

România literară

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

9 - 15 octombrie 2002
(Anul XXXV)

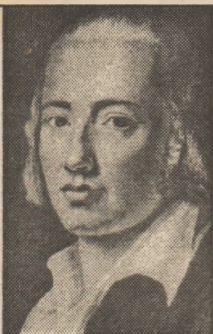
40

literatură

paginile

26
28

Mărturie
de epocă
despre
Hölderlin

literatură

pagina

13

Femei
din viața
lui
Cioran

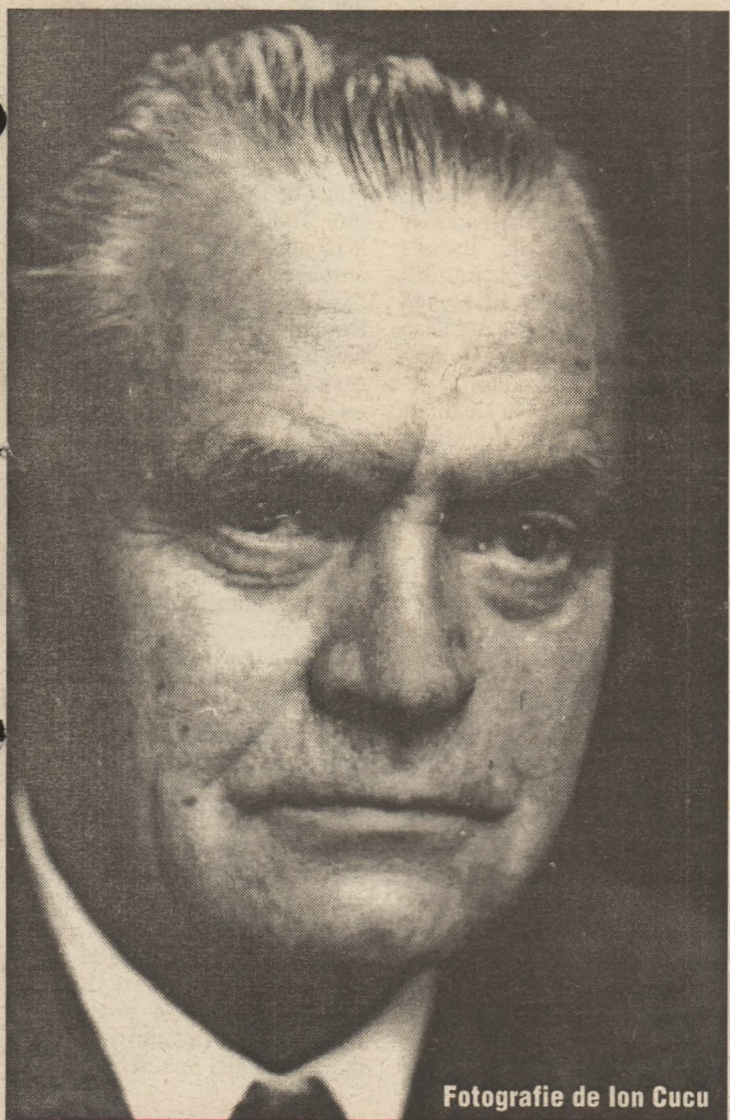

memorii

paginile

16
17

Ioan
Holender:
*Viața unui
director de
operă*

Fotografie de Ion Cucu

Centenar

Zaharia Stancu

(pag. 10-11)

EDITORIAL de Nicolae Manolescu

Domnul Zaharia Stancu

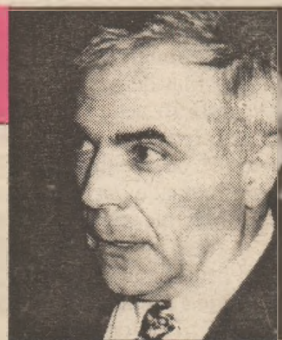

Foto: Ion Cucu

ACESTE rinduri nu vor să fie nici o analiză critică (nu i-am recitat opera), nici o evocare propriu-zisă a omului (pe care l-am cunoscut tirziu), ci, mai degrabă, o înseilare de considerații strict personale inspirate de literatura și personalitatea lui Zaharia Stancu (n. 2 oct. 1902 - m. 5 dec. 1974).

Cînd l-am întîlnit, era deja Președinte al Uniunii Scriitorilor, avea aproximativ vîrsta pe care o am eu acum și se bucura în ochii confrăților de un respect amestecat cu dispreț. Fusesse ani la rînd directorul Teatrului Național și al *Gazetei literare*. Îi știam cărțile, despre unele scrisesem, formîndu-mi o idee destul de clară. Poetul (la tinerețe și apoi la bătrînețe) mi se părea remarcabil, acoperit, ca și în cazul lui Bogza, de prestigiul prozatorului (acesta, ocupînd vîrsta adultă), mult mai greu de apreciat, din cauza compromisurilor. Două feluri de proză a publicat Zaharia Stancu. Pe de o parte, erau romanele datorate condeiului său de jurnalist, amestec de cronică socială, pamflet și reportaj, impregnate de un spirit injust și caricatural. În această categorie intră atît *Taifunul*, sau *Oameni cu joben* de dinainte de război, cit și *Rădăcinile sint amare* de după. Pe de altă parte, romanele lirice și vizionare, cu substrat memorialistic, precum *Descult* sau *Ce mult te-am iubit*. Între unele și altele nu există decît, cel mult, similitudini tematice. Cele dintîi nu mai prezintă aproape nici un interes literar. Cele din urmă s-ar cuveni reconsiderate (o încercare face Alex Ștefănescu în chiar numărul de față al revistei). Ceea ce m-a frapat de la început în aceste romane despre sat este că nu seamănă deloc cu acelea ale lui Marin Preda. Teleormanul natal, comun lui Preda și Stancu, a putut da, iată, perspective incompatibile asupra țaranului român și a universului său moral. Ca și satul lui Rebreanu, acela din *Moromeții* este încă unul cu o involuție inteligibilă, chiar dacă tragică, locuit

de oameni care păstrează o brumă de rațiune și demnitate. Țăranii lui Stancu urăsc pămîntul și culeg via cu botnițe la gură. Aparțin unei umanități primare și întunecate, devastată de stihiiile unei istorii care nu pare să mai aibă nici un înțeles. Preda se întreba retoric, comentînd *Descult*, unde a putut vedea conjuțeanul său lumea pe care o descrie, începînd de la cutumele atît de neobișnuite și sfîrșind cu onomastica absolut bizară. Și Stancu, și Preda (și Rebreanu, de altfel) au părăsit satul de foarte tineri. Preda s-a întors la el fără sentimentalism, dar nu și fără nostalgie: în ipostaza de cel din urmă țaran, Moromete simboliza pentru el o civilizație pe cale de dispariție. Și Stancu se întoarce mereu la sat (în *Ce mult te-am iubit* se întoarce, așa-zicînd, fizic, ca să-și înmormînteze mama): dar nu se regăsește în el, i se pare străin și ostil, un univers cu desăvîrșire lipsit de atractivitate sau de poezie.

Voiam să spun cîteva cuvinte despre om. De cîte ori l-am vizitat, mi-a venit în minte portretul făcut de Călinescu lui Goga în *Istorie*, ca întruchipînd finețea unei rase străvechi de țărani. Stancu venea din alta ruralitate decît aceea ardelenească. El era chiar fiu și nepot de țărani. Avea, în trăsăturile somatice, aceeași extraordinară frumusețe pe care o descoperă Călinescu la poetul de dincolo de munți. Era încă un bărbat splendid la peste șaizeci de ani, cînd l-am văzut prima oară în carne și oase. Înalt, impunător, degaja o distincție aproape inexplicabilă. La orice oră din zi, te primea, la el acasă, în costum și cravată. Rareori l-am văzut cu o jachetă de lînă în loc de haină. În particular, ca și în public, era deferent, chiar ceremonios, neținînd cont de deosebiri de vîrstă ori de reputație. Trata la fel pe toată lumea, incapabil să jignească, fie și numai prin neatenție ori impolitețe. Pe scurt, era un *domn*. Mulți orășeni, cu educație și tradiții de familie superioare, nu-i puteau sta alături.

(continuare în pag. 3)

AZUL Treptow — istoricul. americano-român, eroul unei sordide povești de pornografie și pedofilie — e relevant nu atât pentru ceea ce deja se știe, cât pentru ce nu se știe. În urma insistențelor presei, s-au adunat suficiente probe dacă nu pentru a-l condamna, măcar pentru a ne face o imagine asupra amplitudinii activității sale deviante. Mai palpitant, însă, decât viața sexuală a zâmbitorului istoric e felul în care el a ajuns la un statut de vedeta academică. Un statut pe care opera sa de până acum nu-l motivează deloc.

Refăcând, din articolele de presă, traseul biografic al lui Kurt Treptow, am obține următoarea fișă de dicționar: un tânăr american, fascinat de istoria României, sosește în această țară, după ce, în prealabil, făcuse studii doctorale cu Keith Hitchins — acesta, într-adevăr, un remarcabil istoric, ale cărui cărți au și fost traduse în românește. Tânărul își caută, mai întâi, un rost la Cluj, unde predă la universitate inițial lecții de engleză, apoi de istorie. În ambele cazuri, lucrurile se încheie prost. În primul, pentru că talentul său didactic nu se ridică nici măcar la nivelul onorabilului, în al doilea, pentru că membrii catedrei de istorie au sesizat tendința sa de a proslăvi mișcarea legionară și pe Corneliu Codreanu, precum și simpatia arătată generalului Antonescu. Între o activitate didactică și alta, amicul României contracțază o căsătorie cu o localnică.

Episodul clujean se încheie oarecum în coadă de pește. Îl regăsim la Iași, gata să-și continue cariera — spun susținătorii — fulminantă. Fulminantă — nu se știe în ce domeniu, pentru că pe plan științific lucrările *scrise de el* nu depășesc, după câte spun specialiștii, nivelul unor lucrări de seminar mai vioaie. Drept urmare, ecoul lor e cvasi-inexistent, iar în străinătate, nul. Cu toate acestea, dl. Treptow e considerat un „mare istoric”,

contrafort

de Mircea Mihăieș

Treptele lui Treptow

primit cu onoruri și, lucru incredibil pentru România, i se pune la dispoziție o veritabilă instituție: Fundația pentru Cultură și Studii Românești. Mai mult, această fundație (printre ai cărei fondatori se numără prefectul din epocă al Iașului!) este finanțată de Fundația Culturală Română!

A și cum n-ar fi fost destul, echipa d-lui Treptow primește de îndată un sediu. Și asta într-un moment în care instituțiile culturale din România sunt, practic, vânate de autorități, scoase din tradițiile lor locuri de activitate (pot da exemple și aduce probe!). Cum se explică misterul? O oarecare luminiță se întrevăde, dacă luăm în considerare că proprietarul clădirii puse la dispoziția d-lui Treptow este Serviciul de Informații Externe. Ne întrebăm: mai există vreun caz în care serviciile secrete românești să fi făcut un gest similar?

Mira-m-aș. Am întreat în dreapta și în stânga, dar nimeni nu mi-a putut lămuri secretul succesului fulminant al dlui Treptow în relația cu serviciul de informații externe al României. Oare ce calități paranormale (altele decât cele relevate de misterioasele aflate momentan în custodia IGP-ului!) o fi pose-

dând, încât să farmece pe bătrânii și prudenții șacali ai serviciilor de informații? Ce rețetă o fi folosind pentru a adormi bănușelile unor indivizi de-o suspiciune maladivă? De aici începe zona misterelor, și nu neapărat din pasiunea d-lui Treptow de a-și filma isprăvile sexuale cu minori. Și e păcat că presa a cedat senzaționalului scabros, în loc să pună întrebările care trebuia puse.

Intr-adevăr, e greu de înțeles cum putea un istoric de douăzeci și ceva de ani (cât avea dl. Treptow la sosirea în România) să aibă toate porțile deschise la oficialitățile românești, deși, la acea dată, nu era capabil să pună pe masă nici o lucrare științifică. Încercând să mă informez, pe internet, asupra carierei sale științifice, am constatat că prima sa carte apare în 1991 și era — se putea altfel?! — o culegere de eseuri despre „viața și epoca” lui Dracula. N-am avut în mână volumul, dar după descrierea bibliografică, rezultă că dl. Treptow nu e autorul propriu-zis al cărții, ci doar editorul ei.

Volumul cu pricina a apărut la editura Boulder, Colorado, o mică întreprindere specializată, între altele, în studii est-europene. Cunosc destule titluri ale acestei edituri, pentru că acolo au publicat și o serie de autori

români, de unde deduc existența unui anumit „vad” creat cu mai mulți ani în urmă. Fără a micșora meritele autorilor și ale cărților (mai ales ale celor pe care nu le-am citit!), mă amuză obstinarea lor de a insista că respectivele volume sunt „distributed by Columbia University Press”. Sonoritatea aparte a editurii new-yorkeze o fi făcut ravagii între semi-docți, dar ea nu poate înșela pe cineva cât de cât familiarizat cu sistemul editorial occidental. Transpus în realitate românească, o astfel de împănare ar suna în felul următor: „Cartea a apărut la editura X, dar e vândută prin librăriile Humanitas!”

MULT mai interesant e un alt titlu care, cel puțin mie, îmi oferă o explicație pentru simpatia reciprocă între dl. Treptow și „patrioticele” servicii de informații din România. E vorba de „Procesul” lui Corneliu Zelea-Codreanu (vă rog să remarcați folosirea ghilimelelor!) Nu e cazul să insist aici asupra înaltului prestigiu de care se bucură în rândul ofițerilor de informații români figurile lui Zelea-Codreanu și Antonescu (s-au scris studii serioase pe această temă — vezi, de pildă, abordările lui Dan Pavel). Cu adevărat relevant e că

dintre toți istoricii din Iași, dl. Treptow și l-a luat drept coautor pe Gheorghe Buzatu! Nu pe Alexandru Zub, nu pe Sorin Antohi, nu pe Mihai-Răzvan Ungureanu, ci pe senatorul lui Vadim Tudor! Pe cel care girează, în cadrul filialei din Iași a Academiei, tot felul de lucrări dominate de naționalism și xenofobie.

Nu e locul analizei conținutului propriu-zis al scrierilor lui Kurt Treptow. E treaba specialiștilor. Dar nu pot să nu constat că, și în acest caz, serviciile secrete românești au dat girul unui personaj cu o clară activitate de sprijin a direcțiilor iraționale din istoria noastră. Dacă volumul despre Dracula purta pe coperta numele editurii, cartea despre Zelea-Codreanu menționează doar locul tipăririi: Iași. Chiar, aș fi curios sub ce siglă — și cu ce bani — a apărut această reabilitare a sinistrului șef legionar!

Și cu aceasta, am atins un alt punct de interes: reacțiile lui Vadim Tudor și Gheorghe Buzatu la izbucnirea scandalului. Primul, aproape c-a cerut executarea pe scaunul electric a celui venit în România pentru a necinsti fetele și băieții nației. Al doilea, pentru a se spăla pe sine, îl acuză fățiș că Treptow e atât agent CIA, cât și SIE! Deocamdată, nu se știe ce-a spus CIA despre această chestiune. Dar SIE știu că se află rău de tot în bucluc. Dacă î-nalții specialiști în informații recrutați oameni de factura lui Treptow, atunci mitul „profesionalismului” acestor ofițeri e o cacialma de cea mai joasă speță.

Deocamdată, pentru a mușmaliza perversiunile amicalului draculean s-au coalizat, în grade diferite, mai multe instituții ale statului: SIE, M.Ap.N., Poliția, Ministerul Justiției. Parcă e o adunătură prea mare pentru un Treptow atât de mic. Iar dacă n-ar fi existat și nefericită intervenție a lui Ioan Talpeș, „apărătorul zelos”, cum îl descrie un ziar, poate c-ar fi fost o șansă dintr-un milion să credem în inocența treptowului. Așa, nu mai există nici una. ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:
GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef,
MIHAI PASCU - secretar general de redacție.
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 2, 8, 9, 10, 11, 18, 19, 21), ECATERINA IONESCU (pag. 1, 3, 4, 5, 12, 13, 14, 15, 20, 24, 26, 27, 28, 29, 31, 32), NINA PRUTEANU (pag. 6, 7, 16, 17, 22, 23, 25, 30)

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.

Tema numărului: *Oameni, câini și cărți.*
Tehnoredactare computerizată: IONELA STANCIU,
EDUARD CANDET, MIHAI HĂȚULESCU
Introducere texte: GETA GHEORGHIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100975019501. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100975019501. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu, Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 212.79.81).
Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania), Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuse Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro <http://www.romlit.ro>

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare

Menuet cu primul-ministru

INTR-UN mai de demult stabiliment de aburi strigând cineva "să iasă prostul din baie", careva scoase capul din apă, replicând: "da' ce, eu n-am plătit?" Cam la fel a fost reacția când, la un post de televiziune cu multă audiență, bărbatul politic român cu cea mai scripitoare dantură din Sud-Estul Europei și-a manifestat intenția de a-i expulza din țară pe toți proștii.

De a doua zi chiar postul de televiziune în chestiune i s-a suspendat licența. Adevărul cere să nu trecem cu vederea că interviuul mai făgăduise, la câștigarea de alegeri, și transportarea gratuită a romilor peste hotare, decizie cu care, de altminteri, aceștia n-ar putea fi decât de acord, o dată ce tocmai asta tot încearcă, pe la toate ieșirile, cu disperare. Condiția ar fi numai ca direcția aleasă să fie spre Vest, ceea ce ar putea constitui obiectul unor tratative diplomatice în sens contrar celor tocmai încheiate – dar în politică, atunci când te aștepti mai puțin, vântul își schimbă direcția.

Oricum, dacă Puterea în funcție își dă toată silința să-i întoarne pe romi din orașul-lumină în urbele și cătunele noastre, nu e logic ca partidul de opoziție din prima linie să se implice cum am zis, în sensul contrar? Cât îi privește pe proști, aceștia par răspândiți în formațiuni politice de toate orientările. Venind la putere, P.R.M.-ul s-ar vedea silit a purcede la o severă secerare în propriile rânduri – dacă nu chiar l-ar amenința dispariția. Ce s-ar mai alege din Camera Deputaților, din Senat, unde s-ar mai tupila purtătorii de cuvânt de ambele sexe, mustăcioșii crainici și atâția și atâția VIP? Mai bine să nici nu ne gândim...

Postul de televiziune OTV s-a desființat, d-nii Dan Diaconescu și Corneliu Vadim Tudor

au suferit o sancționare – primul nu purta coronița inocenței, al doilea își păstrează în liniște, netulburat de adversari de talie, titlul de campion într-ale calomniei, defăimării, terfelirii. Dar ce vină avea postul de televiziune? Aici, tartarini de ocazie, ce ar fi îndesit fumul cafenelelor din trecut, ne exhibau fotografii cu scaunul de pe care se ridicaseră să fotografieze, completându-ne noțiunile despre conspirația mondială ce se urzește strâns în jurul țărișoarei noastre, când nu ne aduceau la cunoștință cine sunt adevărații tartori ai Puterii, adică nu d-nii Iliescu, Năstase, Hrebenciuc, Cosmânca, Gușe, ci deasupra tuturor, dumnealui dl Ion Popescu...

O dată desființat OTV-ul nu vom mai ști adevăratul nume al conducătorului nostru, deloc nu vom afla din ce tainice motive iubea cu fierbințeală un alt mușteriu, Irakul, pe unde se tot perinda. Dar, mi se va atrage atenția, este limpede că postul a fost suspendat pentru obrăzniciiile fără seamă emise, ore de-a rândul, de către senatorul, și până foarte căruând reprezentantul României într-un important for internațional, dl. Corneliu Vadim Tudor. Răspund: toate emisiunile moderate de dl Dan Diaconescu erau, de soiul lor, din cale afară de lungi, aceea în care s-a produs dl C.V.T. intrând, așadar, perfect în cadrul obișnuit.

ALTCUM, enormități, grozavii, mișelii, dl Corneliu Vadim Tudor profesează încă dinainte de Revoluție, în presă, la televiziune, acasă în vestibul, de la ferestre, bănuim că și în somn sau pe masa de operație. Ele au provenit însă, și întoideauna, nu de la bărbatul politic – stăpân în manifestări și indeobște apelat spre mișcări generose – nu de la iubitorul de istorie, cu înduioșătoare cunoștințe de filosofie și literatură – se pare că într-o vreme scria asemeni d-lui Radu Vasile versuri –, nu de la bărbatul politic, prin urmare, de care arena socială nu s-ar putea dispensa, ci de la gazetarul furtunos și irezistibil. Comprindându-se, acesta ar exploda în mii de bucățele – pierdere ireparabilă pentru obște. Precum în tragedia patronului Faust, două suflețe se zbat în pieptul d-lui C.V.T., până la a-i smulge nasturii cămașii.

Toată suflarea a fost de acord cu această explicație, inclusiv Justiția (asta, română!), încât erou al unei stive de procese, ce ar umple un TIR, dl C.V.T. nu a scos, din câte știm, până acum din buzunar, alte su-

me, afară de cele datorate avocaților – cei ce culeg astăzi frișca. Totuși, postul OTV a ieșit de pe cablu, totuși dl C.V.T. a primit o lovitură ce i-a smuls un țipăt de durere, și atunci ne întrebăm, de ce oare? Pentru că se apropie luna noiembrie a invitației României în NATO - iar procentul electoral al P.R.M. ne trage greu îndărăt? Pentru că a dat ordine centrul conspirativ, ne-maisuferind a tot fi pișcat? Fiindcă, în fine, dl Ion Popescu a ordonat d-lui Ion Iliescu să iasă din amorteală? Deoarece membrii audiovizualului au simțit dintr-odată că așa nu mai merge?

Câte puțin din toate la un loc, deopotrivă cu ceasul nefast astrologic – planetele în scrâșnetul lor astral, decidând? Strâmb stând, dar drept judecând, la mijloc s-ar afla simpla aplicație a hipercunoscutei teorii a saltului – când se strânge prea multă cantitate. Caz în care cel vizat a urmat soarta seculară a săltăreților – după ce a adunat între tălpi un gard mai înalt. Numai că problema se pune pe terenul unei științe cu cărări ce se pierd în umbră și cu mai mult de o necunoscută în calcul. Atunci, fără a dispune de luminile d-lui Ion Popescu, observatorul atent ar ajunge la concluzia că, în respectiva emisiune, la tonă kilometr, dl Corneliu Vadim Tudor a comis o greșeală de neiertat, depășind cota de nouă sute nouăzeci și nouă, oficial permisă. O gafă - mai precis.

SĂ oprim derularea emisiunii la secvența în care interviuul, ascultat cu gura mereu deschisă de dl. Dan Diaconescu, aduce la universală cunoștință obiectul vizitei d-lui Adrian Năstase în Italia – cea mai puțin mediatizată –, respectiv construirea unui palat proprietate personală, pe o insulă mediteraneană, grațios oferită de dl. Berlusconi, și el premier și, de asemenea, cu mijloace. Cu această dezvăluire, vorbitorul și-a imaginat, zicem,

a răscoli furia românului de trei dolari ziua; situație, însă, în care a tras în gol. Românul de astăzi nu se mai miră de nimic și dacă i s-ar comunica, pe orice cale, că, recent, dl Adrian Năstase a achiziționat stâncă Manhattan, n-ar clipi. A te duce acolo unde nu te mai miră nimic este datoria de onoare a oricărui regim care se respectă - iar P.S.D.-ul are o excelentă experiență de guvernare. Dacă dl Năstase are anumite reacții când i se vorbește despre gustul său pentru domiciliu, ceilalți douăzeci și ceva de milioane de români au devenit impasibili. Dacă nu și minoritățile!

Îndată ce ne-a comunicat starea de fapt a d-lui Năstase, ca proprietar de quinte maneline pe insule cu portocali, dl C.V.T. a relatat cum, într-o oareșicare împrejurare, ducând la ureche receptorul ar fi glăsuț: "dragă Adriane..." Aici, considerăm, a umplut cupa cu ultima picătură. A fi adversar al premierului până-n pânzele albe și a fi, în același timp în cele mai cordiale relații, *per tu*, cum se spune – scoate la iveală cumplita suspiciune a cârdășiei. Vituperăm unul împotriva celuilalt la tribună, fraternizăm la bufet, ne tăiem în săbii în piatră, dar în salon dansăm menuet.

Acel "dragă Adriane", ca probă de perfidie ar dezigna un maestru, ca gafă însă, se penalizează. Bineînțeles nu de către sideralul premier, de către guvern, parlament, ci de către o comisie de specialitate, independentă, de strict profesionalism: OTV-ul primise, în largă desfășurare a timpului, o puzderie de atenționări – cum astăzi se spune – iar ca gaj al acestei suspendări, opoziția s-ar putea să primească o treime din spațiul audiovizualului – să te tot întinzi!

Cu p'țintică răbdare, vorba lui nenea Iancu, dl C.V.T. va căpăta un amplu loc de răsfaț oratoric, va avea ocazia să ne asigure că, întrucât îl privește, proștii îi sunt dragi, rromii încă și mai mult, cu gândul la un viitor de aur în primul rând pentru ei, că palatul din insulă e un biet retro de vânătoare, insula – un mușuroi! – fiind doar o moștenire de la o matusă mai de departe. Noi înșine, pe sub al cărui balcon tocmai trec coloanele de manifestanți susținători ai OTV, o mie conform unui post privat de televiziune, trei sute, după postul oficial, vreo trei mii, la numărătoreala noastră, vom ridica receptorul, spre a te firitisi, dragă Adi...

Barbu Cioculescu

Domnul Zaharia Stancu

(urmăre din pag. 1)

INTR-O anumită împrejurare, am putut verifica și caracterul omului. I se reposesau multe, și de dinainte de război, și din primii ani ai regimului comunist, la care s-a adaptat fără dificultate. Nu i se ierta articolul despre Pasternak, când acesta primise Nobelul și fusese obligat de autoritățile sovietice să-l refuze. Nici discursuri rostite în fața lui Ceaușescu, deși uneori era evident că se compromitea pe sine ca să apere Uniunea noastră al cărei președinte era. Cum spuneam, am apelat la el într-o problemă personală. A intervenit imediat acolo unde trebuia. A dat câteva telefoane. Mai mult: m-a chemat la el într-o dimineață și mi-a spus: "Te însoțesc în audiență". Am incremenit. Era bolnav, mergea greu, dar n-a ezitat o clipă. Mi-l amintesc urcând scările clădirii publice, sprijinit de brațul meu (era o mică demonstrație în asta, mi-am dat seama pe loc), pătrunzând în biroul cu pricina și punindu-se garant pentru mine. *Domnul Stancu* părea să se simtă cel mai firesc dintre noi toți. Eu eram mut, gazdele noastre nu făceau nici cel mai mic efort ca să-și ascundă uluirea. Într-un sistem în care fiecare își vedea de ale lui și nimeni nu risca pentru alții (o trăisem pe pielea mea, cind, exmatriculat din facultate, apelasem la cunoștințe și la rude să mă susțină și, cu excepția lui Andrei Oțetea, văr primar cu tatăl meu, căruia îi datorez reînmatricularea, toți îmi întorseseră spatele, unui spunându-mi de-a dreptul că nu-și pot lua răspunderea de a interveni în favoarea unui ins pedepsit și marginalizat), *domnul Stancu* se comporta normal. Normalitatea lui l-a șocat pe înaltul personaj la care mersesem în audiență. Și care s-a grăbit să-mi satisfacă solicitarea. *Domnul Stancu* m-a condus apoi cu mașina pînă acasă. Și, la despărțire, mi-a spus, în felul lui ceremonios, că i-a făcut plăcere compania și speră să ne revădem. ■

literatura

lecturi la zi

Violență și flori

VOLUMUL de debut al lui Francisc Nona, cuprinde câteva proze scurte, inegale ca valoare, în care se dovedește un prozator format deși încă ezită între două formule epice: proză de tip realist, implicând mediile periferice, lumea violentei; și cea de tip arhetipal, putem zice, cu fragmente de incantație (ca în proza expresionistă), predominant livrescă.

Gheorghe Crăciun remarcă în prefață o „fascinație față de mediile sociale periferice, [...] plăcere a investigării grotescului existenței, știința de a teatraliza anodinel și o accentuată atracție față de absurdul actelor umane”. Francisc Nona tematizează în imaginea șinelor de tren paralele, alcătuite dintr-o infinitate de puncte, existențele acestor „făpturi neînsemnate”. „O infinitate de puncte s-au înlanțuit între ele și merg așa, fără nici o țintă, știind un singur lucru: că nu se vor opri niciodată [...] Punctele astea pot să rîdă, să plîngă, să transpire, [...], pentru că linia asta continuă trece peste ele [...], trece fără să le ia în seamă”.

La polul opus, în spatele acestui cotidian meschin, este desfășurarea livrescă, ceremonialul sau piesa de sfirite careia personajele sînt dependente fără să-și dea seama. Teatrul pătrunde în viață făcînd-o de nerecunoscut: criticul își susține analiza într-o reprezentație cu public, actoriiucid - la început doar din greșeală - spectatorii veniți în sală, țiganiimaturători își povestesc *Romeo și Julieta* sau *Comedia erorilor*, iar fraze din aceeași proză trimit la *Othello* ș.a.m.d. „ACTORUL-INGER (ia o suliță din recuzită; o aruncă în sală, la nimereală): Na! Luați și voi. (Sulița omoară doi spectatori dintr-o dată)” - și măcelul continuă pînă la decimarea spectatorilor și a actorilor deopotrivă.

În fața violentei, personajele se refugiază în incantații și rit: „a patra [zi] - s-a dus la biserică, să plătească slujba, îl vreau înapoi, parinte, cum o fi, viu sau mort, da' să vină, că am obosit să-l aștept. Cu mîna Tatălui deasupra lui. Ciung de-o fi să vină, da' să vină. Chior de-o fi să vină, da' să vină. Mut de-o fi să vină, da' să vină. Să vină, parinte, aprinde trei lumînări pen-

tru sănătatea lui, pentru ce vrei, da' să mi-l aduci înapoi, cu mîna Tatălui deasupra lui, ajută-l să nimerască poarta și ușa casei”.

Teatrul, punerea în scenă, este un procedeu drag lui Francisc Nona care astfel schimbă registre sau face vizibilă parabola. În *Prieten cu îngerul*, proza cu personaje-marionetă, sau chiar complet devitalizează (o doamnă este „cu spate drept și sîni adevărați”, domniile sînt „bine”, „la braț cu soții sau amante machiate elegant”) se transformă în piesă de teatru, astfel se inversează ordinea realului; piesa este mai adevărată decît ceea ce e marcat drept real. În *Orizontal non-stop*, într-adevăr una dintre cele mai reușite povestiri din volum, focalizarea pe vocea interioară a personajului face din lumea exterioară un spectacol: „e șase și treispe' minute, gîndește Isidor, mai sînt trei sferturi de oră, la cincizecișopt pleacă, o haită de derbedei, fără pic de obraz, spune femeia, trebuie să ajung și eu pînă atunci la ghișeu, gîndește Isidor...” pînă ce, tensiunea crescînd, *afară* vocile se multiplica, în dialoguri paralele, „măgarule - spune gospodina -, dumneata unde ți-ai lăsat obrazul - spune femeia -, domnul meu?, vorbesc cum vreau - spune studentul -, încă doi pași - gîndește Isidor -, vrei să mă enervezi - spune individul, șamd”.

Însă aceste decupaje nu sînt în stilul reportofonului, a înregistrării directe, ca la optzeciști; în ciuda inserțiilor realiste prozele lui Francisc Nona păstrează o doză mare de afectare livrescă prin care legăturile se fac, nu atît cu proza „făpturilor neînsemnate” a volumelor anilor '70-'80, ci cu translările în fantastic sau metarealitate din anii '90.

Demersul său hermeneutic se revendică de la principiile teoretice formulate de Gaston Bachelard (aspect care ar putea constitui și punctul vulnerabil al investigației), aplicate însă cu discernămint de un autor suficient de abil pentru a recunoaște că “reveria lui A.E. Baconsky (ca orice reverie a unui poet adevărat) nu se poate încadra în tiparele conceptualizărilor și problematizărilor bachelardiene.” De aceea Balázs Tibor utilizează tipurile de complexe din cadrul psihanalizei focului, apei ș.a.m.d., mai curînd ca pe un substanțial punct de pornire în analiza unei opere care s-a realizat “visînd materii, visînd prin materie.” De fapt, trebuie să precizăm că autorul nu se oprește asupra întregii opere a lui A.E. Baconsky (nu

mețiți de lumină/ și se-ntorc întotdeauna dintr-o veghe;/ Mersul lor e ca un dans al vîntului./ De la soare învață să se urce pe munte în zori/ și cînd sînt osteniți să se-ascundă în mare”, să se invoce concepte ca acela de *sensus communis* aristotelian și *Sein-zum-Tode* heideggerian? Incursiunile în diverse ontologii și argumentările filozofice, sociologice, psihanalitice devin în asemenea situații inadecvate, iar erudiția exhibată cu ostentație, riscă să alunece în paradă de erudiție, pentru care textul poetic rămîne un simplu pretext. Nu puține sînt însă cazurile în care comentatorul găsește formula justă, cuvîntul adecvat; într-un loc ni se spune, de pildă, că la A. E. Baconsky, “visul nu este niciodată nici iluzionare, nici iluzionism”, altădată se vorbește de “antropomorfizarea materiei” (care cadrează, în fond cu tendința poetului de a interioriza peisajul), dar întotdeauna frapează neobosita rîvnă a comparatistului, a celui ce caută pretutindeni paralelisme și analogii.

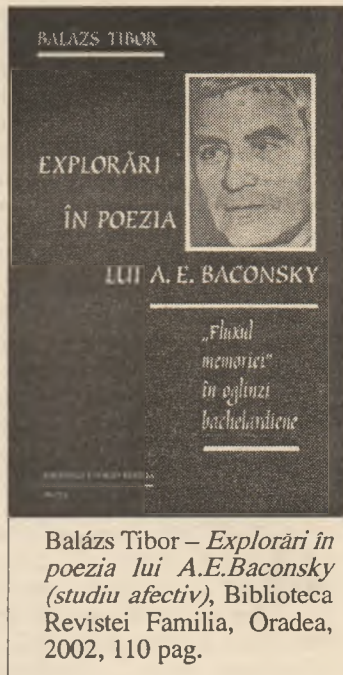
Un aspect important - poate cîștigul cel mai mare al acestui volum - rămîne însă încurajarea schimbului cultural între literaturile română și maghiară, deschiderea extraordinară pe care o dovedește autorul cînd este vorba de cunoașterea “celeilalte” realități. “Explorările” sale sînt cu atît mai îmbucurătoare cu cît avem de-a face cu un univers poetic prea puțin cunoscut, chiar în interiorul culturii noastre. În egală măsură îmbucurătoare este inițiativa revistei *Familia* din Oradea de a tipări acest studiu în *Biblioteca* sa. Nu ne rămîne decît să sperăm că inițiativa de felul acesta vor deveni din ce în ce mai frecvente.

Catrinel Popa

Cît teatru, atîta proză

• DEEA cărții Ciprianei Petre - teza ei de licență - apare formulată clar încă din *Preambul*: “Dezolare neconștientizată a unei voci auctoriale eminent narative, care, deși încearcă prin toate mijloacele să-și facă simțită prezența dramatică, rămîne condamnată la un statut marginal, parantetic, căci i se impun limitele unui gen prea puțin epic pentru gustul ei, în locul largilor desfășurări narative de care ar avea nevoie.” (p. 17)

Exegeza literară a constatat cantitatea mare de didascalii în teatrul lui Camil, dar nu s-a oprit analitic asupra indicațiilor

Balázs Tibor - *Explorări în poezia lui A.E. Baconsky (studiu afectiv)*, Biblioteca Revistei Familia, Oradea, 2002, 110 pag.

ne spune nimic, de pildă, despre începuturile sale poetice, marcate de presiunea dogmelor proletcultiste), ci se concentrează cu precădere asupra volumului *Fluxul memoriei*, în măsura în care acesta se pretează cel mai bine explorării prin lentile bachelardiene. Tot de la teoreticianul francez pare să se revendice, de altfel, structura de ansamblu a lucrării, din moment ce capitolele se intitulează, îndejuns de transparent, *Ochii materiei*, *Focul*, *Apa*, *Pămîntul* ș.a.m.d. Totuși, cu riscul de a repeta, trebuie să precizez că nu neapărat acest aspect conferă cărții un aer de ușoară desuetudine (în paranteză fie spus, ea a fost scrisă între 1985-1986, cînd altele erau *trend*-urile principale în teoria literară), ci mai degrabă folosirea inadecvată a resurselor de erudiție, de altminteri foarte bogată. De ce ar fi nevoie, de pildă, ca în analiza versurilor “Oamenii umblă a-

Roxana Racaru

O inițiativă binevenită

DESPRE A.E. Baconsky s-a scris destul de puțin în ultima vreme. Poet interesant și controversat, autorul *Fluxului memoriei* pare să fi intrat într-un nemeritat con de umbră. Cu atît mai surprinzătoare ni se pare inițiativa unui autor maghiar de a-i dedica un “studiu afectiv” (cum se subintitulează, incitant, volumul lui Balázs Tibor), scris cu o doză considerabilă de empatie și cu o evidentă voluptate a eru-

Francisc Nona - *Făcătorii de nimicuri*, Editura Paralela 45, Colecția Debut, Seria Proză, Pitești - București-Cluj - Napoca - Constanța, 2002, 142 pag.

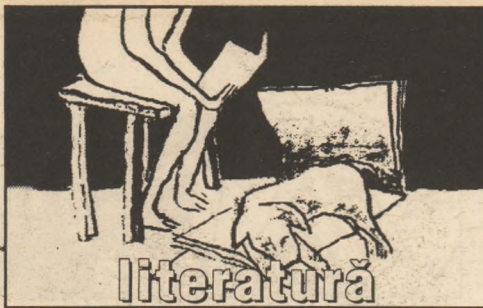
HUMANITAS
Cartea care dăinuire

200 000 lei

În colecția TOP H
JULIUS EVOLA
Metafizica sexului

155 000 lei

În colecția TOP H
PAUL JOHNSON
Intelectualii

scenice, ci s-a arătat preocupată deosebi (excesiv, am putea spune) de tematică. Constatările pe care le face autoarea sunt dintre cele mai interesante, cu atât mai mult cu cât ele vin fie să ne confirme bănuiele mai vechi, fie să ne surprindă complet. Ce este în neregulă cu didascaliiile? O serie de caracteristici perfect vizibile într-una dintre cele mai nereușite piese ale autorului, și anume *Mioara*, se regăsesc una câte una în tot teatrul lui Camil: excesul narativ, lungimea adeseori exagerată, lipsa funcționalității dramatice, comicul și absurdul involuntar, stereotipia portretului, precizia maniacală și discursul poetic paralel cu replica. Spune Cipriana Petre: "...totalitatea didascaliiilor se conturează într-un text coerent, nu subordo-

Cipriana Petre
DIDASCALIA
ÎN OPERA LUI
CAMIL PETRESCU
(în «*Paranteză dezolată*»)

Cipriana Petre – *Didascalia în opera lui Camil Petrescu* (ca o paranteză dezolată), Cuvânt înainte de Sanda Golopenția, Idea Design & Print, Cluj, 2001, 184 pag.

lecturi la zi

nat, ci paralel cu textul replicilor, pe care, astfel, îl concurează. Un text secund revendicându-și nu doar egalitatea, ci, mai mult, întâietatea în fața textului scenic. (p. 35)

Prozatorul epicizează textul dramatic ratând deopotrivă și teatrul (prin transcriere improprie literaturizând faptul scenic viu) și proza (prin forma neadevătată). Abordarea statistică a ponderii didascaliiilor dovedește perfect neîncrederea măturisită a autorului în posibilitățile teatrului. O serie de grafice și tabele ne arată cum numărul total al didascaliiilor – 52 % din textul dramatic – depășește numărul total al replicilor, iar personajelor feminine le revin mai multe didascalii deși mai puțin voluminoase decât cele destinate personajelor masculine. Statistica tipologică ne arată dominația clară a didascaliiilor narrative, în primul rând psihologice, care, diferențiindu-se în funcție de genul personajului, "reflectă nu o necesitate a textului dramatic, ci doar o prejudecată a autorului. Limbajul psihologic al didascaliiilor este un reflex al psihologiei autorului." (p. 103)

Analiza tehnicilor de racord conturează definitiv ideea că didascaliiile nu sunt delimitate de replici, ci formează împreună un text unitar, distincția dintre textul scenic propriu-zis și indicația scenică fiind una formală, de convenție. De altfel, fără funcționalitate teatrală, adesea gratuite și absurde, în fine, *povestind*, didascaliiile au rolul de a *decora* literar. O demonstrează Cipriana Petre în capitolele cele mai savuroase ale studiului: *Iradieră căm-*

purilor semnatice și Absurdul comentariilor. Umorul involuntar. Imaginația lui Camil Petrescu aici își dă reala măsură și o face pe Cipriana Petre să deplângă chiar ratarea câtorva excelente fragmente de proză. Să luăm și noi câteva exemple pitorești: "tandă ca un inger bolnav de stomac", "bucuros și umilit ca un melc", "perfidă ca niște ghilimele", "surâde ca un bust de filozof cu cap mare", "lucid ca dungile unui fotospectru analitic", "cu un dispreț de metal pur" etc.

Concluziile vin de la sine: "*Personajul de hârtie* conturat de didascalii are mult mai multă forță decât personajul *in carne și oase* al replicilor [...] Criteriile de prioritate sunt inversate. Spectacolul va avea mai puțină forță decât piesa tipărită. O înfrângere necondiționată a teoreticianului și dramaturgului." (pp. 168-169) Cu alte cuvinte, didascalia subminează serios textul dramatic atâta timp cât autorul nu stabilește un singur sistem de referință la care să (se) raporteze didascalia, confundând receptorul - interpret și receptorul - cititor și neadevătvând stilul sau procedeele narrative la cerințele și exigențele textului dramatic. Expresie a neîncrederii scriitorului în teatru ("avem de-a face cel mult cu romancierii ratați, dar nu cu dramaturgi") și mai ales în practicienii de teatru, didascaliiile nu pot să nu vicieze impactul dramatic al textelor. Studiul Ciprianei Petre este, măcar prin singularitatea lui, de referință și - ne place sau nu - ne obligă să citim de acum încolo altfel teatrul lui Camil.

Marius Chivu

Speciile jurnalului

ACQUES Le Rider este o mai veche cunoștință a cititorului român - și totodată o referință importantă a interesului pentru spațiul Europei Centrale, interes care a început să se manifeste puternic, în ultimii ani, și în cultura română. Decalajul față de debutul european din anii '80 al acestui fenomen - al "vienomaniei", cum a mai fost numit - este, prin publicarea recentă a unor titluri de prestigiu, tot mai rapid recuperat.

Le Rider însuși se află la cea de-a treia carte tradusă, după monumentală sinteză intitulată *Modernitatea vieneză și crizele identității* (1990 și 1994, edițiile francezești - 1995 la noi) și *Mittleuropa* (1994, respectiv 1997). În cazul *Jurnalelor intime vieneze*, traduse și prefațate de aceeași Magda Jeanrenaud care transpuse în românește și *Modernitatea...*, diferența dintre ediția originală și cea românească se reduce la 1 an - autorul francez fiind astfel consacrat, dacă mai era nevoie, ca o preferință editorială constantă.

Abordând un gen literar foarte adesea pus sub semnul întrebării, fie de critici, fie chiar de către autori, Le Rider complică și mai mult lucrurile prin plasarea istoriei jurnalului în anii dificili și fascinanti ai modernității vieneze (1880-1938). Demersul său se desfășoară, așa cum ne-am obișnuit în cazul sau, pe cel puțin două planuri: este unul teoretic - tratând cu problemele de fond ale genului - exact în măsura în care este și unul expozițiv, prin detalierea psihologiei, stilisticii și intenționalității jurnalelor avute în vedere. Treptat, se conturează mai multe categorii și raporturi ale temei - iar, prin acestea, un program în fapt foarte clar al cărții (performanță notabilă, dat fiind caracterul atât de complex, de dispersat și de subiectiv al epocii și al exemplurilor de "scriitură a eului"). Dacă primul capitol reia concluziile mai sus amintitului volum despre modernitatea vieneză și crizele identității (autorul prelungind, deja, acești doi termeni printr-un al treilea, *jurnalul intim*), următorul capitol preia această expunere de principii într-un mod întrucâtva neașteptat (dar, precum se va vedea, în acord cu tonul și cu anecdoticul volumului), introducând cititorul într-o teorie a reticențelor față de jurnal: Goethe, Kafka, Deleuze, Barthes, Genette - sunt doar câteva nume dintre cele care nu cre-

ditează prea mult - ori chiar condamna - calitatea de diarist.

Evident, în cazul unui Sigmund Freud perspectiva lui Le Rider este cea a "terapii prin scriitură" și a "igienei uitării". Comparațiile se fac între jurnal, autobiografie, autoanaliză și terapie psihanalitică, iar raportul semnificativ este - cu atât mai mult aici - cel dintre memorie și uitare; în cazul lui Nietzsche vorbim despre un "jurnal de cercetare", la Karl Kraus despre un "antijurnal intim", la Peter Altenberg despre "albe de intimitate". În ceea ce-l privește pe Hermann Bahr, vom distinge între jurnalul intim și cel public; la Arthur Schnitzler ne vor reține atenția "ego-documentele" - jurnalul intim și jurnalele fictive din romanele și nuvelele sale. Vom ști cum să trecem, în cazul lui Theodor Herzl, de la jurnalul intim la "jurnalul sionist", ne vom întâlni cu "albumul poetic" al împărătesei Elisabeta, vom afla cum se scrie un jurnal intim feminist (Rosa Mayreder), vom oscila între adevăratele false și falsele adevărate jurnale intime ale adolescențelor și tinerelor vieneze, ori între autoportret și autografie, la un nivel mai teoretic al discursului etc.

Ca impresie de ansamblu, se poate spune că *Jurnale intime...* este o carte mult mai lim-

Jacques Le Rider, *Jurnale intime vieneze*, trad. și prefață de Magda Jeanrenaud, Edit. Polirom, 2001, 374 pag.

pede și mai clar orientată discursiv decât mult mai stufoasă lucrare despre modernitatea vieneză. Alegându-și o temă mai restrânsă (și cu toate acestea foarte largă), autorul câștigă în concizie și își permite să fie, spre folosul unei lecturi dezinteresate, mai speculativ și mai ludic.

Dorin-Liviu Bîțfoi

SOCIETATEA ROMÂNĂ DE TELEVIZIUNE

anunță deschiderea

BURSEI IDEILOR LA TVR

Toți cei care acceptă această provocare sunt invitați să depună la sediul TVR, în plic închis, proiectele și propunerile de format pentru:

- *producții de televiziune*
- *Revelion 2003*

Plicurile se vor trimite prin poștă, până la 1 noiembrie 2002, la sediul Televiziunii Române, Calea Dorobanților, nr. 191, București, sau se vor depune la Registratura TVR, str. Ermil Pangratti, cu mențiunea «Pentru Cabinetul Președintelui Director General».

lecturi la zi

Confesiunile unui legionar cochet

THEODOR Cazaban e un bărbat frumos, cu ochi enigmatici de Don Juan, cu mustăcioară cochetă și parul ondulat, elegant pieptănat pe spate. Un dandy autentic, care știe să se sacrifice nu numai de dragul țării sau al iubitei, ci și de dragul unui poem, al unei anecdote sau al unui ac de cravată. Un romantic recitând cu tulburătoare pasiune versuri comensurilor, prietenilor, femeilor frumoase fără a lăsa nici o clipă senzația desuetudinii. Profilul unei întregi generații de inși stilați, de cavaleri discreți și fără morgia, deloc scorțoși, *bon viveuri* scapărători și inteligenți, artiști prin felul însuși de a fi, se ghicește în trasaturile sale. O generație care, în plus, stăpânea la perfecție și ceea ce se cheamă «arta conversației». Am citat superbul portret pe care Cristian Bădiliță îl face unui „monument” al emigrației românești din capitala Franței, în volumul *Captiv în lumea liberă*. Deși poate părea paradoxal, tușele artistice ale lui Cristian Bădiliță confirmă, într-un fel, imaginea acelui Theodor Cazaban schițat în *aqua forte* de Monica Lovinescu: „... Theodor Cazaban, un demn reprezentant al speciei ce mă impresionează cel mai durabil: aceea a păguboșilor. Theodor Cazaban s-a păgubit pe sine cu metodă și eleganță (...). În orice caz, Theodor Cazaban poate pretinde pe drept cuvânt că o viață întreagă nu și-a făcut rău decât sieși. Cîți ar merita oare să contrasemneze un asemenea bilanț?” (vezi, Monica Lovinescu, *La apa Vavilonului 2. 1960-1980*, Editura Humanitas, București, 2001)

Cine ești dumneata domnule Theodor Cazaban? Un Don Juan păgubos? Un posedat cu alură de dandy? Un „bon viveur”, care a mizat mereu pe cauze ridicole și pe valori desuete precum onoarea și loialitatea? Un *gentilhomme* (apud. Alexandru Paleologu) apt oricînd să subscrie la versul lui Rimbaud: „Par delicatesses j'ai perdu ma vie”? Un om cu opțiuni (politice, artistice, profesionale) uneori excentrice, al cărui succes public s-a lăsat prea mult așteptat, dar care ar putea fredona cu Edith Piaf, în fața oglinzii, pieptănîndu-și cochet părul și aranjîndu-și nodul cravatei, „Non, je ne regrette rien”?

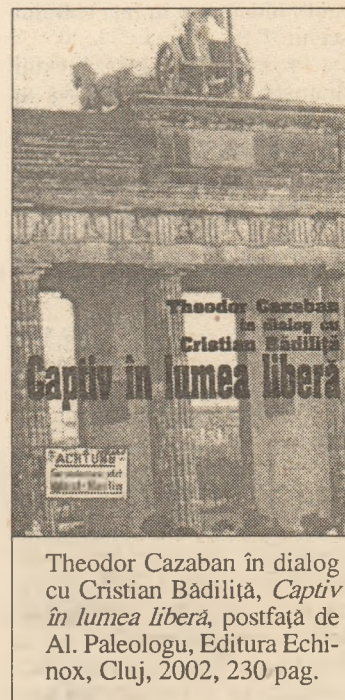
Despre Theodor Cazaban se știu puține lucruri în România de azi. Înainte de revoluție vocea sa putea fi auzită în emisiunile culturale ale postului de radio „Europa liberă”. Numele său apare frecvent în jurnalele și memoriile unor reprezentanți ai diasporei românești din Paris, de cele mai multe ori în contexte favorabile, dar legat de anumite situații concrete, prea puțin relevante pentru a da idee despre

personalitatea celui în cauză. În țară nu a revenit după căderea regimului comunist și nici nu am cunoștință ca singurul său roman, *Parages* (Gallimard, 1963), un succes la vremea apariției lui, să fi fost tradus în românește pînă acum. Complexitatea personalității sale este, de aceea, greu de intuit de către cei care nu au avut un contact direct cu elita intelectuală a comunității românești din capitala Franței. Prin publicarea amplului său dialog cu Theodor Cazaban, Cristian Bădiliță face un veritabil act de cultură. El recuperează, pe de o parte, o personalitate importantă a culturii române din diaspora și, pe de altă parte, pune într-o altă lumină (corectă?) o serie de fapte controversate din istoria secolului XX. Theodor Cazaban este un om care știe multe, iar câteva dintre informațiile pe care le deține sînt în măsură să modifice spectaculos sensul unor întîmplări ce păreau de mult clasificate.

Esențiale sînt dezvăluirile pe care Theodor Cazaban le face despre substanța legionarismului și despre inocența morală a unor tineri intelectuali din perioada interbelică, fascinați de idealurile mișcării. Theodor Cazaban face o distincție netă între mișcarea legionară și cuzism și respinge principiul „identificărilor în lanț” (Raymond Aron) care a făcut școală în propaganda comunistă postbelică: X este de dreapta, deci X este fascist, ceea ce înseamnă că X este nazist! Or, demonstrează Cazaban, poți fi de dreapta fără ca, automat, să te identifice cu toate celelalte verigi ale acestui lanț de deducții. Exemplul său este Mussolini care, într-o primă fază nu avea nici un fel de simpatie pentru Hitler, detesta sincer nazismul și, cel puțin pînă în anul 1938, nu a dat de înțeles că ar nutri convingeri antisemite. O altă victimă a „identificării în lanț” este Martin Heidegger, acuzat – pe nedrept, crede Theodor Cazaban - de antisemitism. Or, „Heidegger a fost înscris în partidul nazist, dar pe alte motive, cert, decât rasismul, pentru că în *Introducere la metafizică* există o frază capitală prin care Heidegger concediază rasismul împreună cu marxismul. (...) Cînd însă evreii au fost dați afară din Universitatea din Freiburg a demisionat din funcția de rector. Deci este o obraznicie să-l condamni mereu pe Heidegger pentru ceea ce a numit el mai tîrziu «o prostie imensă», dar fără să fie totuși ceva foarte compromițător. Heidegger a rămas patronul

spiritual al doamnei Hannah Arendt, care l-a respectat pînă la sfîrșitul vieții” (pp. 44-45). La fel de nuanțat trebuie privite lucrurile și la nivelul mișcării legionare. Cacealmau judiciară încheiată cu scandalosoasă asasinare a lui Corneliu Zelea Codreanu a produs o vie emoție și a făcut ca mulți tineri intelectuali (Constantin Noica, Theodor Cazaban însuși) să adere la idealurile mișcării. Asasinarea, „în contrapartidă” a istoricului Nicolae Iorga („Antisemit a fost și el cît cuprinde, alături de A.C. Cuza” – p. 56) a produs mari remușcări printre „inocenții” mișcării. Mai mult, Theodor Cazaban neagă – e drept fără a oferi prea multe argumente că evreii ucisi în timpul rebeliunii legionare și agățați, ulterior, în cîngi la abator ar fi fost, de fapt, victimele unor echipe formate din scursorii Bucureștiului, aflate sub comanda celebrului comisar Eugen Cristescu (vezi p. 66).

Chiar dacă Theodor Cazaban își asumă cu plăcere identitatea de „legionar cochet” aprecierile făcute la adresa mișcării legionare nu au, neapărat, aerul unei pledoarii *pro domo*. Este mai degrabă confesiunea unui om care nu mai are nimic de cîștigat sau de pierdut și care doare să contribuie la punerea lucrurilor într-o lumină corectă, aducînd mărturia unui participant direct la istoria zburcumată a acelor ani. Cazaban nu își renegă, dar nici nu își idealizează trecutul. Egal cu sine, el judecă faptele bune și faptele rele, reține speranțele și dezamăgirile își recunoaște propriile naivități și erori, dar nu iartă nici tendința tot mai prezentă astăzi, de a privi lucrurile în alb și negru, în virtutea unei atotnvelatoare „corectitudini istorice”. Este treaba istoricilor de meserie să sesizeze eventualele erori din argumentația lui Theodor Cazaban. Oricum, confesiunile sale au meritul de a da de gîndit. Ele pot fi acceptate sau respinse, dar un lucru este sigur: în istorie nu se (mai) poate lucra cu idei de-a gata. Principiul ascultării ambelor părți trebuie să funcționeze și aici. Altminteri riscăm să ne scufundăm într-o realitate orwelliană. De altfel, în spiritul aceleiași transparențe totale, Theodor Cazaban nu își ascunde nici slăbiciunea pe care a avut-o pentru marxism (deloc în consonanță cu modele politice actuale) care, crede el, pe anumite paliere ținînd de filozofia istoriei, ar fi putut face casă bună cu mișcarea legionară (vezi

Theodor Cazaban în dialog cu Cristian Bădiliță, *Captiv în lumea liberă*, postfață de Al. Paleologu, Editura Echinoc, Cluj, 2002, 230 pag.

pp. 57-59).

În mai bine de jumătate de secol de exil, Theodor Cazaban a cunoscut multă lume și câteva crochiuri ale unor fețe din mediul intelectual francez, realizate de el, sînt de interes maxim. Mircea Eliade, Emil Cioran, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Vintilă Horia, Neagu Djuvara, Paul Barbăneagră, Alexandru Ciorănescu, dar și René Guénon, Jean Paul Sartre, Gabriel Marcel, Raymond Aron, Jean Wahl, Roger Caillois, Vladimir Jankélévitch, Simone Weil sînt doar cîteva dintre personajele acestei cărți. Oamenii pe care Theodor Cazaban i-a cunoscut, direct sau din scris, și care într-un fel sau altul au contribuit la modelarea gîndirii sale. Spiritul tutelar al gîndirii lui Theodor Cazaban rămîne însă Eminescu, citat și invocat cu venerație la tot pasul.

Cu modestia și admirația unui discipol, Cristian Bădiliță reușește o performanță demnă de toată laudă. Acela ca, în doar 230 de pagini, să extragă chintesenta unei substanțe de viață ce ar fi putut umple spațiul cîtorva tomuri de memorii. Prin întrebările sale precise (care trădează existența unei familiarități întemeiate pe afinități spirituale cu cel chestionat) tînărul scriitor îl determină pe venerabilul său interlocutor să spună lucruri esențiale. Iar rezultatul este cu adevărat ieșit din comun. Cartea reușește să fie, simultan, un tratat de istorie, politologie, filozofie, literatură, dar și o minunată carte de evocare a unor locuri și oameni de demult. Fălțiceni copilariei, angajarea în slujba mișcării legionare, cochetăria cu marxismul, diaspora română din Franța, marile dezbateri de idei din societatea franceză postbelică, Eminescu, relația cu Dumnezeu, barbaria „omului de la Slobozia” (cel care i-a scris lui Corneliu Coposu: „Domnule Coposu, dacă ați venit în țară după ani de trai fericit (culmea cinismului pentru cine cunoaște, cît de cît biografia lui Coposu), nu ne destabilizați cu bugetul ce-l dețineți” sau, mai rău, „Tu ai stat la dragoste cu Doina Cornea, acum vii în țară și deliberalizezi țara. Ai adunat prin finanțare toți răii, golani pușcăriași”) – vezi pp. 167-168) sînt subiecte care scot în evidență complexitatea gîndirii și sensibilitatea lui Theodor Cazaban. Partenerul de dialog al lui Cristian Bădiliță este un înțelept care a reușit să învețe, chiar și – sau, mai ales – din propriile sale opțiuni greșite. Iar lecția sa despre viață, spusă cu modestie și bun-simț aristocratic este o adevărată încîntare a spiritului.

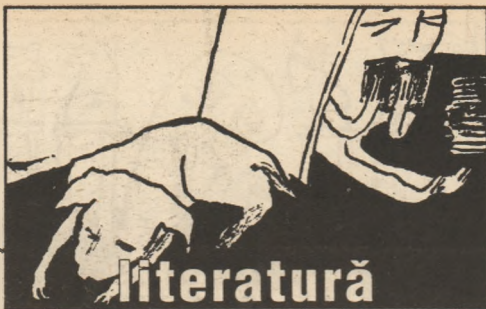
Captiv în lumea liberă este o carte extraordinară care aduce în atenția cititorului din țară una dintre cele mai pitorești și mai complexe personalități ale diasporei românești din Franța.

Tudorel Urian

am primit la redacție

Cărți

- Edgar Reichmann, *Întîlnirea la Kronstadt*, roman, traducere din limba franceză de Alexandru Sârbru, Editura Fundației Culturale Române, București, 2002, 192 pag.
- Ioan Es. Pop, *Rugăciunea de antracit*, postfață de Nathaniel Smith, ediție bilingvă româno-engleză, versiunea engleză de Nathaniel Smith, K. Shaver și Ion Crețu, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, col. „Interferențe” (coordonator: Ion Vădan), 2002. 136 pag.
- Philippe Djan, *Asta da sărut!*, roman, trad. de Adrian Istrate și Mihai Istrate, cuvînt înainte de Adrian Istrate, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, col. „Dacia Internațional”, seria „Europolis” (coordonator: Dinu Flămînd). 404 pag.
- Marius Tupan, *Vămile depresiunii*, proze, București, Fundația Luceafărul, 2002. 340 pag.

Cervantes resuscitat

ATUNCI când în alcătuirea unei compoziții literare se recurge la artificii imagistic, extraliterar, unul din (cel puțin) două efecte posibile pot fi obținute: amănuntul grafic se raliază textului și îi coroborează intuițiile; cazul nu tocmai fericit, acela în care efectul este unul baroc, de dezechilibru între o formă supralaborată și un conținut modest prin comparație. În situația din urma, aspectul exterior ajunge să eclipseze miezul ideatic propriu-zis; cu alte cuvinte, forma nu numai că nu ajută conținutul, dar îl concurează și îl strivește în cele din urmă.

Cartea domnului Cristian Tiberiu Popescu ilustrează cel de-al doilea caz menționat mai sus. Publicate în condiții grafice de invidiat, *Imnurile către Dulcinea* [sic!] sau *Cele 12 zodii ale lui Don Quijote* îi resuscită pe eroii scrierii lui Cervantes laolaltă cu toate topografiile aferente unei renașteri târzii cu pulsuni baroce: personajul idealist, în răspăr cu timpul, lumea pe dos, roata norocului, a destinului, mitul androginiului etc. Toată această re-

actualizare de *topoi* ține de o literatură a epuiării, așa cum numea Ihab Hassan literatura timpurilor noastre. Cartea reînvie, cu abilitate lingvistică demnă de remarcat, ecurile unor modele literare apuse (vezi deliciul rabelaisian al mânuirii cuvântului, formulele de basm, inflexiunile parentetice, naivitatea mimată a

lecturi la zi

povestirii), dar manipularea lor nu duce la o viziune nouă, inedită, ci rămâne la stadiul de pastașă.

Imnurile către Dulcinea... este o carte de două ori barocă. O dată, prin tradiția literară de la care se revendică, și a doua oară, prin felul însuși în care este alcătuită. Linia narativă simplă, inițiativă, se complică prin dedublare, marcând grafic disjuncția din titlu; ceea ce desăvârșește, însă, senzația de supralicitare barocă sunt ilustrațiile, inspirat integrate grafic, tipărite pe foiță de calc. Prelevate din cele mai diverse surse și grele de conotații erudite, ele au darul mai mult de a epata decât de a ilustra propriu-zis. Autorul le pune sub semnul provizoratului și lasă astfel cititorului inițiativa unei mai bune alegeri de imagini. Problema, însă, nu stă în aceea că ele nu sunt relevante, ci dimpotrivă, în faptul că depășesc cu mult conotațiile textului, minimalizându-l. *Misterul morții lui Osiris*, *Craniul anamorfotic al lui Lucas Brunn*, *Androginiul* din manuscrisul *Aurora Consurgens*, bacanala de pe un vas grecesc, toate ace-

tea cu greu își găsesc corespondențe pe măsură în text. Urmarea este că juxtapunerea de text și imagine lasă cititorului dorința nu atât de a revizui partea de ilustrație cât de a vedea îmbunătățit conținutul însuși al cărții pornind de la amănuntul grafic.

Irina Marin

Satir dansând

ARTEA domnului D. Hurubă amintește de dialogurile suspendate, absurde ale unor personaje caragialești, dialoguri din care se poate desprinde însă fără prea mare greutate realitatea vizată. Într-un fel, autorul se situează singur printre descendenții lui Caragiale: *...orice asemănări cu situații, momente, schițe și alte asemenea existente în limba, literatura și în viața românilor, sunt simple Povestiri din Pădurea Vieneză de Strauss-fiul...* Subtitlul, *Fantezie semipolițistă după o idee sugerată de cuplul Jung-Freud*, dă în vileag registrul în care este scris romanul *Balamucul, dragostea mea...* (tragi)comical absurd. S-ar putea spune și că trăsătura definitorie a acestei scrieri este fără îndoială sarcasmul.

Pentru a-și pune și mai mult în evidență intenția, autorul face următoarea precizare superflua: *Orice asemănare cu realitatea economiei de piață din România, este pur și simplu aiurea. Scrierea acestei cărți are la bază exclusiv realități din lumea bună a occidentului...*, semnat Haralampy Vreischte, *muncitor sezonier*. Și totuși... acțiunea din roman se desfășoară la Londra, deși ceea ce fac ori spun personajele nu are nici o legătură cu adevărata stare de lucruri din această metropolă, având de fapt loc o transpunere a situației ante și postdecembriste din România într-un spațiu occidental, în acest fel subliniindu-se absurditatea a tot ceea ce s-a întâmplat și se mai întâmplă în spațiul carpatodanubiano-pontic. Pe de altă parte, se face aluzie la o realitate apărută după 1989 și anume la puhoaiile de români plecați să muncească în străinătate, sau la alte puhoai care au trecut granița fraudulos cât și la cum sunt românii priviți în Occident.

Toate personajele sunt pitorști și reprezentative (în ceea ce privește modul în care a fost înțeleasă și aplicată democrația la noi). Vreischte, care are mereu ceva de împărțit cu polițistii englezi (probabil în amintirea relațiilor afectuoase cu milițienii români) și cu balamucul,

vorbește anapoda, se isterizează, creează din proprie inițiativă situații absurde (absurde în acest context dar reale pe vremea comunismului mioritic, cum ar fi interogatoriile de la miliție). Autorul-personaj, sau *autorul implicat*, cum l-ar numi W.C. Booth, uită mereu unde se află, cu cine vorbește, amintindu-i deseori pe comuniști pentru ca odată să exclare: *Ei, dar cred că iar am încurcat treburile: de unde naiba am făcut eu rost de comuniști la Londra?* Concubina acestuia, Claustrina, are un cazier destul de bogat, excursii în Istanbulul care o dăruiește nu numai cu inele de aur ci și cu boli venerice, înșelarea frecventă a concubinului. Și în cele din urmă fiul lor, Ion-Ronaldo, face parte din generația acelora care nu omit nici un film picant interzis lor de către lege și în mod normal de către părinți. Blocul X7, care îi concentrează pe membrii *Coloniiei* (români emigrați cu purcel

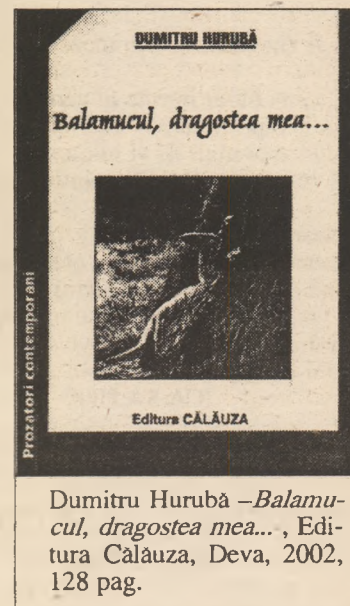
cerșetorul de cafea

de Emil Brumaru

Îngeroioloiiul

(Zbaterea mașinării de scris)

DE-O vreme lungă și flământă în încilceli îl tot pomenesc, aduc vorba alături de el, îi laud perseverența, severitatea, clemența, ciubotele care mă obligă să aterizez la punctul fix, mă statornicește între virgule viguroase (țârși îmbirligați pentru prionit baragladine ca mine!), nu-mi lasă literele în dezmațuri nesfârșite de mărgele colorate straniu: șiraguri de bile enorme, orînduite nu pe ațe, ci pe frînghii, odgoane, cabluri metalice, cumva, așa... crincene spînzurători de dăruit iubitelor... de cinsprezeceșiaispzezece metri... spre balăbanire dulce printre munții sinilor carpați. L-am poreclit Înger, dar mai în apropierea înfașării aspre i-ar sta numele de Îngeroioloiiul sau Îngeri-Trăsnî-Zdrobîla. Desfășoară, a decalitețe și-a plictis, aripe large, penoase fulgoase, puternice, devastatoare. Îți ia auzul, și văzul, și mirosul, și pipăitul, și gustul (literar, dom'le!) c-o simplă filfiitură de-ntoarcere pe-o rină. Dacă vrea, te încălzește brusc în creieri, sau te îngheață țurture-n măduva spinării, sau te stoarce de aspirații, de transpirații ca pe-o rufanelă intimă (dantela cleftăită dulce între buci dalbe, muierescu), vâdind-o în batjocura limbută a lumii, pusă la uscat, indecent, unde nu-i voie, bre!!! Anume te atîmă acolo, te flutură-n urbe, doar-doar vei încasa vreo scatoalcă, vreo injuratură pupată. Îți expune pudoarea la impudoarea publicului nerăbdător să te prăjească-n friganele populare, de sărbători cu manele și țuici galbui în ora șuie. Ca, ba!, ce-i fi fiind în fondul butoiului de varză răsfățată-n moarea ta stricată? Falsificator, un falsificator de silabe-n brașoave!!!

Dumitru Hurubă - *Balamucul, dragostea mea...*, Editura Calauza, Deva, 2002, 128 pag.

cu tot), constituie imaginea mărită a adevăratului balamuc și în același timp trimite cu gândul la cum se ajută între ei românii stabiliți în străinătate.

Constatănd că nici în Londra viața nu era așa cum am visat-o noi în calitate de demni urmași ai lui Decebalus per Scorilo, am hotărât împreună cu Claustrina să ne repatriem... Dar este vorba de o carte scrisă à rebours și chiar așa trebuie citită, pe de-a-ndoaselea. Așa cum sunt și celelalte scrieri ale domnului D. Hurubă, versuri satirico-umoristice, proză satirico-umoristică și parodii, romanul *Balamucul, dragostea mea...* este la rândul lui o satiră în care lucruri familiare sunt încurcate la maximum, rămânând cu toate acestea recognoscibile, o scriere în care este prezent un absurd nu atât kafkian (având în vedere că este satirizată societatea), cât caragalesc.

Iulia Argint

Snow White din cartierul *Cursa de șoareci*

lângă ușa după cursa de șoareci
crapa de atâtea droguri și sex și spaimă
Snow White a cartierului

nu cade nici o stea din cerul negru
nu vine
nici un prinz
de la barul din colț cu un păhăruț
de trascău
doar un câine de sticlă îi linge
firișorul de sânge
din colțul gurii

va intra încet în gunoiul strazii sub
gheața indiferentă a unui neon

e tot ce-a mai rămas după ce poezia și-a
luat zborul

ar fi bine de-ar ninge cu fulgi uriași cu
povești
cu pitici de turtă dulce și staniol
cu licurici în explozie și crengi de
brad
CA SĂ UIT

Ar fi bine dacă și Dumnezeu ar trece cu
sania pe aici
și mi-ar injecta în venă
o picătură
mai mult de veșnicie
peste urâtul din minte

măcar acum
măcar în noaptea asta de oțet și de fier
când e prea târziu și sufletul nu știe
încotro s-o ia

printre atâtea ziduri
și mi-e amar amar
CA SĂ UIT

nu-i nimeni să se bucure de daruri

nu sunt plin de mânie
doar
descumpănit doar pierdut de lume și fără
lume fără lumină

doar
înșfăcat de ceafă și ținut deasupra
prăpastiei

am
încă mai am
în brațe trupul frumuseții
pângărit de bale de priviri lascive de
milă de urale

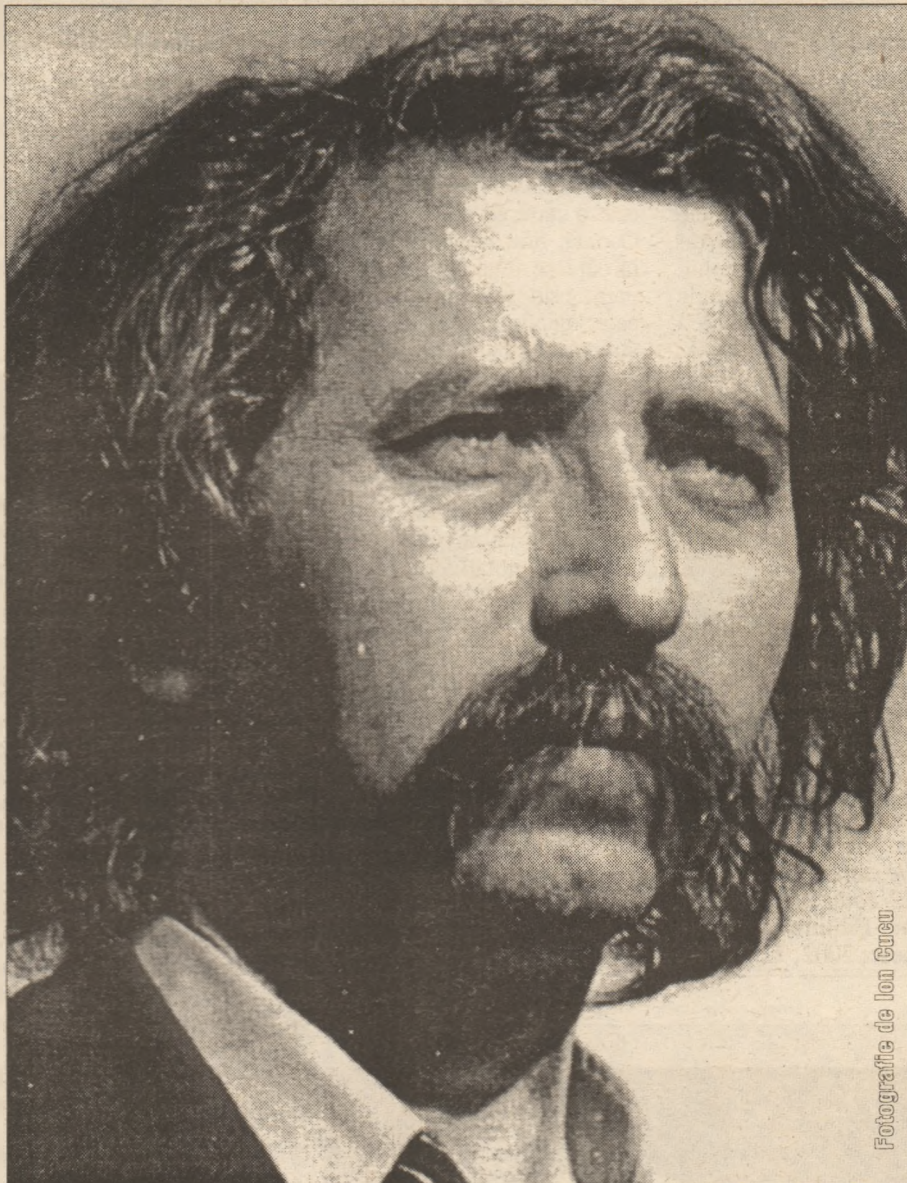
pe străzi fără capăt prin smog prin case
răscolite de răț
il duc

pe la troițe lăsate de izbeliște
il duc

și-n tot acest timp bate o ploaie urâtă de
fier

și-n tot acest timp
bate un vânt căinos de păslă și de smoală
și-i tot mai frig
și-i tot mai amar

ce caut printre suflete de carton care trag
să moară
însierate

Fotografie de Ion Căruș

Ion Tudor Iovian

cu gramajul de divinitate dijmuit
cu stanța pentru stația terminus pusă rău

și unde mă duc
cu pata asta de soare în palme culeasă
din ochii ei
cu umbra lui Dumnezeu grea pe inimă

vai
nu-i nimeni să se bucure de aceste daruri
chiar nimeni

și ei
mereu dincolo

frunza neagră

m-a privit lung de parcă ar fi trebuit să
mor

și era în asfințit
și o frunză neagră s-a așezat pe frunte
pe nepregătite –

așa vine
da da – zice –

știi că ești pe moarte omule dar nu muri
până duminică
- mai am de făcut niște cumpărături
de plătit chiria pe viața asta

de aruncat pe fereastră
pieile vârstelor măștile steagul lui
niehiperca sub care am făcut mult rău

“cârpaci și nimicuri” – zice Nietzsche în
fața lui Dumnezeu
înainte de a-și pierde mințile

hai omule – zice –
intră în prima bodegă și îmbată-te
de urât îmbată-te
și de durere
bea-ți mințile
caută șuvoiul de primăvară care mai
întârzie în lume

și frunza aceea care a fost albă astă vară
azi
e mai neagră ca pământul și grea
ca el

ce vei face tot restul zilelor

du-te omule
și vorbește cu cei care au plecat dintre
cei vii

acolo unde omul și frunza și viermele
una sunt

întreabă-i cum se vinde viața acolo
ce preț are timpul
cât costă o petală de zarzăr și
vaca-Domnului

cât costă un blues
amar ca luna
fiindcă ești singur și răul pe care
l-ai făcut

te ma-
ci-
nă

poate că sunt ultima creatură din lume –
îi spun –
care se hrănește cu poezie – dar pentru
asta nu trebuie să mă urăști
nu trebuie să scuipi în etimonul ființei
tale
dar joia mergi omule la bodegă să-ți bei
porția de fiere
porția de iad – zice –

lasă – îi spun – am altă treabă acum

dar el îmi dă de înțeles că pentru noi nu
există iertare

Expect more

am ajuns tocmai acum
când L.P. înmormântează România în
spanac patriotic și artistic merde
și-l pune
pe Mitică să tragă clopotele ziua în amia-
za mare
de parcă s-ar mai fi putut schimba ceva
din AND-ul ei

“mă neică -
sunt
Crăcânelul zilei deja ambetat cu
amfetamina
și poezia plângăcioasă a patriei -

pe orizontul meu nordic
umblă despuiată Venus din Cuca Măcii
cersind un păhăruț un cântecel nupțial
(auziți auziți la ce-o duce capul)

încercănată gravidă
intră
pe bicicletă mov
în academie pentru voyeurism și
îmbălsămare
nimic nu-i la locul potrivit nu se știe
unde ne aflăm” – zice
“dar hai să cârpim realitatea
să-i ștergem ridurile
să-i confecționăm pentru o mie
de ani
un nou trecut o altă Venus
mai pe gustul nostru”

“un tip scund mă neică - sunt Crăcânelul
cyberspațiului
mă agăț agăț și recit
elegiile la tobă și cinele” – zice –

“am avut o servitoare nerușinată...
care mi-a făcut zilele fripte
și din amor pentru ea am uitat
să mă-nchei la prohab
am uitat de cer de codul penal”

când am ajuns să aruncăm și noi bulgări
de pământ
peste victoria finală
luna coborâse
cu hârbobul din cer
și se hlizea
nebună
la pata asta de sânge de sub neon ■

ARENA în care evoluează spectacolul liric al Paulinei Popa este cea, de pururi atracționasă semnificație, a raporturilor dintre sexe. Cu precizarea că romanțiozitatea, acea duos patetică poezie de album de la care va fi pornit autoarea cândva (urmele adolescentine i se mai văd precum florile uscate între filele unei cărți), e înlăturată cu metodă, repudiată cu voința dobindirii unui orizont "matur", a unei libertăți de mișcare ostentative, care să pună în scenă o dezinvoltură a feminității în floare. Masculinul și femininul nu mai alcătuiesc reperele unei relații sentimentale, ci ale uneia meditate "la rece". Postura cogitabundă înlocuiește fiorul idilic, banalul suspin obștesc, în favoarea unei intenții de afirmare personală, pe "un drum scris cu majuscule". E la mijloc aspirația de emancipare a eului feminin care abandonează alcovul convențiilor, gineceul clișeeleor, dorindu-se conectat la perspectiva unei înțelegeri speculative a Erosului, a unei intelectualizări a acestuia. Sau, în termeni mai pretențioși, am putea vorbi de năzuința Evei de-a trece de pe poziția lui *anima* (sufletul feminin) la cea a lui *animus* (spiritul masculin). Neîndoiios, substratul unei atari porniri îl reprezintă un impuls al "egalizării" cu masculinul autoritar, beneficiar al principalelor avantaje moral-sociale, sub regimul patriarhatului, să recunoaștem, încă în bună măsură în vigoare. "Simbol al preaputerii", cum ar zice Macedonski, bărbații se văd receptați cu o admirație nuanțată de ciudă: "Voi sînteți Bărbații Secolului -/ vulturii stăpînind înaltul/ și pescărușii cu aripile tăiate(...) Voi purtați veșminte de aur./ potire cu sînge./ Voi sînteți copiii cu picioare puter-

semn de carte

de
Gheorghe Grigurcu

Feminin versus masculin

nice!// Cu folos ați tăiat/ exterminînd tumoarea și ați șters locul/ cu ochiul vostru devenit apă sfințită(...) Cu folos ați urcat pe tronuri/ împinși din spate ori convinși/ că veți schimba/ fața mîncată de vîrsat a zilei./ Ați vorbit politicianului/ despre politica voastră cu față umană/ așa cum îi stă bine unui bărbat de rasă(...) Voi sînteți toți Bărbații Secolului,/ voi emiteți legi și va supuneți lor/ murind și revenind la viață/ după fiecare dragoste./ Stați în laboratoare și disecați sunet cu sunet/ cuvintele toate/ preocupăți de cerul cu ploile lui și de pămînt" (*Bărbații Secolului*). Sînt notele unui imn închinat sexului "tare" de către o femeie care-l slăvește nu în temeiul afectelor sau al senzualității, ci, cu o invidie bine temperată, în temeiul raporturilor de putere.

ARE ar fi poziția poeziei în acest duel sexual? Înseși determinarea sa gramaticală o îndeamnă pe Paulina Popa a și-o anexa, a o socoti un *alter ego*, sub chipul unei fete pe care o "ajută" a deveni "sfîntă", adică a accede la transcendența *sui generis* pe care o implică arta: "Să ajuți o fată să se creadă sfîntă, așa cum vine spre lume/ îmbrăcată în rochie de mireasă,/ putere avînd să ridice drapelele/ să înalțe și să prăbușească-mpărați,/ nu este la-ndemîna oricui" (*Poezie*). Mulțumită de "ajutorul" primit, Poezia își capătă în așa grad încrederea în sine, încît se comportă ca o regină între "Bărbații

Secolului" la a căror proliferare contribuie (aidoma unei regine a albinelor!): "trece ca o regină printre/ Bărbații Secolului și spune:/ sînt femeia voastră,/ pîntecele meu pe cei drepti/ îi va înmulți!" (*ibidem*). Dar autoarea se răzgîndește: consideră că poate privi poezia și prin prisma masculină, ca și cum ar ține a ilustra teza potrivit căreia bărbatul și femeia nu sînt nici integral masculini nici integral feminini (Otto Weininger ș.a.). Stînd între bărbați, cu o dispoziție îndeajuns de critică, ascultîndu-i "cum își exprimă jumătăți de păreri/ atunci cînd ni se adresează/ cum își înghit gîndurile/ cum le mîncă" și cum "stau încremeniți cu ele în gură", reflectă totuși la superioritatea conceptului de bărbat, sublimat în substantivul masculin "poem". Tranzitată în "poem", poezia își arogă virtuțile ambelor sexe, în sensul că masculinul o nutrește cu materia existențială, generatoare, iar femininul cu materia contemplativă, receptoare. Rolurile par împărțite echitabil, sub semnul nostalgiei masculinului "pur", pe cît de rîvnit, pe atît de neatins: "POEMUL -/ el este singurul bărbat adevărat,/ el lasă cuvintele să danseze singure./ El îmi spune: *tu - te duci la editură/ și scrii poezii/ le îmbraci cu rochia ta/ Eu - mă duc să servesc masa/ cu ceilalți bărbați/ de la care voi primi ceea ce le voi cere./ Eu mă duc să beau vin din cupa sentimentelor/ pe care o voi strivi cu buzele mele./ Tu ești fe-*

meia/ du-te acasă și scrie versuri/ mîncă-le pe ele./ bea din ele vinul./ împarte piinea/ și-n apa lor astîmpără-ți setea./ Tu ești femeia./ du-te acasă și mîncă poeme!// Noi bărbații/ mergem să mîncăm mîncare ca oamenii!" (*Poemul*) În același mediu al osmozei dintre masculin și feminin, apare imaginea elocventă a poemului care se naște în făptura poetului, așa cum un copil dobîndește ființă în pîntecele matern, spre a fi apoi inițiat în viață și dus la biserică, la prima comuniune: "Și scrie poetul.../ Picături mari i se scurge pe șira spinării./ Și scrie poetul cu ochii legați/ și scrie cu sîngele din cupa nunții./ Este fascinat de mina lui dispărută cu totul./ Poemul devine roșu./ Îl vede cum crește./ cum ia ființă, are părul și ochii poetului./ are buzele, pieptul și picioarele lui./ Bilbiind ca un copil/ prins într-un moment delicat./ îi șoptește poemului la ureche./ ceva numai de ei auzit./ Îl îmbracă în haine de sîrbătoare./ îi dă în mînă o luminare/ și pornește printre oameni./ de-a lungul cetății cu el de mînă./ Intră în biserică./ îi aprinde lumina/ și spune:/ *ia aminte la ziua aceasta!*" (*Sacrificiu*).

EXPLICABIL, poeta exersează pe claviatura unor diverse aproximații ale poeziei, în figura căreia se privește cochet ca într-o oglindă. Spre a-i urma jocul, putem constata că unele reflexe au o conotație masculină, altele

una feminină, într-o fertilă intersexualitate. Dintre reverberațiile masculine menționăm abordarea poeziei ca destin ("Se pare că în sîngele tău stă porunca/ pe care o execuți după cum vrea mina care dirijează mecanismul(...) Tu știi că nu faci decît/ să transcrii ceea ce ți se poruncește" - *Transcriere*), ca ingeniozitate matematic-șahistă ("Pe acoperișul poemului./ matematicianul este cel care/ joacă șah cu piese de foc" - *Tabla de șah*) ori ca instrument soteriologic: "*Poezia ne mîntuiește./ scrie pe tablita de la piept*" (*Factorul omenesc*). De partea cealaltă, sîntem în măsură a spicui destule probe ale feminității "consecrate", afectiv sau chiar biologic iradiante, atenstînd fondul primordial robust pe care celebrizarea programatică nu-l poate suprima, ci, dimpotrivă, pare a-l scoate, prin contrast, într-un mai viu relief: intimitatea nocturnă ("Ore în șir de vorbă cu poemul/ în noapte./ Ore în șir de vorbă cu poemul/ cînd sensul numelui se diluează/ și într-o liniște magică/ vine dragostea" - *Ore în șir*), beneficiul caloric al poemului ("ți-ai dezghețat mîinile în flacăra mîinilor lui" - *ibidem*) ori efectul său răcoros ("Îți răcorește gîndul magia greșelii" - *ibidem*), rolul său protegitor: "Intrînd sub cămașa poemului./ ai vrea să ramii acolo pentru totdeauna" (*Pisica rațiunii*). Adesea prezentă, în pofida cenzurii intelectului ușor snob ("Așa se face/ că poemul pe care-l scrii/ îți sărută gura./ umărul și mîna./ ca și cum te-ar iubi" - *Stare*), senzualitatea se densifică într-o relatare sado-masochistă: "Îți aduc poemul pe care l-ai născut./ El vine, ca o încununare a neliniștii./ cu biciul dragostei și te biciuiește" (*ibidem*). Dar rebeliunea femininului împotriva masculinului (un soi de luciferism feminin, căci poate fi decelat și un subtext religios al posturii!) nu pare a avea aici sortii unei izbinde absolute, reducîndu-se la o hărțuire mai mult ori mai puțin grațioasă, la o sumă de ambuscade. În cele din urmă, poeta înțelege cu înțelepciune a-și respecta condiția genitală dată, cu atît mai virtuos cu cît însăși aceasta din urmă include o ambiguitate structurală, în stare a satisface ambele categorii: "Viață și moartea/ nu o stîrni cu simple cuvinte -/ îți poruncește adesea, poemul./ iar tu ca o femeie ascultătoare/ îmbraci rochia versului și cînti osanale/ în locul cîntecelor ritualice" (*Pisica rațiunii*). Între "osanalele" aduse vieții indeterminate și "cîntecele ritualice" dedicate sexului se plasează micul Purgatoriu al acestui amplu impact uman care este sexualitatea. ■

Paulina Popa - *Bărbații Secolului*, Ed. Cartea Românească, 2002, 160 pag.

romanească suferă de neverosimilitate și prost-gust. Este în același fel celebru alt eisod, cu alt "boier", care, în timpul unor inundatii catastrofale, se plimba cinic cu barca pe ulițe, ca prin-

oricum, toți dețineau câte o bucată de pământ). Până la urmă, împotriva voinței autorului, "martirii" sărăciei (care mai au și nume urâte, considerate de critică numai din amabilitate pi-

noi și a grâu care a crescut mai mult de două palme deasupra pământului.

Peste oamenii împuşcați și îngropați adânc a răsărit iarba nouă, iarba proaspătă."

cupă dintotdeauna literatura (creșterea ierbii, trecerea norilor pe cer etc.).

Atât de bine *situat* ca autor, nu mai poate greși niciodată prea mult. Chiar dacă n-au aceeași valoare, *toate poemele lui sunt frumoase*. Ele nu sunt făcute din fapte de viață, ci dintr-o melancolie în stare pură.

După cum a declarat el însuși, Zaharia Stancu s-a simțit întotdeauna foarte apropiat de Esenin: "Când l-am descoperit, am rămas foarte mirat. Mi se părea că spusese ceea ce eu însumi aș fi vrut să spun. Găseam în poezia lui multe din imaginile care făceau originalitatea poeziei mele. Băgam de seamă că, de fapt, aveam sensibilități mult asemănătoare." Diagnosticul este exact. Zaharia Stancu (care l-a și tradus, inspirat, pe poetul rus) aparține și el familiei marilor sentimentali. Îi lipsește extraordinara intensitate a senzațiilor - care, la Esenin, face insuportabil de dureroasă perspectiva despărțirii de lume -, dar are în schimb o seninătate și ea favorabilă comunicării tristeții. Această seninătate, stare de spirit dominantă în versurile publicate la bătrânețe - *Cântec șoptit*, 1970, *Sabia timpului*, 1972 -, reprezintă un sinonim pentru resemnarea în fața morții iminente.

Poetul continuă să înregistreze frumusețea lumii înconjurătoare, dar o face știind bine că în curând nimic nu-i va mai aparține. El își vizitează pentru ultima dată planeta natală înainte de-a o părăsi.

Există versuri în care poetul *anunță* că nu mai are mult de trăit - pe un ton firesc și tocmai de aceea tulburător:

"Acum sunt un om în amurg./ Ora amiezii a fost dulce, dulce./ În cuibul ei din fulgi de zăpadă/ Luna s-a dus să se culce." (*Om în amurg*);

"Întâi a murit frate-meu Alexe./ Cu groapa lui ni l-a furat pământul/ Eu am rămas afară să mă bată/ Soarele, ploaia și vântul./ Pe urmă a murit mama./ Maria o chema, nume sfânt./ Surorile mele au gătit-o./ Iar noi, fiii ei, am pus-o-n mormânt./.../ Eu am rămas iarăși afară./ Dar cât o să mai întârzii pe-aici?" etc.

Dar și mai impresionante sunt poemele în care nu ni se spune nimic despre apropierea morții și care ne transmit totuși sentimentul ireparabilului, prin *strania detașare* cu care poetul trece în revistă frumusețile lumii. Se simte că o face pentru ultima oară:

"Pământul ne poartă pe umăr./ Ce ușori suntem!... Libelule./ Albinele harnice sunt sătule./ Stupii de zumzet n-apuc să-i mai număr./ Plouă peste noi dimineața/ Ploaie de lumină, limpede, calmă. (*Pământul ne poartă pe umăr*);

"Viscolul are vlagă puțină./

bibliografie

ROMANE. *Descult*, Buc., ES, 1948 (dintre numeroasele reeditări trebuie reținută aceea din 1960, care reprezintă de fapt o versiune nouă a romanului, mult mai amplă și organizată în trei vol.: *Clopoțe și struguri*, *Printre stele și Carul de foc*) • *Dulăii*, Buc., ESPLA, 1952 • *Radăcinile sunt amare*, vol. I-V, Buc., ESPLA, 1958-1959 • *Jocul cu moartea*, Buc., EPL, 1962 • *Pădurea nebună*, Buc., EPL, 1963 • *Șatra*, Buc., EPL, 1968 • *Ce mult te-am iubit*, Buc., EPL, 1968 • *Vântul și ploaia*, vol. I-III, Buc., EPL, 1969.

PROZĂ SCURTĂ. *Brazdă îngustă și adâncă*, Buc., ESPLA, col. "Cartea poporului", 1949 • *Pentru viață*, Buc., ESPLA, col. "Albina", 1951 • *Primii pași*, Buc., ESPLA, col. "Albina", 1951 • *Adu-ți aminte*, Buc., ESPLA, 1953 • *Florile pământului*, Buc., ESPLA, 1954 • *Iarbă*, Buc., ESPLA, 1957 • *Costandina*, pref. de Aurel Baranga, Buc., EPL, col. "BPT", 1962.

POEZIE. *Poeme simple*, Buc., Ed. Cartea vremii, 1927 • *Albe*, Buc., Ed. Fundațiilor, 1937 • *Clopotul de aur*, Buc., Ed. Fundațiilor, 1939 • *Pomul roșu*, București, Ed. Azi, 1940 • *Iarba fiarelor*, Buc., Ed. Cugetarea, 1941 • *Anii de fum*, Buc., Ed. Prometeu, 1944 • *Cântec șoptit*, Buc., CR, 1970 • *Sabia timpului*, Buc., Em., 1972.

PUBLICISTICĂ ȘI MEMORIALISTICĂ. *Zile de la-găr*, Buc., Socec, 1945 • *Călătorind prin U.R.S.S.*, Buc., ESPLA, 1950 • *Sarea e dulce*, Buc. ESPLA, 1955 • *Cefe de taur*, Buc., ESPLA, 1956 (acest vol. și cel precedent fac parte din ciclul *Însemnările și amintirile unui ziarist*) • *Pentru oamenii acestui pământ*, Buc., CR, 1971 • *Triumful rațiunii*, Buc., Em., 1973.

Împreună cu Ov.S.Crohmalniceanu, St.Aug.Doinaș, Laurențiu Fulga, Alexandru Ivăsiuc, D.R.Popescu, Romulus Guga, Ion Pop, Jean Grosu și Alexandru Philippi

tr-o Veneție autohtonă. România începutului de secol nu era, totuși, Roma lui Nero.

Dar, chiar făcând abstracție de grosolănia caricaturii - în genul graficii de afiș din epocă -, tot nu reușim să citim textul într-o stare de spirit senină, pentru că însăși viața de fiecare zi a țaranilor este reprezentată tendențios, ca o interminabilă acuzație la adresa "exploataților". Autorul exagerează violent și de la un moment dat deșănțat sărăcia în care trăiesc el și ai săi. Povestește cum umblau cu toții îmbrăcați în zdrențe și desculți, cum sufereau de o foame cronică și cum ajungeau să mănânce scoarță de copac sau pământ ars în cuptor. Nu se înțelege deloc de ce se complăceau țaranii într-o asemenea mizerie (pentru că,

toarești: Uțupăr, Uie, Gângu, Ițicu, Unturica, Dioaica, Tunsoiu etc.) devin personaje îninteligibile și dezagreabile.

Rămân secvențele de proză poetică - cum este, de exemplu, întreg capitolul *Iarbă*. Secretul farmecului lor constă în *numirea*, cu o simplitate solemnă, de inspirație biblică, a unor situații vechi de când lumea, anistorice:

"A venit vântul dinspre Dunăre, vânt cald.

Și vântul a adus nori.

Și norii au adus ploaie, ploaie grasă, ploaie caldă, ploaie de primăvară.

Ploaia bună a înviorat pământul.

Câmpul nesfârșit a înviat.

Pretutindeni miroase a iarba proaspătă, a iarba nouă, a frunze

Despărțirea de planeta natală

În raport cu proza, poezia lui Zaharia Stancu se remarcă printr-un grad mai înalt de esențializare, deși este scrisă și ea, în mod vizibil, fără efort. Poetul nu urmează un program estetic și nu își lucrează versurile, dar se situează spontan pe o poziție favorabilă *literarității*. El *uită* ce loc ocupă în societate și devine conștient de locul lui în univers. Se transformă din reprezentantul unei clase sociale într-o ființă omenească. Face abstracție de evenimentele care interesează gazetăria (campanii electorale, procese etc.) și le redescoperă pe cele de care se o-

lecturi la zi

De ce sunt importante grădinile

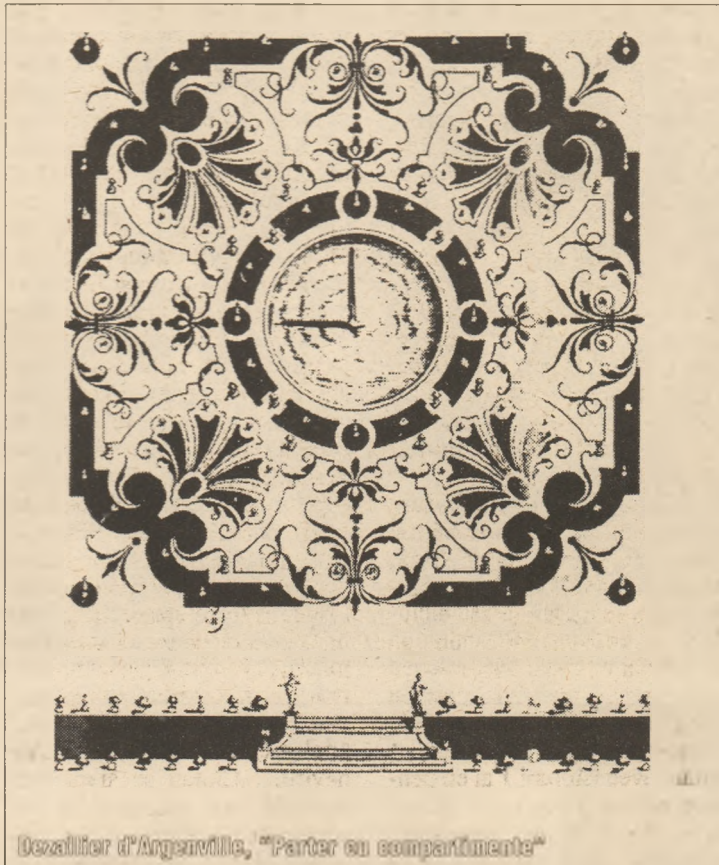
PUȚINI știu că Titu Maiorescu există într-o secvență filmată. El apare vreme de câteva secunde, în grădina Peșelui, la o lungă masă festivă prilejuită de jubileul regal din 1904. Rămâne în memorie ținuta lui de gală într-un parc de tip englezesc.

De importanța grădinilor la români ne reamintește bine-dokumentatul volum al doamnei Dolores Toma, *Despre grădini și modurile lor de folosire*. Demersul său ține de antropologia culturală, sau de istoria mentalităților; e vorba de o cercetare a atitudinilor specifice față de natură, „o comparație între paradigma civilizatoare a Occidentului (...) și cea românească”, în ceea ce privește percepția asupra peisajului modificat de om. O astfel de carte era necesară într-o perioadă când „studiile culturale” vest-europene sunt tot mai preocupate de peisajul caracteristic european. „Estetica ecologică a naturii”, ale cărei principii au fost stabilite, pe parcursul ultimului deceniu, de Gernot și Hartmut Böhme, susține influența „atmosferelor” pe care le emana peisajul asupra mentalităților, căutând, totodată, tipul de grădină cel mai potrivit într-o lume afectată de dezastre ecologice. Recent, Uniunea Europeană a inițiat o antologie de texte despre astfel de peisaje semnificative din punct de vedere al mentalităților, apărută în Germania în primăvara acestui an. Despre grădini și modurile lor de folosire e, în această privință, o carte cu adevărat „europeană”.

Studiile cuprinse în volum discută atât diferențele dintre grădina românească și grădina geometric ordonată de tip francez (pe care autoarea o numește „estetică”), cât și texte literare care ilustrează tendințele considerate de Dolores Toma ca fiind specifice pentru atitudinea ro-

mânului față de natură urbană. Datele documentare despre grădinile bucureștene de altădată (din capitole precum „Preocupări horticoale în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea”, „Grădina preotului Ilie din Cotroceni”, „Date istorice despre grădinile naturale și amenajate din București în secolul al XIX-lea”) sunt „înnobilate” teoretic de comentarii la Negruzzi sau Sadoveanu.

UN neajuns (probabil de neocolit) al studiilor e că se referă la Franța secolului al XVII-lea și la România secolului al XIX-lea, epoci considerate caracteristice pentru cele două culturi. Alăturarea celor două secole e însă problematică, în ciuda faptului că dezvoltarea grădinilor românești poate fi cel mai bine studiată începând pe la 1800. În secolul al XIX-lea, nici grădina franceză nu mai era ce fusese în secolul al XVII-lea. Trecuse peste ea tăvălugul modei parcurilor englezești, care nu sunt doar imitații ale unor peisaje pictate (au ajuns astfel numai într-o anumită fază a lor, cea a „pitorescului”, de fapt faza de decădere a parcurilor), ci în primul rând o căutare a naturii (fără ca apropierea de ea să fie totuși realizată), un protest împotriva geometriei, a supunerii naturii de către om, a libertății de către o ordine constrângătoare. Tendința e ilustrată în literatura engleză începând din 1681, când un fel de geograf-filosof pe nume Thomas Burnett a scris o *Teorie a Pământului*, în care compara ordinea stelelor cu ordinea geometrică a grădinilor, fiind îndată criticat de un șir de poeți și critici care nu s-a mai terminat decât o dată cu Jane Austen. Toposul ordinii umane față de ordinea divină a avut parte de nenumărate interpretări (estetice, etice, ba chiar și politice, simpatia pentru grădina ordonată fiind considerată un simptom al absolutismului francez, iar parcul englezesc, o ilustrare a liberalismului englez), în cam toate literaturile europene. Rolul romantismului nu e de ignorat, deși acesta a dus la o disoluție a interesului față de grădină; datorită lui, și ca semn de sincronism, Maiorescu afirma că limba cere „dezvoltarea liberă a copacului natural”, și chiar și un minor junimist precum Vasile Pogor scria, într-una din singurele trei poezii originale: (sugerez includerea acestui citat într-o viitoare ediție): „Vezi... grădina părăsită de a oamenilor

artă / E mai mândră, și convine unui suflet amarât! / Caci eroarele comise de știința cea deșartă / Sub un val de armonie naturală le-a acoperit.”

Multe din caracteristicile grădinii românești se întâlnesc, așadar, și la parcul englezesc. Distincția dintre mentalitatea franceză și cea română nu trebuie adâncită până la identificarea unui contrast absolut, legat de un inalterabil specific național român. Tradițională, în acest sens, a fost, în Vestul Europei, teoretizarea contrastului dintre parcul englezesc și grădina ordonată de tip francez, împotriva căreia polemizau toți apărătorii naturii și ai libertății. Horace Walpole, un istoric englez al grădinăritului de la mijlocul secolului al XVIII-lea, credea că francezii își imaginează paradisul sub forma unei grădini de tip Versailles, cu fântâni arteziene și statui de Girardon, atât era de adânc înrădăcinată în epocă ideea mentalității ordonatoare și artificializante a francezilor.

TOTUȘI, la fel cum englezii au avut faimoase grădini ordonate (Brompton, St. James's Park, Greenwich, Hampton Court și câte altele), francezii au ajuns să aibă parcuri englezești și „ferme ornamentale” (Emmenonville sau Hameau-ul reginei Marie Antoinette). Tot francezii l-au dat pe Rousseau, principalul inspi-

rator al parcurilor așa-zis „naturale”, fără de care exagerările grădinilor sentimentale ar fi de neconceput. Costache Negruzzi, la care autoarea se referă în capitolul „Grădina lui Negruzzi”, nu era defel naiv în materie când descria smălțate și stufoase grădini neaoșe în *Flora română* sau într-una din *Scrisorile* din 1839. Dovadă că în *Au mai pățit-o și alții* opunea iubirea naturii (mai bine zis, a „trei stânjeni cvadrați de grădină englezească cu vro șase salcâmi slabi și subțirați ce nu sunt buni nici de foc, nici de umbră”) și lectura lui Rousseau (cu moravurile aferente) predilecției pentru *Întâmplările lui Telemach* (subiectul favorit al pieselor de teatru din grădinile baroce). Ce vreau să demonstrez e că, așa cum există o bună cunoaștere, la români, a stilului francez, și-a spus indirect cuvântul și cunoașterea stilului englezesc. De aceea, anumite aspecte ale grădinilor românești (căutarea apropierei de natură, iubirea pentru bogăția vegetală - desișuri, pomete -, amestecul de plante sălbatice și cultivate, lipsa de geometrie, „imersiunea” în grădină, în locul privirii de sus, tologeala la umbra copacilor) sunt mai puțin specifice pentru români decât s-ar părea la prima vedere. Contribuția esențială a cărții e însă constatarea „vocației de sociabilitate festivă” a românilor, și comentarea rolului grădinii (pri-

lej de practică a ludicului, un loc de petrecere, unde categoriile sociale erau temporar anulate). Nu formă aristocratică de reprezentare (ca la Versailles), nici prilej de contemplare estetică (precum în parcurile englezești). Exagerând puțin, s-ar zice că specificul național român e și petrecerea.

DOLORES Toma a cules zeci de date despre grădinile din Bucureștiul secolului al XIX-lea, din arhive, reviste și reclame horticoale; pagini și detalii de un farmec și un pitoresc nemaipomenite, o lume în care se mai scriau cărți cu titlul *Minunata viață a păpădiei*, când prin București „cântau în voia lor pâraie ce-l șerpuiau”, iar în Herăstrău, „moda cerea să te duci să respiri praful și să scuipi în apă pentru a face rotocoale”. Dacă e cazul să-i dăm crezare unui călător străin. Interesant e că impulsul inițial al amenajării de grădini bucureștene (alături de alte preocupări edilitare) l-a constituit Regulamentul Organic: „Erau importante și ca manifestări ale unei voințe de transformare, ale unei atitudini mai „prometeice”, urmată de acțiune asupra datului natural. I se recunoștea acestei acțiuni capacitatea de ameliorare, de înfrumusețare, ceea ce (...) nu a fost evident în cultura noastră”. Publicul, în schimb, rezista „aculturării” și nu respecta disciplina impusă, rupând florile și distrându-se în afara orelor programate etc. Au existat însă, una peste alta, nenumărate grădini (epoca lor „de înflorire” fiind între 1843 și 1853), promenade precum Cișmigiul, aleea Mitropoliei, Sf. Gheorghe, la Șosea, la Băneasa, Mogoșoaia, Comana, parcurile de la Episcopie, Kretzulescu, Universitate, Icoanei, Grădina Tei, Kiseleff și multe altele, Bucureștiul fiind încă pe atunci o mare grădină presărată de case. Ce să mai spună bucureșteanul de azi citind aversamentul lui Ulysse de Marsillac, din 1873: „Bucureștiul nu trăiește decât cu condiția să rămână o grădină taiată de strazi”? Mentalitatea „regăteană” legată de grădinărit se recunoaște și în faptul că, în Transilvania, după Unire, românii au depavat piețele, plantându-le cu pomi.

În astfel de chestiuni ce țin de percepția naturii, nici forma și nici terminologia descrierilor nu mai sunt lipsite de semnificație. Vorba autoarei: „Ce plantă vă place mai mult, tulichina sau daphne? Să nu spuneti ca este aceeași, pentru că le desparte o lume.”

Sau, cu alte cuvinte: spune-mi ce fel de grădină vizezi ca să-ți spun cine ești.

Ana-Stanca Tabarasi

Vînătorul de fuste

RELAȚIA ambiguă, intelectual-erotizată, cu o femeie mai în vîrstă decît el pare să-l atragă pe Cioran cu o anume constanță. Astfel, Soranei Țopa îi ia locul, în anii '50, eseista Maria Zambrano, care îl interesează cu atît mai mult cu cît e spaniolă și, pe deasupra, și eleva lui Ortega y Gasset. O asemenea legătură e reciproc echivocă, senzual-spirituală dinspre el, erotic-maternă dinspre partea partenerei: „Era ca și cum aș fi înțîlnit un copil“, își amintește Maria Zambrano. Revelator, în același sens, e și un episod înregistrat (în toamna lui 1950) în jurnalul spaniol al lui Alexandru Busuioceanu. Prin intermediul lui Busuioceanu, Cioran o cunoaște pe Juana Miró, cu care se înțelege instantaneu și pasionat: „Juana îl privește pe Cioran cu simpatie și se aprinde o conversație vertiginosă despre lucrurile Parisului... Juana e încîntătoare de inteligentă instantanee și de camaraderie. Cioran nu se gîndește la existențialism și găsește gust vieții“. (Busuioceanu stă deoparte, făcînd în gînd „portretele amîndurora“, iar mai tîrziu, pornind de la femininul Cioran și de la masculina Juana, se gîndește că ambivalența existentă în noi oferă „ființei umane posibilitatea de a-și trăi succesiv viața sa de bărbat și de femeie, după nevoia propriului instinct și spirit“.) Protecție, Juana Miró începe, imediat, „să se agite pentru

Cioran“ și, apoi, „regretă grozav cînd află că [acesta] a plecat“ din Madrid. Oarecum înciudat, cînd Juana îi cere să citească *Précis*-ul, Busuioceanu îl denunță: „Cioran a fost la timpul său legionar“, fără succes însă: „Juana e indulgentă [...] cu tinerii pentru care cîștigă slăbiciune“. Un al treilea exemplu: Cioran în postură de paj și companion al doamnelor (fapt înregistrat în jurnalul lui Virgil Ierunca, tot în 1950): la o conferință foarte mondenă, „își face apariția și faimoasa doamnă Florence Gould, urmată inevitabil de salonardul Cioran“.

În fine, foarte semnificativ este faptul că Simone Boué n-a simțit nevoia să aibă un copil, timpul fiindu-i ocupat cu „copilul“ Cioran, nematurizat niciodată, capricios și pretențios ca un animal de casă. Mărturisirea partenerei lui de-o viață are ea însăși o candoare cinică tipic cioraniană: „Vous imaginez, un enfant avec Cioran! J'ai eu pendant quinze jours un chat, qui m'avait confié une amie italienne. Là j'ai compris! C'était extraordinaire les rapports de Cioran avec le chat. Lui-même ressemblait à un chat, et il fallait que je les nourrisse tous les deux! Ils étaient aussi empoisonnants, imprévisibles l'un que l'autre“.

Probabil că nici relațiile lui cu misterioasa „gramaticiană“ și cu Jeannine Worms nu fac excepție de la regulă. Slăbiciunea cvasi-maternă a femeilor față de „copilul“ Cioran e indusă, în fond, tocmai de natura lui don-

juanescă aparte. Mai mult sau mai puțin, Cioran era conștient de asta. Romanul epistolar *Eine Liebe von Cioran* al ultimei sale prietene, Friedgard Thoma, se sfîrșește cu o secvență de referință chiar în sensul acesta. La începutul lungii lui agonii regresive, Cioran, stînd drept în vîrfurile patului, articulează, pe neașteptate, solemn și limpede, în germană: *Ich war ein großer Frauenjäger*, uitîndu-se țintă la Simone Boué și Friedgard Thoma, care ridă printre lacrimi. E-nunțul său „Am fost un mare vîntor de fuste“ nu e deloc inexact. Cu acuități și ingenuități copilărești, el este un fel de Don Juan, dar altfel decît Stavroghin, favoritul său. Cioran ilustrează acel tip de donjuanism despre care se spune că își are forța de atracție paradoxală tocmai în caracteristicile care, aparent, ar fi contrare donjuanismului și nu l-ar defini: aspectul adolescentin, candid, în esență neviril. („Cioran se arată încă puternic fixat asupra vârstei de adolescent“, afirmă Blaga, reluîndu-și repetat observația: e „un trainic adolescent“ sau e blocat în „vîrsta adoptivă, adolescență“, neajungînd la „maturitatea cumpănitoare“.) Înainte de a-i deveni lui Friedgard Thoma un fel de *Vaterfreund* „trist-hazliu“, el o seduce prin silueta lui de „bărbat fragil“, o *înduioșează* prin fizicul firav și gesturile adolescentine: „Îmi sărută urechea dreaptă. Înduioșare“. De altfel, mai tîrziu, el îi trimite versurile „scrie în deznădejde, lîngă Neapole“ de Shelley, su-

blîindu-i de trei ori, cu roșu, strofa a patra, unde poetul apare ca și „copil obosit“.

Tocmai lui Cioran, care nu-l suporta pe Goethe, i se întîmplă, în amurg, să trăiască o poveste de dragoste de tip goethian. Chiar dacă el e mai curînd un Werther bătrîn, supraviețuitor al tentațiilor suicidare. Cum nici Friedgard nu e Ulrike, ci Bettina lui Cioran, trecută însă prin estetica lui Lenz și care, deci, nu-l idealizează, ci îl demistifică, iubitoare, pe „marele solitar“, într-o proză vie, directă, umoristică în sensul thomasmannian al cuvîntului. Amîndoi sînt „dereglați“, adică romantici. Pe Cioran îl incită agresivitatea ei de Cezară posteminesciană („Iubita agresoare...“) și visează să fugă cu „iubita lui țigancă“ pe „o insulă părăsită“. Pe Friedgard Thoma o tulbură elegia „bătrînelui domn“ și, vicleană, i se prezintă ca o *fată* ce trebuie dusă de mîna prin Paris (mozartianul *Là ci darem la mano...*). De aici și lungul im-

pas donjuanesc în care curînd se blochează amîndoi: Cioran trece de la echivocul senzual-spiritual („Vreau să conversez cu dumneata în pat despre *Lenz*“) la obsesia „imediatității unei relații trupești“, în vreme ce *l'amie allemande* vrea ca ei doi să revină la „ambiguitatea erotică a legăturii «spirituale»“.

„Nu mai rămîne decît muzica“, îi scrie, resemnat, Cioran „vrăjitoarei“ sale, numai muzica le mai creează, dincolo de uzura pasiunii, „o complicitate indestructibilă“. Dar soluția de compromis muzicală, pe care o practică intens amîndoi – o știm de la Kierkegaard încoace – nu e decît forma pură, absolută, de donjuanism. În fine, încă o mențiune în acest sens. În primăvara intensă a legăturii lor, înainte de a se duce la gară, pentru a-l aștepta pe Cioran, care sosește la Köln, Friedgard Thoma ascultă acasă, ore în șir, un cvintet de coarde al lui Schubert.

Ion Vartic

Ediția XXXIV-a

Zilele Culturii Călinesciene

Onești-Tescani, 26-28 septembrie 2002

EDIȚIA a XXXIV-a a „Zilelor culturii călinesciene“ a însemnat și un moment aniversar deosebit: descoperirea de către G. Călinescu, în 1962, a cum 40 de ani, a „miracolului Oneștilor“, cînd întîmplarea l-a oprit în orașul de pe Trotus. Fapt consemnat în „Contemporanul“, *Jurnal de bord II*, 14 septembrie 1962.

Programul acestei întîlniri a fost foarte bogat. Pentru a-l cuprinde cât mai fidel, urmează să consemnăm derularea lui, pe zile:

Joi, 26 septembrie (orele 9,30), în cadrul „Galeriilor Fundației G. Călinescu“, vizitarea Expoziției „Univers călinescian“, tablouri, mobilier, cărți, donația d-nei Alice Vera Călinescu. În asemenea cadru, a fost trecută în revistă activitatea unor publicații de pe toată suprafața țării și

s-a constituit un „panoramic editorial“ – programe, lansări de carte, autografe. Începînd cu orele 17, Aula Bibliotecii „Radu Rosetti“ a fost gazda lucrărilor, în continuare: Festivitatea de deschidere. Cuvîntul de început i-a revenit prof. și poetului, Const. Th. Ciobanu, sufletul și neobosită implicare în această activitate. Au urmat salutarile din partea Primăriei, a Uniunii Scriitorilor și a Centrului de Cultură Rosetti-Tescanu-George Enescu, întărite pentru o mai subliniată eficiență a demonstrației, de „prelecțiunile“ Călinescu, *prezență neîntreruptă și Imaginea literaturii române în lume*, rostite de Cornelia Ștefănescu și Mircea Cărtărescu. Primarul Emil Lemnaru a citit Hotărîrea Consiliului Municipal prin care se conferă lui G. Călinescu titlul de *Cetățean de*

onoare post-mortem, al Municipiului Onești. Seara s-a încheiat cu recitalul de poezie susținut de actrița Mădălina Ghițescu.

Vineri, 27 septembrie, orele 9,30: Colocviu de literatură contemporană cu tema *Literatura și piața cărții*, moderator Mircea Cărtărescu, premers de recitalul „Poetul în cetate“. Orele 17, Colocviul de cultură, cu tema *Conceptul de „Fundație Națională“*, moderator George Bălăiță și Const. Th. Ciobanu.

Sămbătă, 28 septembrie Tescani, orele 10: *O carte în dezbatere*, „*Umbre și lumini*“ de Maria Cantacuzino-Enescu. Moderator prof. univ. Elena Bulai. Dezbatere nuanțată pe măsură de recitalul muzical extraordinar, susținut de clarinetistul Aurelian Octavian Popa și Sanda Crăciun Popa (violă).

Au participat la „Zilele Călinescu“ Aspasia Baciu, George Bălăiță, Maria Bărbulescu, Ion Beldeanu, Const. Berdila, Emilia Boghiu, Elena Bulai, D. Buzatu, Mircea Cărtărescu, Radu Cârmei, C. Th. Ciobanu, Al. Cistelecan, Mariana Codruț, Dan Constantinescu, Cătălina Dănilă, Dan Dumitrescu, Al. Dumitru, Gabriel Fornica, Cornel Galben, Ioan Groșan, Gr. Ilisei, Felix Lupu, Doina Marinov, Const. Militaru, Ion Moraru, Mona Musca, Al. Mușina, Ioana Nicolaie, Luminița Pătrățeanu, Florin Pârjol, Mircea Petean, Carmen Mihalache Popa, Dan Sandu, Viorel Savin, Corneliu Stoica, Cornelia Ștefănescu, Ion Vădan, Gh. Vidrașcu, Aurelian Zisu.

Cornelia Ștefănescu

am primit la redacție

Cărți

- Gh. Buzatu, *Judecătorul*, roman, Baia Mare, Ed. Gutinul Mare, 2002. 340 pag.
- Constantin Preda, *Știu pe de rost moartea*, Craiova, Ed. MJM, Biblioteca mileniului III, 2002 (versuri). 68 pag.
- Paulina Popa, *Bărbații secolului*, prefață de Dan Cristea, București, Ed. Cartea Românească, 2002 (versuri; cuprinde și date bio-bibliografice). 160 pag.
- Viorel Sâmpetean, *Îngerul exterminator*, postfață de Valentin F. Mihăescu, București, Ed. Cartea Românească, 2002 (versuri). 72 pag.
- Iulian Talianu, *Amintirea zilelor de duminică*, prefață de George Alboiu, București, Ed. Semne, 2001 (versuri). 212 pag.
- Marta Barbulescu, *Ca să nu mor în moarte*, poeme, Pitești, Ed. Carminis, 2002. 72 pag.
- Linda Maria Baros, *Amurgu-i departe, smulge-i rubanul!*, poeme, București, Fundația Academia Internațională Orient-Occident, 2001. 68 pag.
- Alexandru-Cristian Miloș, *Naștinea cosmică*, antologie (de poezie), Iași, Ed. Junimea, 2002. 402.
- Marius Sala, *Contemporanul lor. Contemporanii lui*, București, Ed. Univers Enciclopedic, 2002. 350 pag.
- Corin Braga, *Nichita Stănescu. Orizontul imaginar*, Cluj, Ed. Dacia, 2002. 476 pag.

Reviste

- *Lucefărul*, apare la București, săptămânal, sub egida Uniunii Scriitorilor. Nr. 33 (571), 25 sept. 2002. Director: Marius Tupan. Din sumar: *Mecanica insurgențelor* de Marius Tupan (la rubrica *Acolade*), *Blestemul limbaj esopic* de Bogdan-Alexandru Stănescu (cronică literară la volumul *Teatrul de Iosif Naghiu*), *Meritul de a nu fi făcut nimic* de Alexandru George (despre memoriile lui Gh. Jurgă-Negrilești), poeme de Doina Tudorovici, proză de Mihail Grănescu etc.
- *Tomis*, revistă de cultură editată de Primăria Municipiului Constanța. Director: Ion Țițoiu, redactor-șef: Ovidiu Dunăreanu. Începând cu acest număr - 9 (385), septembrie, 2002 - revista are o nouă înfățișare (format A/4, 120 pag., grafică elegantă). Pe copertă este reprodus un desen al actualului director al publicației, care este un cunoscut și apreciat artist plastic. Din sumar: un interviu cu Sorin Alexandrescu realizat de Dan Perșă, un eseu de Lăcrămioara Berechet - *Premise pentru o poetică a literaturii mitic-inițiatice*, versuri de Cassian Maria Spiridon, Lucian Vasiliu, Arthur Porumboiu, Carolina Ilica ș.a., un studiu istoric de Adina Ciugoreanu - *Imaginea românilor în periodicele englezești din secolul XIX* etc.
- *Calende*, revistă lunară de cultură. Apare la Pitești. Nr. 3-4-5/2002. Redactor-șef: Călin Vlasie. Din sumar: "*Patronul*" *Vladimir Streinu* (editorial) de Nicolae Oprea, interviu cu Isabel Allende realizat de Cristian Constantin (cuprinde și informații bio-bibliografice), *Ipoteza kosmosului germinativ* (versiunea a doua) de Viorel Padina (la rubrica sa, *Capse*), versuri de Simona-Grația Dima, proză de Dorin David, *Scrisul nu e egoism, e exercițiu de supraviețuire*, convorbire cu Ștefan Caraman, consemnată de Ștefan Ion Ghilimescu etc.
- *Candela Moldovei*, buletinul oficial al Mitropoliei Moldovei și Bucovinei. apare la Iași. Nr. 6-7/2002. Redactor-coordonator: Mihai-Silviu Chirilă. Din sumar: *Doisprezece ani de slujire jertfelnică și înnoitoare* de pr. Nicolae Dascălu (despre împlinirea a doisprezece ani de la "întronizarea I.P.S. Mitropolit Daniel Ciobotea"), *Bisericile și valorile euro-atlantice* de Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Zilele Institutului Cultural-Misionar "Trinitas"* de Mihai-Silviu Chirilă, *Televizorul - o cutie a Pandorei?* de Bogdan Țifrea etc.

Cum scriem, cum vorbim

N numărul 30/2002 al *României literare*, reputatul istoric literar și temut polemist Ștefan Cazimir se referă la câteva luări de poziție anterioare în problema mult-discutatei norme ortografice privitoare la *â* și *sunt* - *suntem* - *sunteți*. Fiindcă d-sa și-a intitulat demersul *Scrisoarea a treia*, cer redacției permisiunea ca intervenția mea să poarte titlul *Scrisoarea a patra*.

Cititorii care au urmărit de-a lungul anilor (ba al deceniilor!) controversa cu pricina știu că eu am susținut revenirea la *â* încă din 1965 (*Limba română*, XIV, I, p. 131-137). Ulterior, cu argumente din ce în ce mai temeinice, am pledat și pentru *sunt* - *suntem* - *sunteți*, în reviste de specialitate (ex. *Dialectologica*, 1989), în reviste literare (de două ori, în *România literară*), în reviste tip magazin (*Flacăra*, 1984) și în trei dintre cărțile mele consacrate cultivării limbii: *Limbaj cotidian și rostire literară* (1977), *Cum vorbesc românii din Ungaria* (1994) și *Limba și rostire românească, ieri și azi* (1996).

Față de atât-măiastra expunere a domnului Ștefan Cazimir, doresc să formulez numai trei obiecții:

1. Ortografia promovată de *Viața Românească* a fost o excepție izolată în peisajul publicistic românesc de până la reforma din 1953. Tradiția noastră ortografică l-a păstrat pe *â* în interiorul cuvântului de-a lungul întregii perioade anterioare acestui an. Aproape la fel se prezintă lucrurile și în ceea ce-l privește pe *sunt*, deși aici *abaterile* sunt ceva mai numeroase.

2. Persoana a III-a plural a verbului a *fi* nu provine din *sint*, deși într-o primă tratare a chestiunii însuși regretatul Al. Rosetti așa a crezut. Și, după el, mulți alții (inclusiv semnatarul acestor rânduri). Ulterior, Al. Rosetti s-a corectat propunând etimologia *sintunt*. În ce mă privește, am mers și mai departe, considerând că etimonul cel mai plauzibil este *suntunt* (al XXI-lea Congres de Lingvistică și Filologie Romanică, Palermo, 1995). Nu doresc să intru în detalii de specialitate, dar fac observația că *sint* latinesc nu putea da în nici un caz *sint* în limba română: a) în latina vulgară târzie, consoanele finale cad pe aproape întreg teritoriul României (oricum, în Dacia și Italia nu există excepții). Deci rămâne *si*; b) dacă *i* ar fi fost lung, *s* s-ar fi prefăcut, pe tere-

Scrisoarea a patra

nul limbii române, în *ș* (vezi *ste > ș*), în timp ce un eventual *i* scurt ar fi devenit obligatoriu e (*signum > semn*). Deci din *sint* nu putea rezulta în română decât *și* sau *se*. Așadar, *sint* nu provine din *sint*.

3. Domnul Ștefan Cazimir face observația exactă că nici o lege nu poate dispune pentru trecut. Deci Legea 752/27 decembrie 2001, privitoare la organizarea și funcționarea Academiei Române nu poate (și nu avea cum) sta la baza hotărârii din 1993 privitoare la revenirea scrierii lui *â* și a formelor verbale *sunt* - *suntem* - *sunteți*. Numai că dreptul și prerogativa Academiei Române de a legifera în domeniul ortografiei nu datează din 2001, ci din chiar momentul întemeierii înaltului for (1866, sub denumirea inițială de Societatea Literară). Actul de constituire consemnează ca "misiuni speciale" ale Societății Literare (denumiri ulterioare: Societatea Academică Română, 1807; Academia Română, 1879):

a) de a determina ortografia limbii române;

b) de a elabora gramatica limbii române;

c) de a începe și a realiza lucrarea dicționarului român (apud D. Macrea, *Probleme de lingvistică română*, Editura Științifică, 1961, p. 122). Nici când, prin nici o lege ulterioară, nu i s-a retras Academiei Române această prerogativă. De altfel, acest lucru este învederat și de faptul că toate dezbaterile privitoare la elaborarea de sisteme ortografice succesive s-au desfășurat în sânul sau sub patronajul Academiei Române. Mi se pare deci anormal să se tăgăduiască dreptul celui mai înalt for științific și cultural al țării de a legifera în materie de ortografie. Faptul se arată cu atât mai ciudat cu cât normele modificate în 1953 au fost adoptate printr-o hotărâre a Consiliului de Miniștri, semnată de Gheorghe Gheorghiu-Dej. Adică un guvern de semianalfabeți (vicepreședinți ai Consiliului de Miniștri în 1953 erau Chivu Stoica și Al. Moghioros) este mai competent să legifereze în materie de scriere (care, neîndoindu-mă, e o componentă a culturii naționale) decât forul care-i cuprinde pe cei mai distinși savanți și oameni de cultură ai țării? (Aici, fie-mi permisă o paranteză. S-a tot spus că specialiștii s-au opus, în bloc, acestei măsuri. Nu-i adevărat. Chiar în sânul Academiei, lucrurile au stat și stau diferit. În 1993, în Academie erau doi lingviști: Ion Coteanu - membru titular și

Emanuel Vasiliu - membru corespondent. Regretatul I. Coteanu a votat, într-adevăr, împotriva revenirii la *â* și la *sunt*, dar Em. Vasiliu s-a abținut. Într-un timp, în Academie au mai fost primiți trei lingviști: Matilda Caragiu Marioțeanu, Gheorghe Mihăilă și Marius Sala. Toți acești specialiști de primă mână sunt de acord cu legiferarea academică din 1993).

Sigur, discuțiile pe această temă (uneori, prea aprinse totuși) vor continua și nu văd de ce ne-ar neliniști acest lucru. Singurul fapt inacceptabil mi se pare a fi eludarea cu bună știință a argumentelor preopinentei. În ceea ce privește atacul la persoană, orice comentariu este de prisos. Răutașile la adresa unei personalități de talia domnului Ștefan Cazimir se descalifică în însuși momentul rostirii lor.

Victor Iancu

CARTEA ÎNGERILOR

Ceasuri sfinte

de

Bucura
Dumbravă

la

compania

Str. Prof. Ion Bogdan
Nr. 16 Sector 1,
71149 București
Tel.: 210 61 94
Fax: 211 59 48
compania@fx.ro

literatură

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

“Ata ete”

DESCRIERE lexical-stilistică și sociolingvistică a limbii române ar trebui să cuprindă și un capitol despre cuvintele și expresiile care sînt simțite de vorbitori ca aparținînd limbajului infantil (*baby talk*): folosite de copii, de maturi pentru a le vorbi copiilor, sau - tot de maturi - în diverse scopuri stilistice, în primul rînd cu intenție ironică, ludică. Nucleul stabil al categoriei e format din termeni ca *papa, nani, buba, cîh, gigea, cuțu, nenea, tanti*, hipocoristice ale unor termeni de rudenie (*mămică, tătîc, mamaie, tataie*), sintagme tipice (*papa bun, face nani, are buba*), eufemisme pentru organele sexuale și pentru anumite procese fiziologice. Unele cuvinte par să aibă origine onomatopeică; chiar cele care sînt împrumutate - ca *buba* (ucrainean), *gigea* (turcesc) - au adesea un aspect fonetic asemănător onomatopeelor. În genere,

cuvintele din zona recunoscută social (excluzînd deci infinitele inovații individuale), sînt cuprinse și explicate în DEX, deși dicționarul nu actualizează totdeauna uzul lor și nu înregistrează toate combinațiile relativ fixe.

Situațiile de cod popular și familiar notat în scris pe care le oferă Internetul ilustrează din plin și această zonă a limbajului: în listele de discuții, mai ales, se observă adesea preluarea glumeată a vorbirii infantile de către argoul juvenil. Din mulțimea de exemple se pot alege destule care să justifice înregistrarea în dicționare a lui *cîh/câh*, ca adjectiv invariabil cu sensul “urît, scîrbos”: “se vede prea rău în ceea ce scrie el că stă cu bățul și îți spune: uite, vezi? Asta e *gigea!* Asta nu! Asta e *cîh!*” (arhiva Ciberplai, 3.07.2001); “pentru anumite persoane, [evoluționismul] ... este o chestiune dureroasă. Ceva *câh* și urît de care nu prea e bine să vorbești” (sictir.org); “a fost un sistem bun dar prost aplicat, spre

deosebire de un sistem rău și *câh!* și putrefact dar bine aplicat” (Forum RL) etc. Cu sensuri sau în îmbinări diferite de cele previzibile din limba literară - apar a face *buba, buba la...* (specifică limbajului infantil fiind folosirea lor pentru a desemna orice rană sau suferință fizică): “neînfricații luptători NATO (...) sînt, mai degrabă, niște păpușei care fug plîngînd la mama lor dacă se julesc la cot sau *fac buba la deget!*” (monitorul.ro /bomba/artiva, 1.01. 2001).

Deviantă e sintagma *papa bun*: în care adjectivul rămîne neacordat, ca și cînd substantivul *papa* ar fi invariabil și neutru (în DEX apare însă ca feminin, în forma *papă*); formula infantilă e totuși curentă, atestată de mai multe ori, chiar și în numele unui restaurant, ori într-un interviu publicat în presă: “gastrologia (...) se naște în timp prin alți termeni, prin termenul de «*papa bun*» de la mămică” (*Cronica Română*, nr. 2444, 28.01.2001).

Tipice limbajului infantil contemporan sînt substantivele *nene* și *tanti* folosite ca termeni nu doar de adresare, ci și de desemnare a unui bărbat, respectiv a unei femei necunoscute. Uzul e ușor de verificat în texte jurnalistice, de pildă în replica atribuită într-un reportaj unei fete de 12 ani: “*O tanti mi-a dat 100 de mii de lei!*” (EZ, 2727, 2001, 15). În afara limba-

jului infantil, cei doi termeni transmit o ingenuitate mimată ironic: “E frumoasă *tanti* din poză, aproape la fel de frumoasă ca poezia ta” (poezie.ro, 2002); “este împotriva tuturor principiilor (...) să ai timp de o oră jumătate camera fixată pe un *nene* sau pe o *tanti* care stau de vorbă la telefon (observator-cultural.ro/arhiva).

O frecvență neașteptată înregistrează în limba actuală o formulă glumeată, care imită vorbirea peltică a copiilor mici pentru a produce o figură de re-

petiție sonoră: *ata ete*. Formula preia toate utilizările pragmatice ale corespondentului ei în pronunțare standard, *asta este*: acceptate (resemnată) a situației, eventual și invitație adresată interlocutorului de a nu insista, pentru că nu e nimic de făcut: “eu am mai scris un comentariu, da' a fugit și n-a mai venit... *ata ete...*” (poezie.ro, 2001); “A, și comentariile îmi aparțin mie (...) Dacă nu vă convin, *ata ete!*” (nebnii.ro); “ce-mi pare rău ca l-am ratat pe Bregovici, dar *ata ete*, poate mai vine omu prin zonă (forum.alpinet.org); “eu mă offic că nu am putut să fac fotografiile pe care le doream. *Ata ete!*” (geocities.com/valis-arm); “liceul are lînga el o piscină la care nu avem acces special! *ata ete!*” (fasterman.go) etc. *Ata ete* apare mai ales ca o construcție incidentă, sau ca tipică formulă de închidere a referirii la un episod nedorit. Motorul de căutare Google furnizează numărul incredibil de 280 de atestări ale îmbinării; de fapt, multe se repetă, astfel încît exemple semnificative selectate rămîn 50: deloc puține, totuși! Deocamdată, descrierea situației rămîne o indiscreție făcută, cu ajutorul Internetului, în domeniul oralității tipice; va mai dura probabil pînă ca *ata ete* să apară și în alte tipuri de text, mai “serioase” - dacă nu cumva se va pierde pe parcurs, ca multe mode juvenile efemere. ■

IX

prepeleac

de Constantin Țoiu

Reflexe pariziene

ICI o altă formă de artă, după ce văzusem primitivii Oceaniei din Pacific, nu mai rezista... Mergînd mașinal în sens invers, intram acum, în rîspăr, în sfera europeană a picturii și sculpturii, iar pe lîngă doamna misterioasă a lui Leonardo Da Vinci, asaltată de turiștii japonezi cu blițuri, trecui nepăsător, mirat că i se acordă atîta atenție...

Astfel încît, ieșind din Luvru, cei ce așteptau la rînd afară nerăbdători de cîteva ceasuri, abia se pregăteau să intre pe lîngă noi, care eram *gata terminăți*... Oceania ne doborăse. Cel mai entuziasmat se arăta amicul meu, pictorul, *Instigatorul ocult*, aparținînd probabil unei secte care nu a ajuns încă în România și care ar da bătaie de cap S.R.I.-ului. El socotea, de ex., că fără *studii*, fără belearte, fără *academie*, primitivii izolați de restul umanității creaseră în mijlocul Pacificului un Om real în fine, stăpînit de instincte, pe care prejudecățile, tabuurile, ideologiile *lumii culte*, îl ocultau... Fără vreo școală înaltă. Doar

dacă în vreo colibă de-a lor, de lut, secretă, cine știe, n-or fi ascunzînd vreuna...

Mulți handicapați la intrare; femei cu copii în cărcă, sau în cărucioare. Văzusem și înăuntru astfel de ființe tîrîndu-se de-a lungul sălilor înalte, copleșitoare. Un ins în vîrstă lîngă mine, la secția de artă romană, în dreptul lui Cezar chel și cu nasul spart, căscase zgomotos fără să ducă mîna la gură, lăsînd căscatul să se termine într-un răget fioros și umplînd muzeul de un ecou lugubru. Turismul, pe lîngă interesul arătat marilor creații universale caracteristice firilor instruite, mai posedă și o latură ascunsă neavînd nici o legătură propriu-zis cu arta. De cele mai multe ori, atracția o exercită faptul că în muzeu se oferă ceva, pe bani puțini, ceva mai mult decît un bilet de metrou, să aibă acces oricine care

se convinge în acest mod că lucrul valoros pe care l-a învățat la școală există în realitate. Ceea ce susținea însăși școala făcută, fie și numai elementară, din care ies ca pe bandă înși alfabetizați capabili să facă față rigurilor minime ale societății. Nu ca țiganul care n-are buletin, n-are adresă, nici măcar nu știe să se iscalească, vînzînd pe străzi fiare vechi și care dacă ar intra vreodată la Luvru, precis că s-ar gîndi imediat cît să ceară pe el... Astfel încît cei cu buletin în regulă, cu un număr de clase făcute, ar fi în stare, dacă ar avea ocazia, într-o bună zi, să se ducă și ei *acolo* și să vază, spunându-și cu mîndrie, la ieșire - *o tai pe Gioconda de pe listă, c-am văzut-o...*

Altă categorie de turiști o formează semidoctii, parveniții cu pretenții, în felul unui primar proletcultist care, la o expoziție,

mobilizase astfel asistența: *Aia-i artă, tovarăși, cînd faci un mar, să-ți vie să muști din el!*... Recomandare neghioabă, canibalică. O dată, pe vremuri, un mare pictor român trecea cu un prieten prin Grădina Icoanei unde văzuse un amator lucrînd ceva înaintea unui șevalet. Aplecîndu-se să vadă ce, pictorul îi spusese amicului pe franțuzește: *Il a le don funeste de la ressemblance*, - că are darul funest al resemnării, în sensul că amatorul *copia* ce vedea fără nici un simț artistic. Marea prejudecată în artă e să încerci să te substitui Naturii, uitînd de natura ta umană...

Oceaniei și primitivilor din Pacific nu îi rezistară nici Renașterea, grandilocventă, în ciuda (sau tocmai din cauza) echilibrului ei perfect; nici realismul clamoros al secolului XIX, pânzele gigantice ale *fotografilor* celebri cu scenele lor de bă-

talie teatrale unde ostașii mor cu mîna la piept, ori cu brațul întins implorator spre Împăratul impasibil. Față făcu, - după mine, - Oceaniei primitive, arta romană, fîntăna expusă pe pardosea avînd ghizdul cam de trei metri și ceva, concretețea existenței atît de civilizate în raport cu Oceanul mărț, însă ilogic, ignar; pavimentele pietelor și caselor turburător de prezente cu urme de pași ce plisară abia vizibil marmura de pe jos împodobită cu chenare florale, animaliere; sala cu busturile marilor bărbați de stat romani, un adevărat tribunal al buletinelor de identitate clasice chemate spre audiere, ori confruntare cu omul modern atent mai mult la ce le lipsește capetelor ilustre... cîte o ureche, nasul rupt, ochiul de marmură holbat, pleznit de cine știe ce lovitură. Fizionomii roase de timp, desfigurate, *lucrate* de timp ca de propozițiile scurte, nervoase ale lui Tacit inmuindu-și stiletul în apă tare, umanizînd portretul printr-un defect, sau cînd singulariza caracterul printr-un verb picat în frază ca trîznetul, adăugîndu-i culoarea epantantă a adjectivului... Arta romană, pe urmă Piramidele chinezului.

(Va urma)

literatură

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

“Ata ete”

DESCRIERE lexical-stilistică și sociolingvistică a limbii române ar

trebui să cuprindă și un capitol despre cuvintele și expresiile care sînt simțite de vorbitori ca aparținînd limbajului infantil (*baby talk*): folosite de copii, de mături pentru a le vorbi copiilor, sau - tot de mături - în diverse scopuri stilistice, în primul rînd cu intenție ironică, ludică. Nucleul stabil al categoriei e format din termeni ca *papa, nani, buba, cîh, gigea, cuju, nenea, tanti*, hipocoristice ale unor termeni de rudenie (*mămică, tătîc, mamaie, tataie*), sintagme tipice (*papa bun, face nani, are buba*), eufemisme pentru organele sexuale și pentru anumite procese fiziologice. Unele cuvinte par să aibă origine onomatopeică; chiar cele care sînt împrumuturi - ca *buba* (ucrainean), *gigea* (turcesc) - au adesea un aspect fonetic asemănător onomatopeelor. În genere,

cuvintele din zona recunoscută social (excluzînd deci infinitele inovații individuale), sînt cuprinse și explicate în DEX, deși dicționarul nu actualizează totdeauna uzul lor și nu înregistrează toate combinațiile relativ fixe.

Situațiile de cod popular și familiar notat în scris pe care le oferă Internetul ilustrează din plin și această zonă a limbajului: în listele de discuții, mai ales, se observă adesea preluarea glumeață a vorbirii infantile de către argoul juvenil. Din mulțimea de exemple se pot alege destule care să justifice înregistrarea în dicționar a lui *cîh/câh*, ca adjectiv invariabil cu sensul “urît, scîrbos”: “se vede prea rău în ceea ce scrie el că stă cu bățul și îți spune: uite, vezi? Asta e *gigea!* Asta nu! Asta e *cîh!*” (arhiva Ciberplai, 3.07.2001); “pentru anumite persoane, [evoluționismul] ... este o chestiune dureroasă. Ceva *câh* și urît de care nu prea e bine să vorbești” (sictir.org); “a fost un sistem bun dar prost aplicat, spre

deosebire de un sistem rău și *câh!* și putrefact dar bine aplicat” (Forum RL) etc. Cu sensuri sau în îmbinări diferite de cele previzibile din limba literară apar a face *buba, buba la...* (specifică limbajului infantil fiind folosirea lor pentru a desemna orice rană sau suferință fizică): “neînfricții luptători NATO (...) sînt, mai degrabă, niște păpușei care fug plîngînd la mama lor dacă se julesc la cot sau *fac buba la deget*” (monitorul.ro /bomba/arhiva, 1.01. 2001).

Deviantă e sintagma *papa bun*: în care adjectivul rămîne neacordat, ca și cînd substantivul *papa* ar fi invariabil și neutru (în DEX apare însă ca feminin, în forma *papă*); formula infantilă e totuși curentă, atestată de mai multe ori, chiar și în numele unui restaurant, ori într-un interviu publicat în presă: “gastrologia (...) se naște în timp prin alți termeni, prin termenul de «*papa bun*» de la mămică” (*Cronica Română*, nr. 2444, 28.01.2001).

Tipice limbajului infantil contemporan sînt substantivele *nene* și *tanti* folosite ca termeni nu doar de adresare, ci și de desemnare a unui bărbat, respectiv a unei femei necunoscută. Uzul e ușor de verificat în texte jurnalistice, de pildă în replica atribuită într-un reportaj unei fetițe de 12 ani: “*O tanti mi-a dat 100 de mii de lei*” (EZ, 2727, 2001, 15). În afara limba-

jului infantil, cei doi termeni transmit o ingenuitate mimată ironic: “E frumoasă *tanti* din poză, aproape la fel de frumoasă ca poezia ta” (poezie.ro, 2002); “este împotriva tuturor principiilor (...) să ai timp de o oră jumătate camera fixată pe *un nene* sau pe *o tanti* care stau de vorbă la telefon (observator-cultural.ro/arhiva).

O frecvență neașteptată înregistrează în limba actuală o formulă glumeață, care imită vorbirea peltică a copiilor mici pentru a produce o figură de re-

petiție sonoră: *ata ete*. Formula preia toate utilizările pragmatice ale corespondentului ei în pronunțare standard, *asta este*: acceptare (resemnată) a situației, eventual și invitație adresată interlocutorului de a nu insista, pentru că nu e nimic de făcut: “eu am mai scris un comentariu, da’ a fugit și n-a mai venit... *ata ete...*” (poezie.ro, 2001); “A, și comentariile îmi aparțin mie (...) Dacă nu vă convin, *ata ete!*” (nebulii.ro); “ce-mi pare rău ca l-am ratat pe Bregovici, dar *ata ete*, poate mai vine omu prin zonă (forum.alpinet.org); “eu mă oftîc că nu am putut să fac fotografiile pe care le doream. *Ata ete*” (geocities.com/valis-arm); “liceul are lînga el o piscină la care nu avem acces special! *ata ete!*” (fasterman.go) etc. *Ata ete* apare mai ales ca o construcție incidentă, sau ca tipică formulă de închidere a referirii la un episod nedorit. Motorul de căutare Google furnizează numărul incredibil de 280 de atestări ale îmbinării; de fapt, multe se repetă, astfel încît exemplele semnificative selectate rămîn 50: deloc puține, totuși! Deocamdată, descrierea situației rămîne o indiscreție făcută, cu ajutorul Internetului, în domeniul oralității tipice; va mai dura probabil pînă ca *ata ete* să apară și în alte tipuri de text, mai “serioase” - dacă nu cumva se va pierde pe parcurs, ca multe mode juvenile efemere. ■

IX

prepeleac

de Constantin Ţoiu

Reflexe pariziene

AICI o altă formă de artă, după ce văzusem primitivii Oceaniei din Pacific, nu mai rezista... Mergînd mașinal în sens invers, intram acum, în rîspăr, în sfera europeană a picturii și sculpturii, iar pe lîngă doamna misterioasă a lui Leonardo Da Vinci, asaltată de turiștii japonezi cu blițuri, trecui nepăsător, mirat că i se acordă atîta atenție...

Astfel încît, ieșind din Luvru, cei ce așteptau la rînd afară nerăbdători de cîteva ceasuri, abia se pregăteau să intre pe lîngă noi, care eram *gata terminați*... Oceania ne doborăse. Cel mai entuziasmat se arăta amicul meu, pictorul, *Instigatorul ocult*, aparținînd probabil unei secte care nu a ajuns încă în România și care ar da bătaie de cap S.R.I.-ului. El socotea, de ex., că fără *studii*, fără belearte, fără academie, primitivii izolați de restul umanității creaseră în mijlocul Pacificului un Om real în fine, stăpînit de instincte, pe care prejudecățile, tabuurile, ideologiile *lumii culte*, îl ocultau... Fără vreo școală înaltă. Doar

dacă în vreo colibă de-a lor, de lut, secretă, cine știe, n-or fi ascunzînd vreuna...

Mulți handicapați la intrare; femei cu copii în cărcă, sau în cărucioare. Văzusem și înăuntru astfel de ființe tîrîndu-se de-a lungul sălilor înalte, copleșitoare. Un ins în vîrstă lîngă mine, la secția de artă romană, în dreptul lui Cezar chel și cu nasul spart, căscase zgomotos fără să ducă mîna la gură, lăsînd căscatul să se termine într-un răget fioros și umplînd muzeul de un ecou lugubru. Turismul, pe lîngă interesul arătat marilor creații universale caracteristic firilor instruite, mai posedă și o latură ascunsă neavînd nici o legătură propriu-zis cu arta. De cele mai multe ori, atracția o exercită faptul că în muzeu se oferă ceva, pe bani puțini, ceva mai mult decît un bilet de metrou, să aibă acces oricine care

se convinge în acest mod că lucrul valoros pe care l-a învățat la școală există în realitate. Ceea ce susținea însăși școala făcută, fie și numai elementară, din care ies ca pe bandă înși alfabetizați capabili să facă față rigorilor minime ale societății. Nu ca țiganul care n-are buletin, n-are adresă, nici măcar nu știe să se iscălească, vînzînd pe străzi fiare vechi și care dacă ar intra vreodată la Luvru, precis că s-ar gîndi imediat cît să ceară pe el... Astfel încît cei cu buletin în regulă, cu un număr de clase făcute, ar fi în stare, dacă ar avea ocazia, într-o bună zi, să se ducă și ei *acolo* și să vază, spunîndu-și cu mîndrie, la ieșire - *o tai pe Gioconda de pe listă, c-am văzut-o...*

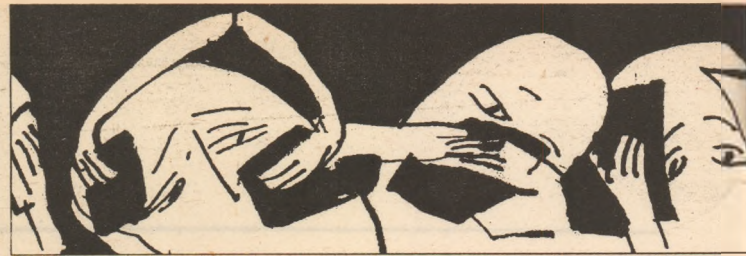
Altă categorie de turiști o formează semidoctii, parveniții cu pretenții, în felul unui primar proletcultist care, la o expoziție,

mobilizase astfel asistența: *Aia-i artă, tovarăși, cînd faci un măr, să-ți vie să muști din el!*... Recomandare neghioabă, canibalică. O dată, pe vremuri, un mare pictor român trecea cu un prieten prin Grădina Icoanei unde văzuse un amator lucrînd ceva înaintea unui șevalet. Aplecîndu-se să vadă ce, pictorul îi spusese amicului pe franțuzește: *Il a le don funeste de la ressemblance*, - că are darul funest al resemnării, în sensul că amatorul copia ce vedea fără nici un simț artistic. Marea prejudecată în artă e să încerci să te substitui Naturii, uitînd de natura ta umană...

Oceaniei și primitivilor din Pacific nu îi rezistară nici Renașterea, grandilocventă, în ciuda (sau tocmai din cauza) echilibrului ei perfect; nici realismul clamoros al secolului XIX, pânzele gigantice ale *fotografiilor* celebri cu scenele lor de bă-

talie teatrale unde ostașii mor cu mîna la piept, ori cu brațul întins implorator spre Împăratul impasibil. Față făcu, - după mine, - Oceaniei primitive, arta romană, fîntîna expusă pe pardosea avînd ghizdul cam de trei metri și ceva, concretețea existenței atît de civilizate în raport cu Oceanul mareț, însă ilogic, ignar; pavimentele pietelor și caselor turburător de prezente cu urme de pași ce plisară abia vizibil marmura de pe jos împodobită cu chenare florale, animaliere; sala cu busturile marilor bărbați de stat romani, un adevărat tribunal al buletinelor de identitate clasice chemate spre audiere, ori confruntare cu omul modern atent mai mult la ce le lipsește capetelor ilustre... cîte o ureche, nasul rupt, ochiul de marmură holbat, pleznit de cine știe ce lovitură. Fizionomii roase de timp, desfigurate, *lucrate* de timp ca de propozițiile scurte, nervoase ale lui Tacit înmuindu-și stiletul în apă tare, umanizînd portretul printr-un defect, sau cînd singulariza caracterul printr-un verb picat în frază ca trîzneta, adăugîndu-i culoarea epatantă a adjectivului... Arta romană, pe urmă Piramidele chinezelui.

(Va urma)

I OAN HOLENDER se naște la Timișoara în 1935 într-o familie din burghezia înstărită. Face studii tehnice și, împătimit de operă, ia lecții particulare de canto. După ce părăsește țara în 1959 (în condițiile relatate de el însuși în paginile pe care le reproducem mai jos) și se stabilește la Viena, își completează studiile muzicale la Conservator. A fost solist de operă, dar, neîncrezător în posibilitățile sale, abandonează această carieră spre a lucra într-o agenție de impresariat artistic, căreia îi dă o largă rezonanță internațională. În 1988 i se propune postul de secretar general al celor două Opere vieneze (Staatsoper și Volksoper). Devenit, curînd după aceea, director, este atît de apreciat, încît i se prelungeste contractul la Staatsoper în mai multe rînduri. Este și în prezent director, cel mai longeviv dintre toți conducătorii operei vieneze (printre care s-a numărat și Gustav Mahler).

Departate de a-și fi uitat patria ingrătă, Ioan Holender a rămas un prieten devotat al României ceea ce cartea lui de memorii *Der Lebensweg des Wiener Staatsoperndirektors (Viața unui director al Operei de Stat din Viena)* publicată la Viena în 2000 și care urmează să apară în versiune românească a Magdalenei Mărculescu la *Universal Dalsi*, o dovedește din plin. Reproducem capitolul 3.

I N 1956 eram în semestrul cinci, în anul trei de facultate și trecusem de partea cea mai grea. Ce avea să urmeze era mai ușor, mai interesant, urma specializarea. Și ca studenți eram de acum luați mai în serios. Viața mea consta din studiu, cursuri, colocvii, operă, figurație și spectacole – nu chiar ca mai tîrziu, dar destul de multe. Tenisul, firește, era important, fetele – nu. Prieteniiile contau mai mult decît amorurile – nu chiar în cazul tuturor, dar al majorității dintre noi.

Eram UTM-ist, deci înscris în UTM - Uniunea Tineretului Muncitor. Eram doar membru, nu aveam nici o funcție în cadrul organizației. Nu aveam nici interese politice, dar simțeam o presiune mare și ne era frică de Securitate. Nu ne preocupa ce se întîmpla în lume. În octombrie 1956 a fost revoluția din Ungaria. Eu, personal, aproape că n-am avut habar de acest eveniment; ceva auzisem de la tata care asculta radioul, dar nu am dat mare atenție celor auzite.

Credeam, mai degrabă, că lucrurile se vor îndrepta, că socialismul era ceva bun; eram mult mai de stînga decît tata, care era anti-socialist, suferea de frică și, ascultînd posturi interzise, aflase de evenimentele din Ungaria. În aer plutea o stare de tensiune anormală, de nervozitate: în Ungaria se întîmpla ceva. Și ca să se mențină presiunea care, la o adică, să poată justifica luarea unor măsuri represive, se susțineau permanent, și, pentru mine, credibil, probabilitatea unei intervenții americane parașutate, menită să răstoarne regimul.

În 24 octombrie 1956, după-amiază, aveam un seminar la teoria mecanismelor cu un lector ungar destul de scîrbos, inginerul Kovács, cunoscut ca fiind un comunist înrăit. Am ajuns la Politehnică, un complex de clădiri frumoase, construite din cărămidă roșie, aflate pe bulevardul pe care odinioară fusese casa bunicului. Pe atunci locuiam cu tata deja în Elisabetin, aproape de facultate. Complexul era împrejmuț de un gard,

nu numai la intrare, ci și de-a lungul unei străzi laterale, Dr. Victor Babeș. Într-o parte era o gaură prin care obișnuiam să trec, scurtînd astfel o bună parte din drum.

Cînd am ajuns la seminar la ora trei, am aflat că în loc de ore urma să se țină o ședință. Mă bucuram că scap de seminar, așa că m-am dus la ședință, în Aula mare. De obicei, cînd era vorba de vreo ședință, studenții încercau în primul rînd să afle dacă e obligatorie prezența. Curios era că, de data asta, nimeni nu intenționa să chiulească, mergînd toți acolo. În drum spre aula mi s-a părut curios să văd o mulțime de studenți necunoscuți care se îndreptau spre același loc. Cînd am ajuns acolo, sala era deja plină. M-am oprit lîngă ușă, nu mai erau bănci goale; pe podium stăteau prorectorul, decanul și trei persoane pe care nu le cunoșteam. În secunda în care am intrat, am simțit că se întîmpla ceva deosebit. O tensiune nemaiîntîlnită pînă atunci. Un coleg de an, Dărăban, tocmai întreba de ce uraniul și celelalte bogății ale României se trimeau în Rusia. Așa ceva nu se mai întîmplase, să-ți exprimi liber și cu voce tare părerea. Stăteam acolo incremenit, cînd deodată am fost împins din spate; seoseau studenții de la medicină și agronomie. Cînd m-a zărit, prorectorul Cristodorescu mi-a făcut semn să plec. Am înțeles doar mai tîrziu că dorise să mă protejeze și că acolo urma să se întîmple ceva cu consecințe grave pentru noi. Încăperea era atît de ticsită, încît au început să strige să se meargă la cantină, unde era mai mult loc. Am ieșit în curte îndreptîndu-ne spre clădirea cantinei, fără să-i lăsăm să plece pe cei care stătuseră pe podium.

Între timp se adunaseră peste o mie de studenți, alături de cei de pe podium, secretarul de partid și încă cineva de la minister. Studenții au luat cuvîntul, au criticat sistemul, partidul, opresiunea. Și eu am luat cuvîntul. Vorbeam suit pe o masă: o atmosferă ca la Revoluția franceză. Așa cel puțin îmi imaginam eu scena. Am avut mare succes, ovații și aplauze. Ce am spus

nici nu era prea grav, deoarece nu acuzam regimul, spuneam doar că dacă se crease o atmosferă prerevoluționară, era din cauză că la ședințe nu puteam vorbi liber despre problemele care ne preocupau și fiindcă studenții, făuritorii viitoarei societăți, erau priviți cu neîncredere și antipatie de organele statului, fiind mereu suspectați și dezavantajați.

Vorbeam "pe linie", dar cuvîntul "prerevoluționar" a iscat o reacție enormă. Pe deasupra descoperiseră printre noi pe unul care nu era student, ci un securist care se infiltrasse. Aproape că l-au linșat.

Adunarea începuse la ora patru, între timp se făcuse șapte, apoi opt, după care s-a întocmit o listă de revendicări care urma să fie dusă la unicul ziar local, "Drapelul Roșu", pentru a fi publicată a doua zi. Regimul sever impus de tata cerea ca la ora opt să fiu acasă. În final s-a ales un comitet din care, instinctiv, m-am gîndit că nu trebuia să fac parte și am plecat. Dacă aș fi fost ales în acel comitet, aș fi făcut, ca și ceilalți, între cinci și opt ani de pușcărie.

Pe stradă erau parcate tancuri cu tunurile îndreptate spre Facultate. Dacă n-aș fi trecut prin gaura din gard, cu siguranță aș fi fost prins de Securitate, care încuiașe poarta și păzea ieșirea. Nu m-am mirat de ce vedeam, încă nu înțelegeam legătura dintre evenimente. M-am îndreptat spre casă, fără să pricep că toate astea aveau legătură cu noi. Tata m-a întîmpinat tremurînd și strigînd la mine, mama, spre marea mea uimire, era și ea acolo; tot orașul știa ce se întîmpla la Facultate și că ținusem o cuvîntare. Consecințele erau previzibile.

N EMULȚUMIREA din rîndul studenților a crescut mult în 1956, chiar dacă motivele erau destul de normale. Eram revoltați că trebuia să învățăm rusește fără să avem posibilitatea de a învăța și alte limbi străine. Mulți erau împotriva marxismului, materie obligatorie, la care timp de patru semestre trebuia să dai examen. Mai trebuia să urmezi un curs de A.L.A., adică apărare contra atacurilor aeriene și a gazelor nocive. Cu siguranță se făcea din cauze ideologice, cu scopul de a induce frica, și nu din cauza unor primejdii reale. Mîncarea mizerabilă de la cantină era alt motiv. Pe mine mă deranja mai puțin, fiindcă de pe atunci mă obișnuisem să mînc pîine goală, care era atît de moale încît, dacă o plesneai de perete, rămînea lipită. Avea un gust acrișor și era sățioasă, chiar dacă nu deosebit de hrănitoare.

Colegii care veneau de la țară erau revoltați în special din cauza colectivizării forțate din anii '50, făcută după model sovietic și numită reformă agrară. Țăranii, cărora li se luaseră animalele și pămîntul, care pentru ei erau la fel de im-

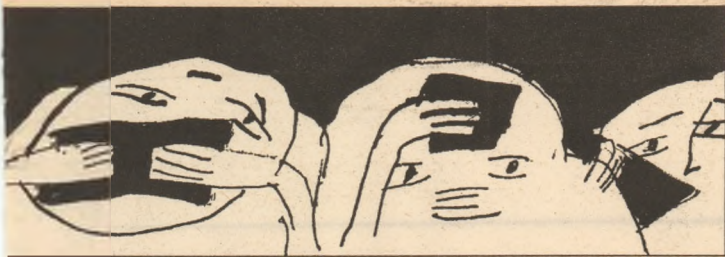

portante ca și familia, erau marii opozanți ai regimului. La țară s-a ajuns la ciocniri violente; cu mare brutalitate s-a impus colectivizarea. Nu mai aveai voie să păstrezi nici măcar o vacă, toate s-au cedat colhozurilor, înființate după modelul sovietic; fiecare a primit, apoi, rații. Această nemulțumire s-a transmis studenților, la care s-a mai adăugat presiunea organelor de poliție, denumită mai tîrziu miliție. Toate acestea au făcut să se infierbînte spiritele, fără însă ca tensiunea să debordeze. La cea ședință s-a deschis doar un ventil – impresionantă era însă forța latentă care se putea percepe.

D ACĂ ASTĂZI mișcarea studentescă din 1956 este denumită revoltă nu este din cauza forței evenimentelor de atunci, ci fiindcă, pentru prima oară, cineva a îndrăznit să se opună în mod public. Pentru oamenii care trăiesc într-o lume liberă este greu de imaginat că nimeni nu se încumeta să spună un banc politic, că din cauza asta puteai dispărea și

înfunda pușcăriile ani la rînd. În nunțările fără obligația de a adăoavezi erau frecvente în acei geroși ani de teroare, primii ani de consolidare a stăpînirii comuniste comparabili, din punct de vedere extremismului, cu cei ai nazismului. Firește că acțiunile personale răzbunare puteau să fie în avantajul unuia sau altuia. Mai tîrziu vizați erau cei cu origine străină, toașă, adică muncitorii și țărancopiii acestora. Un burghez schimb, medic, preot sau student era din start un element dubios; dacă se mai auzea și ceva de el, era terminat.

Azi, la intrarea în cantina Universității, care acum a fost transformată într-o discotecă pentru studenți, există o placă memorială care aminteste de prima revoltă studentescă împotriva regimului comunist. Au apărut și cărți de cea mișcare studentescă - iar la 21 de ani, am devenit aproape un erou al primei mișcări anticomuniste din România. Din punct de vedere al faptelor, lucrul este adevărat, dar pînă la a caracte-

ură

Ioan Holender

Ultimii ani în România

nișcare drept una prerevolu- anticomunistă e drum lung, urul e că a doua zi s-au închis așile; în Timișoara s-a decre- de asediu, iar eu m-am ma- brusc. Am vrut să plec în dar tata mi-a interzis să ies să. Apoi au început arestările nine m-au ascuns la mama. is la Facultatea de Medicină uranță provocator, ca să poa- ifica măsurile de represiune. u dispărut imediat. i, mai mulți studenți, am fost e unități ale Securității, cu anele, într-o localitate veci- Becicherec și puși cu fața la Voiau să mărturisim că eram act cu parașutiști americani. a cred că ofițerii care ne in- u erau chiar convinși de trea- a. N-am fost condamnat și iteva săptămâni situația s-a După cum am aflat mult mai Comitetul Central de la Bucu- aduse ordin să nu se dea a- yrea mare importanță eve- or. Frica față de cele în- e în Ungaria era mare, așa u reacționat cu inteligență,

evitând să creeze martiri. Totul fu- sese pregătit de studenții din anul cinci de la Medicină, chiar și șe- diința, deoarece deodată apăruseră și decanul, prorectorul și un secre- tar de partid – ceea ce nu era deloc normal. În noiembrie sau decem- brie s-au reluat cursurile, sesiunea de examene se apropia și toate pă- reau să se desfășoare normal. Mi- aduc aminte că atunci m-am îmbol- năvit: am făcut meningită. Am ză- cut timp îndelungat, dar am înce- put să mă pregătesc pentru a doua sesiune de examene. Tata îmi tot spunea să nu învăț atîta, ceea ce mă cam mira. Știa ce urma să se în- tîmple; i se comunicase deja că voi fi exmatriculat. Într-o bună zi, în 1957, am găsit o listă pe ușa de in- trare la Facultate cu numele tuturor studenților exmatriculați. Motivul: “abateri grave de la morală prole- tară și activități împotriva statului”. Așa a fost sfîrșitul. N-am mai avut voie să intru în Facultate, nici măcar pînă la portar; oricum, nici nu m-aș fi încumetat. Eram stigma- tizat, exclus din societate, conștient că nu mai aveam nici o șansă să fiu

acceptat din nou și să mai pot rea- liza ceva în această țară. Faptul că peste cîteva luni am reușit să intru la altă facultate, unde dosarul încă nu ajunsese, arată cît de birocratic se desfășurau lucrurile. Atîta timp cît nu aveai dosarul, nu erai obligat să știi de nimic.

TOATE strădaniile ultimilor ani fuseseră zadarnice: anul în care muncisem cățarat pe stilpi, la tramvaie, cei trei ani de facultate, examenele. De acum, nu-mi mai rămînea nici o per- spectivă, nici o posibilitate să mai fac ceva din viața mea.

Exmatriculat din facultate! Din toate facultățile din țară, despărțit de colegi și prieteni, fără programul meu obișnuit! M-am trezit deodată fără nici o ocupație, pierdut și singur la 22 de ani. Cumva ajunsese să fiu un erou, unul care îndrăznise să facă ceva, să spună ceva. Dar dacă atunci, la cantină, mi-aș fi ținut gura, nu s-ar fi întîmplat nimic.

A urmat o serie de cereri în scris, solicitări, drumuri, rugămînți cam peste tot: la rector, care însă era total neputincios, la secretarul de partid, la conducerea județeană, la minister la București. Inutil. Era vorba de o hotărîre de partid – in- violabilă. Am încercat departe, la Cluj. Dar acolo nici măcar nu m-au primit. Din nou la Timișoara, am revenit la tenis, teatru și operă.

Într-o zi, mergînd la ora de can- to, care continua să fie ocupația de bază, un fost coleg m-a întîmpinat cu următoarele vorbe: “Hei, ești liber, trăiești și te poți duce unde vrei!” Mama era cu mine și mi-aduc aminte și acum cum s-a simțit. Bi- neînțeles că tovarășia mea era evi- tată; era periculos să se afișeze ci- neva cu mine.

AM MAI făcut o încercare de a studia. De data asta la Institutul pentru Matema- tică și Fizică. Am reușit la examen împreună cu alți doi colegi exmatriculați, deoarece Institutul aparținea de alt rectorat. Înainte de sesiunea de examene am fost chemați la prorector, care era în mod obligatoriu și omul partidului. Organele de partid erau mereu se- cunzii: prodecanul, și nu decanul, iar la operă, nu directorul, ci direc- torul administrativ. De aici mi se trage și astăzi teama și antipatia față de directorii administrativi. Prode- canul ne-a sfătuit să ne retragem, deoarece nu am fi reușit la examene. Deci nu ne exmatriculau; ne comunicau că o să picăm. Nu ne-am retras. La algebră superioară era un profesor grec în vîrstă, Arghiriade, care avea sarcina să nu ne treacă, ceea ce el însă a refuzat. Am luat examenul la algebră, dar ulterior am fost exmatriculat. Profesorul n-a pățit nimic; tipic pentru România. Nu știu ce ar fi pățit în Uniunea So- vietică. Aici, însă, n-au îndrăznit să se atingă de el; era un matematician

renumit.

De data asta se terminase de- finitiv cu studiile. Singurul mod de a-mi cîștiga existența era să dau ore de tenis.

Aveam 22 de ani și trei jumă- tăți de normă ca antrenor de tenis: una la școala sportivă, alta la Aso- ciația feroviarilor, C. F. R. și ulti- ma la o divizie militară - zilnic de la șase la opt unde, cu scop educa- tiv, trebuia să joc tenis cu soldații. De jucat n-am jucat însă decît cu generalul; soldații adunau mingile – o întreagă companie încălțată cu cizme grele. Jucam cu plăcere, îmi luasem munca în serios și eram un partener apreciat, deoarece reușeam să dau celorlalți impresia că, atunci cînd jucau cu mine, jucau mai bine.

Trebuind odată să duc niște mingi de tenis de la teren la cazar- mă, generalul mi-a trimis un jeep. Atunci s-a dus vorba că Holi lu- crează pentru Securitate, doar fiind- că fusesem văzut într-o mașină mi- litară. O mașină făcea deja senza- ție, darmita un jeep decapotabil.

Nu mă simțeam rău – doar vic- timă a circumstanțelor – ca martir. Mă ocupam și cu stropitul tere- nurilor, le îngrijeam, trasam liniile care pe atunci se făceau cu un tra- sor și cu ghips cernut prin sită - nu ca acum, fixate de teren, ceea ce nu e bine, nu poți vedea dacă o minge e “in” sau “out”, fiindcă nu mai lasă urmă. Tata avea un frac vechi, așa că am luat pantalonii și i-am tăiat. Atunci s-a spus că dacă nepotul lui Dornhelm a ajuns să stropească terenuri de tenis îmbră- cat în pantaloni de frac cu cracii tă- iați, chiar că era sfîrșitul lumii.

Pentru mine asta nu însemna nici un sfîrșit. Jucam tenis cu pasi- une, antrenam o grupă de copii la C. F. R., cam 10-12 ore pe zi, cîș- tigam destul de bine, nu mai trebuia să învăț și eram apreciat. Pe lângă asta, făcînd sport în aer liber mă simțeam grozav de bine din punct de vedere fizic.

În plus, mergeam și mult mai des la teatru. Într-o bună zi, cam la un an de cînd fusesem angajat, am fost anunțat de către secretarul de partid de la feroviarî că îmi sosise dosarul și că nu puteau să mă pă- streze ca angajat. Întrebîndu-l ce mi se reproșa, mi-a răspuns că un ast- fel de “element” nesigur nu putea fi lasat liber în preajma tineretului. Pe lângă asta, nu citisem înaintea fiecărei ore de antrenament edito- rialul din ziarul partidului, cum pre- vedeau obligațiile mele.

Așa am pierdut și postul de la școala sportivă, nu însă pe cel de la Unitatea Militară. Generalul m-a ți- nut pînă în ziua cînd am părăsit România. Situația asta a durat doi ani. Într-o seară, cînd mă întorceam de la Operă, dirijorul Rooth mi-a spus că de a doua zi, începînd cu ora 7, se puteau depune cererile de emigrare în Israel. I-am povestit asta tatei, care a doua zi, dis-de- dimează, s-a și dus la poliție. Era într-adevăr o ocazie de a pleca ofe-

rită evreilor. Nu știu dacă era rezul- tatul unei negocieri cu un preț anu- me pe cap de evreu, cum s-a spus. Adică statul Israel plătea Româ- niei o sumă în dolari pentru fiecare evreu care era lăsat să plece. Tata s-a înscris imediat și, automat, și-a pierdut postul de la fabrică. Aștep- tarea a durat un an. Era voie să iei cu tine 20 de kg, iar taxa de re- nunțare la cetățenia română costa 1000 de lei – salariul meu de an- trenor de tenis pe trei luni.

La 14 ianuarie 1959 urma să plecăm cu trenul la Viena. Biletul, în dolari, trebuia plătit în străinata- te. Primisem aprobarea să plecăm în Israel. Mama fiind însă la Viena, ni se dădea voie să ne ducem acolo.

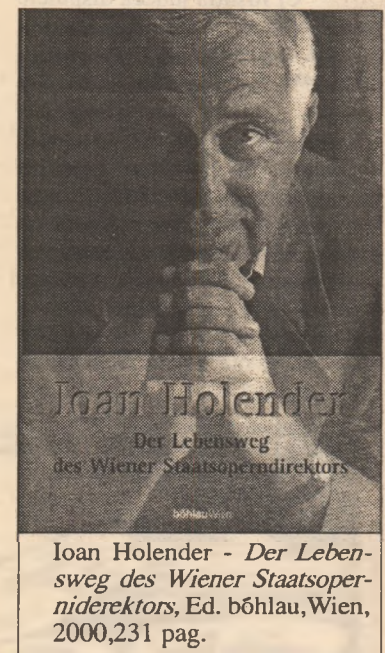
AM PLÎNS întruna, eram ne- fericit, mi-am luat rămas bun de la fiecare piatră, de la fiecare pom, gard și casă. Mă durea inima: pentru mine în- semna sfîrșitul. Mi-era perfect clar că în România nu mai aveam nici o șansă de a-mi clădi un viitor, că eram stigmatizat și exclus de peste tot; emigrarea era de fapt singura mea șansă. Cu toate astea, simțeam că mi se taie rădăcinile, că eram despărțit de toate și de tot ce-mi era drag și cunoscut. Mi-am pără- sit țara silit și împotriva voinței mele. Revederea cu mama era sin- gura consolare a acestei emigrări. Totodată, eram apăsător și de “delic- tul” de a-mi fi trădat țara și de im- posibilitatea de a mai reveni.

Tata, în schimb, era în al șapte- lea cer.

La graniță, am mai fost contro- lați încă o dată, apoi am traversat Ungaria, pînă am ajuns în spațiul nimănui, între Ungaria și Austria. Tata plîngea de bucurie, eu de ne- fericire.

La Westbahnhof, Gara de Vest, ne aștepta mama.

Traducere de
Magdalena Mărculescu

DISCURSUL lui Pericle, ținut în anul 431 î.C., cu ocazia ceremoniei funerare organizate în onoarea soldaților căzuți în bătălia de deschidere a războaielor peloponeziene, avea să fie eșafodajul a ceea ce numim azi democrație. Tucidide, participant la acel miting funerar, a recreat din memorie discursul. Iată câteva propoziții [1] din respectiva cuvântare:

“Sistemul nostru de guvernare este democratic pentru că puterea este în mâinile nu a unei minorități ci în cele ale întregului popor. Când este vorba de dispute particulare, toți sunt egali în fața legii. Când intră în discuție numirea unei persoane înaintea altelei în poziții de responsabilitate publică, ceea ce contează nu este apartenența ei la o anumită clasă ci abilitatea reală de care dă dovadă respectiva persoană.” Avea să treacă o perioadă de peste 2000 de ani ca, măcar, o parte a omenirii să redescopere ideea lui Pericle.

John Locke în “Două tratate de guvernare” și Montesquieu în “Spiritul legilor” definesc guvernarea și stabilesc principiile unui cadru democratic:

1. Guvernarea este un contract între conducător și cel condus.
2. Omul are drepturi naturale:
 - a) dreptul la viață;
 - b) dreptul la libertate;
 - c) dreptul la proprietate.
3. Guvernarea este responsabilă de *garantarea* acestor drepturi, altfel contractul este încălcat, iar cel condus are dreptul să se revolte.
4. Guvernarea asigură libertatea omului prin *separarea puterilor în stat*:
 - a) Legislativul elaborează legile;
 - b) Executivul impune legile;
 - c) Justiția judecă disputele care apar.
5. Nici o putere a guvernării nu este mai presus de celelalte două.

Mulțimea tuturor normelor, regulilor, legilor, care răspund proprietăților 1 – 5 și corolarelor acestora (de exemplu, amendamentele cu pricina la Constituția americană), definește un stat democratic. Conform acestui cadru au fost organizate statele pe care le numim, în zilele noastre, democratice.

Cum stau lucrurile la noi?

ESTE neîndoielnic faptul că, în decembrie 1989, în România a avut loc o schimbare care poate fi denumită revoluționară, cu observația că revoluția la care au participat timișorenii nu a reușit încă.

Amintita schimbare a indus și ideea de democrație. Pentru a o caracteriza, diverse persoane (de obicei oficiale) au folosit sintagme (oricum originale) precum: democrație tânără, democrație fragilă, democrație incipientă, etc.

Cred că termenul cel mai potrivit, pentru starea de lucruri din România, este unul împrumutat din Matematică și anume: fuzzy. Democrația fuzzy. Să vedem mai întâi ce ne spune acest termen.

În Teoria Clasică a matematicii mulțimilor, apartenența la o mulțime este dihotomică, adică un element aparține sau nu aparține unei mulțimi. Fie C mulțimea cailor. Elementele acestei mulțimi – caii – au anumite caracteristici structurale: ființe, patru picioare, înălțime medie X, păr, utilitate etc., care le deosebesc de alte patrupeze. Fie M mulțimea măgarilor. Aceștia au și ei patru picioare (de obicei), dar au alte caracteristici structurale care exclud apartenența lor la mulțimea C a cailor. Prin urmare, un cal aparține numai mulțimii C, iar un măgar, numai mulțimii M. Teoria Clasică a mulțimilor se sprijină pe logica bivalentă: o propoziție este sau adevărată, sau falsă.

În 1965, americanul Lofti Zadeh introduce mulțimile fuzzy. Teoria mulțimilor fuzzy se bazează pe un alt tip de logică, cea continuă: între adevărat și fals există grade de veridicitate. Așadar, în teoria acestor mulțimi un element aparține într-un anumit procent unei mulțimi. Un exemplu (neortodox din punct de vedere matematic), dar care dă o idee asupra noțiunii de mulțime fuzzy, este mulțimea câțarilor, K. Elementele mulțimii K rezultă din încrucișarea unui element al mulțimii cailor, cu un element al mulțimii măgarilor. Prin urmare, un câțar aparține într-un anumit procent mulțimii cailor, și într-un alt procent (sau același) mulțimii măgarilor.

În termenii mulțimilor fuzzy poate fi descrisă democrația din

România. Folosind sintagma *democrație fuzzy*, este clar că am constatat “scăpări” de la normele conținute în proprietățile 1 – 5. Iată câteva!

a) Scăpări constituționale

CONSTITUȚIA, ca lege fundamentală a unei țări, trebuie să fie un corp omogen de norme, coerentă din punct de vedere logic, deci, necontradictorie în ea însăși, concisă și clară. Dacă respectiva țară se pretinde și democratică, atunci normele constituționale trebuie să se miște în interiorul cerințelor 1 – 5 și ale corolarelor acestora. La noi?

a1) Niciieri în articolele aparținând celor șapte titluri nu este prevăzută, *expressis verbis*, separarea puterilor în stat. Dealtfel, Consiliul European [2] a tras (de mai multe ori) un semnal de alarmă, privind acest aspect, cu niciun folos până acum.

De asemenea, niciunde nu scrie că Justiția este independentă. Dacă la Art.124(2), este scris că judecătorii sunt independenți – nu Justiția –, despre procurori, iată ce scrie:

Art 131(1) *Procurorii își desfășoară activitatea potrivit principiului legalității, al imparțialității și al controlului ierarhic, sub autoritatea ministrului justiției.*

Ce se mai poate spune? Procurorul nu numai că este controlat ierarhic, dar ministrul justiției are puterea de a-i comanda, de a-i da dispoziții, de a-i impune ascultare, asta este “traducerea” ultimei părți a articolului 131(1).

a2) *Preeminența dreptului* ca parte integrantă a noțiunii de democrație [2] înseamnă: *faptul că guvernele, autoritățile publice și instituțiile politice sunt supuse legii în aceeași măsură ca și cetățenii.*

Statul, suveran, nu se află deasupra legii și nici partidul conducător ca în cazul sistemelor totalitare fasciste sau comuniste.

În Constituția României, la articolul 16 (1) este scris:

Cetățenii sunt egali în fața legii și a autorităților publice, fără privilegii și fără discriminări.

Iar la 16 (2): *Nimeni nu este mai presus de lege.*

Frumos! Mai la vale, însă, cele două aliniate ale articolului 16 sunt făcute praf.

Art. 69 (1) *Deputatul sau senatorul nu poate fi reținut, arestat, percheziționat sau trimis în judecată penală ori contravențională, fără încuviințarea Camerei din care face parte, după ascultarea sa.*

Ce frază rebarbativă! Dacă

Eseu

Democrația fuzzy

nu poate fi reținut, după ascultarea sa, atunci poate fi reținut, înainte de ascultarea sa!

Art.108 (2) *Numai Camera Deputaților, Senatul și Președintele României au dreptul să ceară urmărirea penală a membrilor Guvernului pentru faptele săvârșite în exercițiul funcției lor.*

Art.124 (1) *Sanționarea judecătorilor poate fi dispusă numai de Consiliul Superior al Magistraturii.*

Iată cum articolul 16 și preemțiunea dreptului sunt în grea suferință.

a3) Proprietatea

Aici e cuiul lui Pepelea!

Pe vremea comunismului, proprietatea colectivă însemna: noi – comuniștii – dispunem de tot, dar de răspuns, răspundem toți. Adică nimeni! Părinții (vitregi) ai Constituției românești aveau și ei alergiile lor la cuvântul proprietate. Iată două mostre:

Art. 135(1) *Statul ocrotește proprietatea.*

Art. 41(2) *Proprietatea privată este ocrotită.....*

Guvernanții de atunci, care sunt, de fapt, aceiași și azi s-au ferit, ca dracu’ de tămâie, să garanteze proprietatea. Ba, chiar mai mult, au avut grijă, conform Art.41(8), de anumite bunuri. Iată cum: *Bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate în condițiile legii.*

Pot fi confiscate, nu este obligatoriu să fie confiscate. Așa se explică de ce “inginerii financiari” au putut să devalizeze bănci, fonduri de investiții, să fure “legal” și să nu pătească, niciunul, nimic. Absolut nimic! Într-o societate unde Dreptul este suveran, asemenea specimene ar fi umplut pușcăriile și n-ar fi rămas nici cu chiloții pe ei, dacă desu-ul respectiv nu a fost dobândit în mod cinstit.

a4) Despre obligații.

Art. 43(1) *Statul este obligat să ia măsuri de dezvoltare economică și de protecție socială, de natură să asigure cetățenilor un nivel de trai decent.*

Art. 33(2) *Statul este obligat să ia măsuri pentru asigurarea igienei și a sănătății publice.*

Pe vremea lui Ludovic al XIV-lea era simplu: *L'état c'est*

moi! Știam cine își asumă obligația, și, în consecință, cine este răspunzător. În Constituția românească nu scrie, deloc, cine răspunde (și în ce fel) dacă Statul nu-și îndeplinește obligațiile. De altfel, Statul nici nu este de finit undeva. La Art. 1(1), scrie numai ca: *România este stat.*

Răspunde România pentru toate obligațiile asumate și neîndeplinite? Adică toți cetățenii și Din nou fuga de răspunder poltroneria incontinență și impunitatea, cu un singur rezultat vizibil: pe de o parte, o pătură de gustătoare prin dezmațul în fața delege și în supraabundență, cîrtoare de înălțime socială, fără să aibă, însă, și adâncimea ecologică corespunzătoare și, de altă parte, o majoritate farlăca.

b) Scăpări atitudinale

DE MODUL cum i vidul se poziționează față de o idee, de proiect, de o problemă concretă, depinde și comportamentul său. În majoritatea cazurilor, însă, influența educată este determinantă.

b1) Efectul cățelușului

*Cățeluș cu părul creț
Fură rața din coteț
El se jură că nu fură
Dar l-am prins cu rața-n gură*

Nu cred să existe vreun de român a cărui mamă să spus acestel (mă rog!) vers câteva cuvinte, povestioară șeste să creeze un sentiment simpatie pentru năbadaioșel țeluș. Din punct de vedere cațional, efectul este, de-a-tul, delabrant; îi inculcă p lui, ca un clișeu, ca un fel logramă aproape indestru două noțiuni: furtul și mi: Cățelușul *fură*, este *prins* faptului dar, el este un și are tupeu, este îndrăznic (câtă desconsiderare față ținea de jurământ!) cu nare că nu este adevărat tatul? De fapt chiar în fură cât poți (fie el furt zistentă, fie furt calificat trem de important, neag respectiv, pentru că ast

tezi simpatia celorlalți (*Ce deștept este! Bine le-a făcut!*). Devii cățelușul "poznaș"! Înfiorător! Asistăm, din păcate, zilnic la astfel de situații. Hoți care neagă furtul comis. "Ingineri financiari" care "n-au" niciun amestec în devalizarea băncilor și a fondurilor de investiții. Mai grav, politicieni și guvernanți care nici macar nu înțeleg prea bine ce li se reproșează, dar primul lor gând (transpus în fapt) este să nege. Cățelușul își face datoria!

O altă consecință este neîncrederea în cuvântul dat de cineva.

Mi-aduc aminte de o situație stânjenitoare, cel puțin pentru mine ca român. Pe data de 29 aprilie 1999, Parlamentul României ia prima decizie cu adevărat importantă, din punct de vedere al interesului național, după mulți, mulți ani de hotărâri păguboase, adesea ancilare, și anume: acordarea dreptului de acces, în spațiul aerian românesc, pentru avioanele NATO, în intervenția țărilor membre în Iugoslavia. Simt nevoia să fac aici o paranteză. Paranteza se referă la o nedumerire personală: cum se face că niște persoane cu o individualitate conturată, să se dizolve într-un noi (neapărat popular), difuz?! Mă refer la un scriitor care a rămas pe un peron de la care trenul mileniului trei a plecat cu gară cu tot, la un personaj care a plecat din Caracal și a ajuns (cu căruța cu tot) în același loc, la alteineva care are (acum) numai certitudini (ferice de el!) din cauză că pantalonii s-au rupt exact în locul responsabil de unele păreri de care nu mai are nimeni nevoie, precum și la un altul bănuț de accese catafalice (*subiect și predicat, logic, nu știu dar zic, ș.a.*), dar și aflat de ideea că cineva ar putea crede că el nu este un intelectual. Aceștia, umplând ecranele televizoarelor, și, în fond, plângând pe umărul lui Miloșevici, susțineau neutralitatea (vitejească) a României. Argumentul lor? Poporul (!) nu vrea din cauza prieteniei care ne leagă de poporul iugoslav, și, în plus, că nu am avut niciodată conflicte cu acest popor. În privința conflictelor, au uitat oare că din cauza lucrurilor "importante" pe care le aveau de rezolvat politicienii de la București, sârbii au ocupat o parte a Banatului (acum denumit sârbesc) și nu au mai plecat nici până azi? Au uitat, sau n-au știut? Dar au zis!

Închid paranteza.

Că respectiva decizie a Parlamentului a fost bună, extrem de bună, s-a văzut imediat: prim-ministrul Marii Britanii, Domnul Tony Blair, vine în România și pe 4 mai 1999 se adresează parlamentarilor români. Domnia sa spune: "Mă angajează, atât în numele meu, cât și în

numele guvernului Marii Britanii, să propun, în decembrie 1999, începerea negocierilor cu România pentru intrarea ei în Uniunea Europeană". Iată, însă, reacția domnului Ion Iliescu, pe atunci aflat în opoziție (chiar și cu el însuși?), la o solicitare a unui reporter Tv de a comenta spusele domnului Tony Blair: "...discursul ăsta este o concesie a Angliei față de susținerea zelosă a intervenției NATO, de către România". Zezi Domne, spune și el ceva politicos, și-atât! Că domnul respectiv și-a ținut cuvântul dat, nici nu mai trebuie să menționez. Că suntem acum mai aproape ca oricând, de NATO și de Uniunea Europeană, știe toată lumea. "Orice mie de kilometri începe cu un pas", spun chinezii, și acel pas a fost făcut, atunci, la sfârșit de aprilie 1999. Dar despre respectarea regulii, și cauzele ei probabile, am mai scris la momentele potrivite [3].

b2) Șugubeții

De o bună bucată de vreme asistăm la un fel de amenomanie a guvernanților, glumesc de parcă toată lumea este a lor, de parcă au rezolvat toate problemele, au scăpat oamenii de toate necazurile și este cazul să ne veselim cu toții. Și nu este vorba de gluma de calitate, de ironia fină, plină de conținut și învățăminte, nu!, este vorba (în cele mai multe cazuri) despre gluma de cartier, aceea soioasă și grobiană. Astfel, Doamna Emma Nicholson devine pe rând, pe vremea când făcea observații întemeiate asupra situației proaste în care se află copiii instituționalizați, *baroneasă* (ironie "fină"!), o *bătrânică* (ce oribil!) care și-a rezolvat toate problemele de la ea de acasă, și acum ne învață pe noi (care creștem copii de peste 2000 de ani) *ce și cum să facem cu copiii*. Un ministru "glumește" cu ziaristii amintindu-le *că viața lor e scurtă* (ironie, zice el) declanșând un scandal în presa internă și internațională. Mai recent (09.08.2002), prim-ministrul, referindu-se la semnarea tratatului bilateral cu SUA de acordare a imunității soldaților americani, inițiativă altfel laudabilă, din punct de vedere al interesului național, dar privită cu ochi nu prea buni de unele state europene, declara: "*Nu este o situație gravă, ci o problemă de consultare, în care trebuie să vedem cea mai bună soluție de a împăca și capra și varza*". În particular, la o șuetă cu amicii domniei sale, domnul Adrian Năstase poate face un astfel de comentariu, dar ca prim-ministru (și în public), în niciun caz. Este de-a dreptul jignitor să spui că europenii sunt capra, iar americanii, varza, sau invers, întrucât nu precizează. Glumă, glumă, dar aici (și nu numai) depășește

cu mult măsură.

În încheiere: este democrația românească o democrație fuzzy? Este!

Cât e democrație, în sensul propriuților 1-5, și cât este non-democrație? Mai greu de apreciat, oricum fațada există. Mă tem însă de fațade. Prin anii '70 am avut o invitație de a participa la un congres internațional dedicat Fizicii nucleelor supragrele, congres care s-a ținut la Dubna, în fosta Uniune Sovietică. Un coleg mi-a făcut o recomandare: dacă ajungi cumva în gara aia din Moscova de unde pleacă trenul spre Dubna, să te duci să vizitezi toaleta gării, pentru că este un "act de cultură". Întâmplarea a făcut să ajung în respectiva gară. Mă uit la clădirea care adăpostește toaleta. O clădire destul de mare, proaspăt vopsită, aproape arătoasă, cu două intrări, una pentru bărbați, alta pentru femei. Intru pe cea rezervată bărbaților, și înăuntru, surpriză: un WC comun, cu bucele, de tip turcesc, așezate față-n față pe două rânduri, fără uși. Singurele paravane erau zierele pe care oamenii le țineau în fața lor, pentru a avea o cât de mică intimitate. Când să ies, pe cealaltă intrare își face apariția o femeie de serviciu, îmbrăcată în halat alb, ținând în mână o găleată. Azvârle conținutul găleții pe culoar și abea după aia strigă: atenție! Vă închipuiți ce spectacol! Oameni (bărbați și femei) sărind din pozițiile delicate în care erau, să se ferească pentru a nu fi udați de zeloasa îngrijitoare. A avut dreptate colegul meu.

Pe de altă parte, de unde vin aceste scăpări? Educația deficitară, ar fi un răspuns. Soluția? Conștientizarea necesității unei educații bine făcute.

Primul pas? Să ne amintim, cât putem de des:

Primul precept delfic [4]: *Meden agan*

Nimic peste măsură

Al doilea precept delfic [4]: *Gnothi seauton*

Cunoaște-te pe tine însuși

Obs. La modul activ, nu contemplativ.

Negația este asimptotică la nimic [5]

Vasile Dorobanțu

NOTE:

[1] Burton F. Beers, "World History", Prentice Hall, 1980

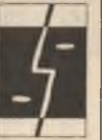
[2] Heinrich Klebes, "Diplomația Parlamentară", IRSI, București, 1998

[3] V. Dorobanțu, "Lipsa de respect față de regulă", *România literară*, 1999, "Căderea dreptei în stânga", *România literară*, nr.19, 1996.

[4] Platon, "Opere I", 1974, ediție îngrijită de Petru Creția și Constantin Noica

[5] Aristotel, "Hermeneia", în "Probleme de Logică", vol.I, Ed. Academiei, București, 1968

În legătură cu

Premiile Prometheus

PREMIVL PROMETHEVS se află în acest an la prima ediție și este decernat de FVN DATIA ANONIMVL artiștilor români.

PREMIVL PROMETHEVS are două secțiuni, Opera Omnia - pentru întreaga carieră, și Opera Prima - pentru debut.

În valoare netă de un miliard de lei, respectiv o sută de milioane de lei, premiile se vor acorda unor artiști români în viață, din următoarele domenii: arte vizuale, artele spectacolului, literatură și muzică - artiști care au avut contribuții majore în viața artistică din România.

Pentru fiecare secțiune a premiului, lista nominalizaților a fost alcătuită de membrii juriului, fiecare prezentând câte trei propuneri din domeniul artistic pe care îl reprezintă, - în total 24 de artiști.

Finaliștii au fost stabiliți la începutul lunii octombrie a acestui an, câte unul din fiecare domeniu artistic, pentru fiecare secțiune - în total opt artiști. Finaliștii pentru Opera Omnia vor fi premiați cu câte o sută de milioane de lei, iar cei pentru Opera Prima cu câte zece milioane lei, dintre aceștia urmând a fi aleși cei doi câștigători ai PREMIVLVI PROMETHEVS.

Componenta juriului este următoarea: Andrei Pleșu - președinte al juriului, Marcel Chirnoagă - arte vizuale, Ion Cojar - artele spectacolului, Nicolae Manolescu - literatură și Ștefan Niculescu - muzică.

Finaliștii din acest an sunt următorii: pentru Opera Omnia, Lena Constante - arte vizuale, Liviu Ciulei - artele spectacolului, Augustin Buzura - literatură, Aurel Stroie - muzică, pentru Opera Prima Cristian Tarbă - arte vizuale, Radu Mircea Apostol - artele spectacolului, Ana-Stanca Tăbărași - literatură, Dan Dediu - muzică.

Procedura de jurizare

PREMIVL PROMETHEVS se va acorda unor personalități artistice românești pentru realizări de excepție în domeniul artistic și va avea două secțiuni - Opera Omnia, pentru întreaga carieră, și Opera Prima, pentru debut.

Președintele juriului are un mandat de patru ani, perioadă în care face recomandări în ceea ce privește componența juriului. Membrii juriului se vor schimba de la an la an, păstrându-se domeniile artistice pentru care se acordă aceste premii. O persoană poate face parte din nou din juriu doar sub mandatul unui alt președinte sau dacă este desemnat președinte al juriului. Membrii juriului nu pot candida pentru marele premiu decât după o perioadă de doi ani de la momentul de la care nu mai dețin această funcție. Președintele juriului nu face nominalizări, însă este cel care confirmă nominalizările făcute de ceilalți membri ai juriului. De asemenea, votează finaliștii și câștigătorii, având votul decisiv în caz de balotaj. În primă etapă, fiecare membru al juriului, pentru domeniul artistic pe care îl reprezintă, cu excepția președintelui, prezintă câte trei nominalizări pentru fiecare secțiune a premiului, în final rezultând 24 de nominalizări. Prin vot secret, la care participă toți membrii juriului, inclusiv președintele, sînt selectați opt finaliști, câte unul pentru fiecare domeniu artistic și pentru fiecare secțiune a premiului. Premianții se vor stabili în seara decernării, în urma deliberării juriului. Câștigătorii nu mai pot fi nominalizați niciodată și nici nu pot face parte din juriu în anul următor. Nominalizații care nu câștigă la o anumită ediție marele premiu (la secțiunea pentru care candidează), nu mai pot fi nominalizați decât peste doi ani. Hotărârile juriului se iau prin majoritate simplă, dezbaterile sunt secrete, iar membrii juriului își asumă obligația de a nu face nici un fel de comentarii pe tema dezbaterilor și a deciziilor finale.

ochiul magic

Placul

MAI MULT decît felul cum arată, contează pentru mine cum vorbește un om. Cineva îmi poate deveni simpatic sau dimpotrivă, doar ascultîndu-l. Limbajul, tonul, accentul îmi spun multe despre gradul de instrucție, proveniența socială, dar mai ales despre inteligența și "naturelul" vorbitorului. Un neologism schimonosît sau o expresie demodată, o greșală gramaticală sau o pretiozitate snoabă, un cuvînt grosolan sau un eufemism pudic mă pot înduioșa, îmi stîrnesc rîsul sau repulsia. Persoanele foarte în vîrstă, care mai spun, de exemplu, *muzică lejeră*, *fotel*, *garderob* pentru dulap sau adresează o rugăminte cu "sînteți *gentil* să..." (în loc de generalizatul *dragut*) mă emoționează. Accentul vulgar (nu regional, e o mare diferență) al unor persoane publice, combinat cu limba de lemn prostovăna, hipercorectitudinile de școlar tocilar (este, nu ieste, *aceasta* nu asta, în limbajul colocvial), clișeele ideilor primite de-a gata îmi relevă impostura. Dacă îmi place la nebunie firescul tărănilor în graiul locului lor, chiar și atunci cînd se știu filmați, mă indispune sărăcia de vocabular din sondajele de stradă, mai ales liceenii care nu sînt în stare să-și exprime o părere favorabilă decît în exclamații argotice (*cool*, *super*, *marfă*) sau chiar nearticulate: *uau!* E un sunet pe care îl scoate și motanul meu, cînd vede cutia de Kitekat. ● Am citit că în SUA fac bani buni niște specialiști numiți *accento-terapeuți*, solicitați de cei ce vizează o carieră în teatru, film, radio și televiziune, de diversii "purători de cuvînt", dar și de parvenitii care, schimbîndu-și numele, vor să-și facă uitată originea. Informația menționa că acești specialiști au și clienți care vin să deprindă un anumit accent, fiindcă au interes să fie integrați în comunități de care nu aparțin de drept. ● În urmă cu un deceniu, am fost rugată să fac ore de conversație în românește cu un elvețian ce venise cu afaceri în țara noastră și dorea să-și perfecționeze cunoștințele din familie (bunici români). Era un domn foarte îngrijit și politicos, care părea împăiat. Motanul l-a mirosit cu interes și a scos un *uau* de zile mari. A trebuit îndepărtat de urgență fiindcă elvețianul nu se mai oprea din strănutat: era alergic la pisici.

Ne-am așezat în fotolii și am început o conversație româno-franceză de teatru absurd, ocazie cu care s-a dovedit că musafirul meu avea o slăbiciune pentru cuvîntul românesc *plac*. Îl plescăia cu satisfacție una-două, echivalîndu-l cu *plăcere*. Cînd i-am mulțumit pentru cutia cu bomboane pe care mi-o adusese, a spus "cu *plac*", adăugînd că "îi face *plac*" să mă întâlnească fiindcă avea despre mine excelente referințe. A folosit și un plural: "Placurile mele sînt jocurile logice și bricolajul". Am încercat să-i explic profesoral că substantivul derivat regresiv de la verbul *a plăcea* s-a păstrat doar în expresii: după bunul (și nu raul) *plac*, a face pe *plac*, a fi pe *plac*. Și-a notat conștiincios cu stiloul Mont Blanc într-o agendă elegantă, apoi a vrut să știe *de ce*. I-am spus adevărul: habar n-aveam de *ce*. A dedus că nu sînt un partener de conversație adecvat și la a doua lecție n-a mai venit. ● Un prieten lecturofil, cinefil, meloman, fan al canalelor Arte, Mezzo și TV5, om cu un bun simț-al-umorului cum rar se poate întîlni, mi-a spus că își citește nesmintit în cotidiene și în săptămîniale populare horoscopul. Unele i se par nimerite. "Serios?" "Serios!". Nu dau doi bani pe horoscoape neindividualizate și sînt convinsă că multe publicații le scot "din burta", dar dacă prietenul meu, ficționarul, a zis așa, hai să-mi citească și eu precizarea de la gazetă. Fiind deja seară, puteam să văd ce s-a adevărit din ea. La zodia mea, stătea scris: "Astrele vă susțin azi într-o importantă tranzacție și contul dvs. se va rotunji. Aveți multe alergături pentru obținerea unor hirtii oficiale dar veți găsi pe cineva dispus să vă ajute. Amuleta zilei: luneta". Fusese o zi ploioasă și rece pe care o petrecusem în pat, citind. Contul de sub prosoape era deprimant de subțire și pînă la leafă destul. Asta nu m-a împiedicat să mă închipui alergînd bezmetică prin oraș cu o lunetă atînată de gît, pînă să se ivească cineva dispus să mă ajute. Adică să-mi care luneta. ● Există cuvinte pe care nu le pot folosi decît în scris și numai ironic, de exemplu *voios*. Nu mi-ar veni să spun pentru nimic în lume "sînt voioasă". Cred că mi se trage de la "salut *voios* de pionier" din copilărie, în care intuiam ceva fals-tîmpit, ceva asemănător cu buna-dispoziție permanentă a arierăților.

Adriana Bittel

calendar

7.10.1910 - s-a născut *Eusebiu Camilar* (m. 1965)

7.10.1923 - s-a născut *Al. Jelebeanu* (m. 1996)

7.10.1935 - s-a născut *Livius Ciocărlie*

7.10.1946 - a murit *Emanoil Bucuța* (n. 1887)

7.10.1958 - s-a născut *Simona Grazia Dima*

7.10.1988 - a murit *Ștefan Lupășcu* (n. 1900)

7.10.1994 - a murit *Alex. Protopopescu* (n. 1942)

7.10.1995 - a murit *Bazil Gruia* (n. 1909)

8.10.1872 - s-a născut *D.D. Pătrășcanu* (m. 1937)

8.10.1897 - s-a născut *Ștefan Nenitescu* (m. 1979)

8.10.1929 - s-a născut *Alexandru Andrițoiu* (m. 1996)

8.10.1938 - s-a născut *Constantin Abăluță*

8.10.1939 - a murit *George Mihail Zamfirescu* (n. 1898)

8.10.1954 - s-a născut *Costin Tuchila*

8.10.1980 - a murit *Orest Masichievici* (n. 1911)

8.10.1983 - a murit *Paul Daniel* (n. 1910)

9.10.1827 - s-a născut *Al. Papi-Ilarian* (m. 1877)

9.10.1897 - s-a născut *Bazil Munteanu* (m. 1972)

9.10.1917 - s-a născut *Iosif Morușan* (m. 1974)

9.10.1922 - s-a născut *Emil Manu*

9.10.1927 - s-a născut *Valentin Deșliu* (m. 1993)

9.10.1976 - a murit *Lascăr Sebastian* (n. 1908)

10.10.1907 - s-a născut *Constantin Nisipeanu* (m. 1998)

10.10.1910 - s-a născut *A. E-bion-Boiangiu*

10.10.1923 - s-a născut *Nicolae Crișan* (m. 1999)

10.10.1935 - s-a născut *Manole Auneanu* (m. 1993)

10.10.1936 - s-a născut *Vasile Andronache*

10.10.1942 - s-a născut *Mariana Costescu*

10.10.1943 - s-a născut *Radu Nițu*

10.10.1946 - s-a născut *Ana Selezan*

10.10.1964 - a murit *Jacques Byck* (n. 1897)

10.10.1979 - a murit *Ernest Stere* (n. 1907)

10.10.1987 - a murit *Dana Dumitriu* (n. 1943)

11.10.1875 - s-a născut *Șt.O. Iosif* (m. 1913)

11.10.1897 - s-a născut *Marcel Romanescu* (m. 1956)

11.10.1904 - s-a născut *Ecaterina Săndulescu* (m. 1988)

11.10.1908 - s-a născut *Alexandru Sahia* (m. 1937)

11.10.1911 - s-a născut *Korda István*

11.10.1914 - s-a născut *Leoni-da Secrețeanu* (m. 1978)

11.10.1921 - a murit *Tudor Pamfile* (n. 1883)

11.10.1949 - s-a născut *Toma Roman*

12.10.1860 - s-a născut *Constanța Hodos* (m. 1934)

12.10.1934 - s-a născut *Alexandru Zub*

12.10.1937 - s-a născut *George Coandă*

12.10.1946 - s-a născut *Aurelian Munteanu*

12.10.1981 - a murit *Agatha Grigorescu-Bacovia* (n. 1895)

13.10.1843 - s-a născut *Ștefan G. Virgolici* (m. 1897)

13.10.1884 - s-a născut *Vasile Voiculescu* (m. 1963)

13.10.1898 - s-a născut *George Mihail Zamfirescu* (m. 1939)

13.10.1911 - s-a născut *Theodor Al.Munteanu*

13.10.1944 - s-a născut *Vasile Petre Fatî* (m. 1996)

13.10.1977 - a murit *Ion Stoia-Udrea* (n. 1901)

14.10.1872 - s-a născut *P.P. Negulescu* (m. 1951)

14.10.1893 - s-a născut *Titus T. Stoika* (m. 1983)

14.10.1908 - s-a născut *Nicolae Rădulescu-Lemnar*

14.10.1908 - s-a născut *Lascăr Sebastian* (m. 1976)

14.10.1917 - s-a născut *Viorel Alecu* (m. 2000)

14.10.1919 - s-a născut *Mircea Șerbănescu*

14.10.1920 - s-a născut *Săndor Salamon Sombori*

14.10.1923 - s-a născut *Victor Kembach* (m. 1995)

14.10.1929 - s-a născut *Nicolae Gheran*

14.10.1948 - s-a născut *Ma-*

rian Papahagi (m. 1999)

14.10.1983 - a murit *Horia Stancu* (n. 1926)

14.10.1994 - a murit *Aurel Tita* (n. 1915)

15.10.1896 - s-a născut *Dumitru Gafițeanu* (m. 1979)

15.10.1976 - a murit *Traian Lalescu* (n. 1920)

15.10.1982 - a murit *Nicolae Jianu* (n. 1916)

16.10.1836 - a murit *Nicolae Dimache* (n. 1777)

16.10.1907 - s-a născut *Moldov* (m. 1966)

16.10.1924 - s-a născut *Lidia Bote*

16.10.1930 - s-a născut *Theodor Mănescu* (m. 1990)

16.10.1935 - a murit *Gib I. Mihaescu* (n. 1894)

16.10.1939 - s-a născut *Nicolae Damian* (m. 1997)

16.10.1962 - a murit *Al. Claudiu* (n. 1898)

16.10.1991 - a murit *Leon Levițchi* (n. 1918)

16.10.1996 - a murit *Stelian Gruia* (n. 1937)

17.10.1892 - s-a născut *Dragoș Protopopescu* (m. 1948)

17.10.1897 - s-a născut *Ștefana Velisar-Teodoreanu* (m. 1995)

17.10.1904 - a murit *D.Th. Neculuța* (n. 1859)

17.10.1905 - s-a născut *Al. Dima* (m. 1979)

17.10.1923 - s-a născut *Constantin Bărbuceanu* (m. 1995)

17.10.1930 - s-a născut *Felicia Marinca*

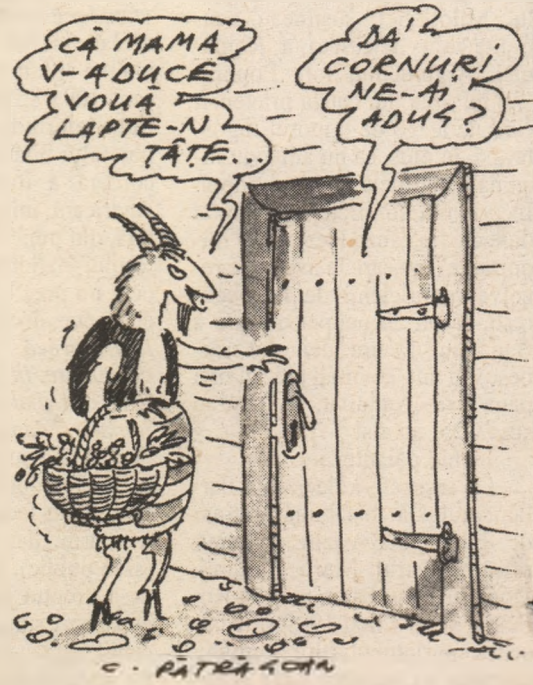
17.10.1973 - a murit *N. Dunăreanu* (n. 1881)

17.10.1981 - a murit *Tascul Gheorghiu* (n. 1910)

17.10.1983 - a murit *Romulus Guga* (n. 1939)

Creangă și noi!

Caricatură de C. Pătrășcan

GOGA nu e un mizantrop, nu e un cinic și nici un mercenar. El critică din convingere, are "principii". E antisemit și șovin din mare patriotism. Nu-și pune nici o clipă problema că ar putea greși, că ideile sale sînt dezastruoase nu numai în politică, dar și în relațiile cotidiene. Ca toți extremiștii, cînd simplifică, cînd exagerază. Oscilează între litotă și hiperbola, între omisiune și adaus. Jurnalul sau din 1931 este o oglindă de bilci: mai toți cei care apar în el sînt gratificați cu cîte o etichetă, ce-i drept, de efect (cele despre Iorga sînt reluate de presă sau smulg un hohot de rîs suveranului) și toți sînt descriși cu o minuție rea, de care numai autorul jurnalului nu pare conștient. Cînd critici pe toată lumea, nu se poate să nu nimeresti și just. Așa, de pildă, este credibilă imaginea lui Nae Ionescu, un personaj, cum bine se știe, foarte curtat în epocă: "pretins sfetnic de ușa din dos la Palat", "escrocel-amorez" cu ochii închiși complice "după felul crailor de mahala", care aruncă în treacăt, cu o încredere nelalocul ei, un "Lasă că-i bine!" exuberant. Nici criticile la adresa lui Iorga în chip de prim-ministru nu sînt total nejustificate (se regăsesc la Argezi, Șuluțiu, Rebreanu etc.) și nici rezervele cu privire la Miron Cristea (le formulează și Galaction, în jurnalul lui). Fără îndoială că personajele vieții politice din anul 1931 nu sînt fără pata, dar la Goga judecata de valoare este pervertită în funcție de criteriul inadecvate: urîți și prost îmbrăcați sînt întotdeauna cei din tabăra politică sau etnică socotita adversă. Unele dintre cele mai veninoase și mai nedrepte portrete i le face lui Iuliu Maniu, "Loyola de Blaj", "politicastro mărunt, fără program și fără linie, imoral în măruntaiele lui". Are cu acesta o discuție în vagonul de dormit al trenului Cluj-București și îl privește "în lumina becului":

S-a îngrășat și fața de holtei bătrîn nu e așa de stoarsă ca la plecarea. Ochii pătați, cu aere de falsitate și nasul de o tăietură ignobilă nu și-au atenuat cîtuși de puțin aspectul dezagreabil. Conversația pornește – se putea altfel? – pe impresiile de voiaj. Cu limbajul lui obișnuit, nenorocită mixtură româno-maghiară, începe să-și depene constatările (28 aprilie 1931).

A NUMAI Maniu e criticat ca fiind lipsit "de tot ce e organic românesc" (?), ci și toți cei din jurul lui. Pentru că e din tabăra Maniu, tînărul Zaharia Boilă devine,

je est un autre

de Ioana Pârvulescu

"Justul" care fierbe

Jurnal politic

2.

ne, automat, și urît ("cu figura roșcată, cu ochii spălăciți, cu nasul cîrn și botocânos") și răuvoitor, deși venise la Goga cu o propunere prietenească. O altă fîntă repetată a atacurilor intime ale lui Goga este Nicolae Titulescu, unul dintre oamenii politici cei mai respectați în epocă, cu succese externe incontestabile, în genere răsfațatul presei. Pentru Goga el este însă un "om de gelatină", o legendă pe cale de evaporare, un bărbat cu voce eunucoidă și figură de "șef de pirăți calmuci dintr-un vapor de pe Volga". În 15 aprilie 1931 îl vizitează acasă și apoi îi descrie ținuta în jurnal: "Are o îmbrăcăminte de bilci. E prea fenomenală ca să n-o detaliezi. Trupul lăbărat mi le-arată pe toate. De-desubt un jăger, urmează o pijama de mătase roz, peste care vine o altă pijama groasă de postav fraise, iar pe deasupra tuturor un leiber scurteică în culoare ultramarin de grosimea plapumei". Nici figura diplomatului nu scapă de furia estetică a lui Goga: "Pe fruntea pergamentată sînt colțuri adînci, iar nasul plin de rîni după priza continuă de tutun pare mumifiat, în vreme ce gura cu prea multă salivă își agită buzele proiectînd rîsete isterice peste enorma dantură de cal". După cum se vede, la Goga apăsătoare politică și cea estetică se influențează reciproc.

Tocmai indivizi vulgari, de tip Stelian Popescu, directorul

Universului, poreclit "neica" după ticul său verbal, ies cel mai bine din jurnalul lui Goga, tocmai acestora autorul e dispus să le găsească scuze, nu e greu de presupus de ce tip: sînt români adevărați "identificați cu solul și nedeslipiți de țară". Averescu, de care pe Goga îl leagă o veche strategie politică este și el unul dintre puținii inși menajați.

Nu apar în jurnalul din 1931 figuri literare (în cel din 1916 e pomenit și criticat, în treacăt, Coșbuc). Lăsîndu-i la o parte pe gazetari – presa, criticată în bloc, este socotită mai mult țigănească decît semită – singurul confrate din însemnări este Mihail Sadoveanu care, la 8 mai îl vizitează pe Goga acasă. Se simte în tonul diaristului un respect aproape involuntar și o afecțiune formulate, prin contaminare probabil, într-un stil aproape sado-venian: "...pe deasupra tuturor senzațiilor clipei s-a ridicat sincera bucurie care m-a luat în stăpînire cînd mi-a întins mîna de uriaș și ne-am despărțit". Dar tonul afectuos este

acoperit de replica Veturiei, care, "mai puțin iertătoare" îi amintește bărbatului ei un episod din 1927: "E tot acel Sadoveanu care a stat cu mîinile în sîn o jumătate de an cînd te-au înjurat pentru *Comoara* lui, și-a trebuit o scrisoare de-a mea ca să-l smulgă din tăcere?" La această remarcă Goga nu răspunde și jurnalul nu dă nici o explicație a episodului respectiv. Cînstit ar fi fost, desigur, să spună că ziarele la care făcea aluzie soția lui nu l-au acuzat atît pentru *Comoara* lui Sadoveanu, cît, mai ales pen-

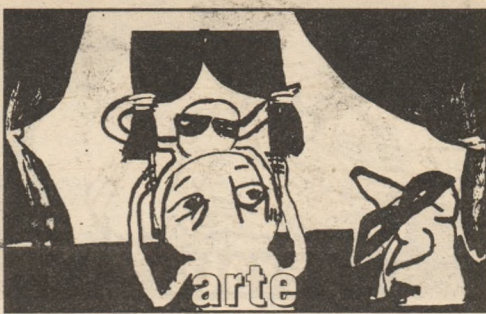
tru fondurile cu care și-a tipărit *Mustul care fierbe*.

Fie că are vechi socoteli cu cei pe care îi "imortalizează", fie că sînt pentru el figuri mărunte și fără importanță, fie că-și scrie propriile constatări, fie că notează ce află de la alții, Goga le aplică celor din jur un tratament literar asemănător. Dacă Argetoianu (cu care Sadoveanu urma să colaboreze) este calificat la 17 aprilie cu un blînd "bătrînul intrigant", Manoilescu, în schimb, este, în același paragraf, ridiculizat fără scapare:

După dejun, întîlnire cu Manoilescu la el acasă. Interior de parvenit, înjghebat la repezeală din bani de furat. Am impresia penibilă că toate mobilele strigă: "Săriți, hoții!" [...] Îmi răspunde cu amabilități de "maître d'hotel" (sic, n.m. I.P.) insignifiant. Din ochii lui se citea zăpăceala și, cum se-nvîrtea împrejurul meu cotcodăcînd onctuos, îmi dădea impresia netă a unei găini care nu știe unde să se ouă (17 aprilie 1931).

PENTRU cine și-a scris Goga însemnarile? Ele nu par, ca în cazul lui Sainte-Beuve un antidot la otrăvirile pe care le înghite zilnic, nu par o simplă defulare a politicianului care, în ciuda unor eforturi disperate, nu putuse forma încă un guvern propriu. Mai degrabă, după felul meticulos în care notează rezultatele alegerilor, întîlnirile cu regele sau convorbirile cu oamenii zilei (replici lungi, cu ghilimele, pentru a marca fidelitatea "înregistrării"), Goga pare a fi dorit să păstreze un document politic pentru viitor, să scrie istoria și cu condeiul diaristului. Nu-și închipuia însă că istoria va fi cea care îl va scrie pe el și că judecata ei va fi nemiloasă. După guvernarea pe cît de scurtă (28 dec. 1937-10 februarie 1938) pe atît de nefastă, Goga nu mai are mult timp să-și contemple opera și să-și facă bilanțuri sufletești. Moare două luni mai tîrziu, la 6 mai. A avut, într-un fel, noroc.

O privire retrospectivă există însă în jurnalul din 1931. La 1 aprilie Goga împlineste 50 de ani. La revizuirea de conștiință consemnate telegrafic cu acest prilej, pretinde a-și fi pus întrebări incomode și a-și fi dat răspunsuri crude. Să nu ne facem iluzii, cruzimea nu e față de sine, față de greșelile lui, ci față de rezultatele pe care le-a obținut dînd, cum o spune în cuvinte biblice, *mărgăritare porcilor*. Cine este cel care a călcat cu adevărat mărgăritarele în picioare o spun chiar aceste pagini. Despre imaginea lui Goga în jurnalele scriitorilor contemporani cu el, data viitoare. ■

teatru

Gară pentru trei

E S-A ÎNTÂMPLAT pe 11 septembrie 2001 în America știe o lume întreagă.

Dar pe 11 septembrie 1947, undeva în Moldova, după cel de-al doilea război mondial, într-o Românie cu bocancul sovietic pe grumaz? S-a născut Alexa Visarion, astăzi regizor de teatru și film, absolvent în 1971 al I.A.T.C.-ului, profesor de regie la aceeași instituție (U.N.A.T.C.). Omul nostru este și un personaj, cu singe slav clocotitor - se pare moștenit de la un bunic rus - coleric, pătimaș și sensibil, rece, tăios și intransigent însă când ceva sau cineva i se pune de-a latul sau strîmb gîndirii sale. Am văzut o parte din spectacolele sale - *Unchiul Vanea*, *O noapte furtunoasă*, *Pescărușul*, *Neînțelegerea* (la Freiburg) - din filmele sale (*Înghițitorul de sabii*, *Năpasta*). L-am văzut pe 22 decembrie, în balconul revoluționarilor din C.C., pe urmă în imaginile din zilele acelea, în diferitele guverne ce s-au succedat rapid în funcție și s-au prăbușit cam tot atât de iute. A fost director la Teatrul Mic, a înființat mai târziu Teatrul româno-american, unde am urmărit zbuciumul lui Alexa Visarion de a face viabilă această nouă pistă pe care se hotărîse să alerge. L-am văzut acum cinci ani, când împlinea cincizeci de ani și când, din disperare că premiara cu *Pescărușul* nu va merge pînă la capăt, a intrat pe scenă, a jucat în propriul spectacol, înlocuindu-și un actor căruia i se făcuse rău în fața ochilor noștri, în timpul reprezentației. A umblat prin lume, și înainte de '89, și după, a fost prin S.U.A., Franța, Rusia, a văzut multe și a cunoscut mulți oameni, multe personalități cu care a vorbit, i-a privit, cu care a băut whisky sau vodcă, în

funcție de regiunea geografică în care a poposit. La noi, mulți îl injură, alții îl admiră. Că așa-i românul, schimbător. Acum cîțiva ani buni, am poposit împreună, la solicitarea amicului Victor Parhon, cîteva zile la Lugoj. Amîndoi acceptasem cu haz propunerea lui Țucu de a stimula mișcarea teatrului de amatori și de a face parte astfel din juriul festivalului dedicat lor, ajuns la a nu știu cita ediție. Amfitrionul era, dacă cineva are vreo umbră de îndoială, Parhon. Care trona pur și simplu peste întreaga cinstită adunare. Era de-al casei și Țucu știa să se bucure de viață. Oriunde. Chiar și într-un orașel de provincie cu o oarecare tradiție culturală, destul de ostent și de neprivatizat atunci cînd eu am făcut cunoștință cu el. Astăzi îl privesc cu alți ochi, cu un soi de tandrețe, pentru că ne-a ajutat să ne cunoaștem, să ne apropiem, să

Alexa Visarion și ochii Veronică!

transformam lucrurile și situațiile mai mult sau mai puțin importante în pretexte de a ne privi, de a ride în hohote, de a deveni complici la poante, ironii și auto-ironii. Am înțeles, din nou, că există întâlniri frumoase. E important să știi să nu

le ratezi. Cum spuneam, Victor Parhon era mai marele acțiunii și, desigur, cu mult mai ocupat decît noi, Alexa și cu mine. Așa încît, obiceiul de a ne petrece timpul s-a preschimbât într-un ritual. Micul dejun, drumul pînă la Casa de Cultură, șușotelile cînd "treaba era groasă" pe scenă, "șuetele" cu oficialități de la județ, de la Timișoara, pe care le luam cu voluptate peste picior, stabilindu-ne din ochi strategia, discuțiile teatrale cu cei curioși să afle ce mai e nou pe la capitală. N-am făcut politică. Deloc. Era mare lucru pe atunci. Ne-am respectat, tacit, opțiunile. Nici acum, după atîta timp nu știu în ce "bărți" ne aflăm. În fine, am jucat X și O, pe carnetelul meu, și, mai ales, am tocat teatrul românesc, mondial, de ieri, de azi, școli de teatru, persoane, spectacole, iubiri, iubite, ne-am intersectat poveștile și călătoriile. Mai mult a vorbit Alexa. Bogat, nuanțat, patetic, cu observații profunde filtrate în imagini poetice. Eu am fost expresivă în mimică și diversă în onomatopee. Amîndoi aveam ceva rusește în noi: eu, numele, el, o moștenire genetică pe linie paternă. Sau maternă. Nu mai țin minte. Uneori, în tăcerile noastre, c-au fost și din astea, se întindea stepa. Nemărginirea. Și întotdeauna am fost salvați de la scufundarea pînă la capăt în butoiul de melancolie de Țucu. Boieria lui Victor Parhon este din ce în ce mai greu de găsit.

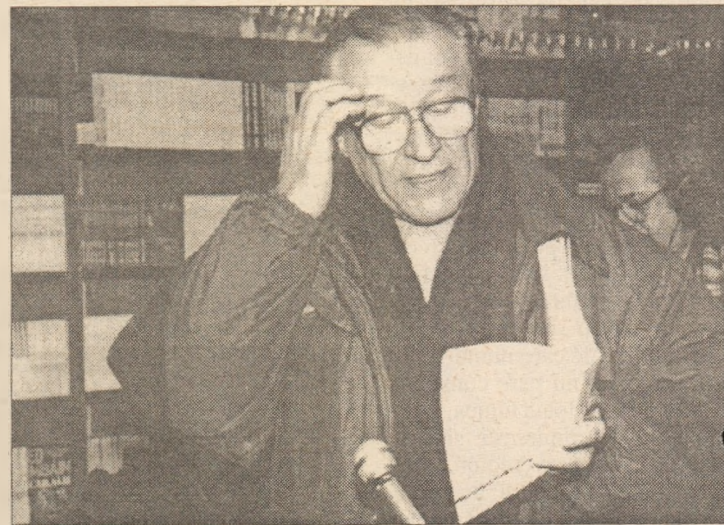
A venit și despărțirea. Dintr-un motiv obiectiv, a trebuit să plec cu o seară înainte de decernarea premiilor. Am votat, secret, am stabilit palmaresul și spre miezul nopții ne îndreptam spre gară. Sosea trenul meu. M-au condus amîndoi. Alexa în stînga mea, Țucu în dreapta. M-am simșit apărută. Deși ne-am amintit de multe ori scena, tot de atîtea ori am fost la fel de mișcați ca în noaptea aceea, din gara Lugoj. Niciodată nu ne-am explicat de ce. Și niciodată de atunci nu ne-am mai nimerit împreună, toți trei, undeva. Trenul a sosit și aburii locomotivei ne-au învăluit emoțiile. Un șuierat lung și visul a luat sfîrșit.

Pe 11 septembrie a fost ziua lui Alexa Visarion. La mulți ani! Nu din Lugoj, ci din București.

Marina Constantinescu

P.S.: Cartea lui Alexa Visarion, *Spectacolul ascuns*, publicată de UNATC în 2002, mi-a căzut în mîna după ce scrisesem articolul de mai sus. Stupoare! Aveau același titlu. Am fost nevoită să caut pentru articol un alt titlu.

Omul din artist și invers

DINTRE toate rolurile lui mari și importante, nici unul luat în glumă, nu știu de ce îmi amintesc întîi de Bubnov, unul dintre locuitorii *Azilului de noapte*, construit și populat de Liviu Ciulei la Teatrul Bulandra. E un personaj de pe la sfîrșitul listei de vagabonzi, are o biografie sumară și nu spune "omul, ce minunat sună acest cuvânt!"; e unul dintre spectatorii personajelor cu sclipicioasă carieră teatrală. Victor Rebengiuc spîrgea ceapa la marginea dispozitivului scenic cu atîtea concentrată convingere, era atîta singurătate și neputință de comunicare în toată ființa lui, încît prezența lui scenică se constituia într-un reper semnificativ pentru întreaga panoramă a spectacolului.

Printre marile și multele lui calități îmi vine să laud - poate și din pricina contextului general - în primul rînd capacitatea lui de integrare, știința lui de a subsuma puternica lui personalitate imaginii generale, concepției, ideii. Vedetă în deplinul sens al cuvîntului, actor care poate duce pe cont propriu un spectacol, el este un extraordinar liant, o garanție pentru creativitatea grupului. Nu, nu pentru că e un "băiat de comitet", dimpotrivă, păstrează distanța reglementară în relațiile umane întîmplătoare; poate timiditate, poate nevoia de introvertire pentru un extrovertit de meserie - accesul la intimitatea omului este păzit cu strînsnicie. Și poate de aceea omul este perceput ca un personaj, unul dintre cele mai izbutite din lunga lui listă: voin-

ta, caracter, simț al dreptății. Nu e nimic cameleon în ființa lui "civilă", e previzibil, va fi întotdeauna de partea celor care spun adevărul, oricît de neplăcut ar fi acesta. Nu amestecă teatrul cu viața, dar acest personaj limpede, lizibil, adăpostește misterul măiestriei: reușește, de fiecare dată, să convertească datele cotidianului, într-o realitate inexistentă pînă la intrarea lui în scenă, atît de familiară și, totuși atît de neobișnuită prin originalitatea expresivității ei.

Victor Rebengiuc este un actor modern nu pentru că ar ști să danseze, să cînte, să urle și să se urce pe pereți, ci pentru că folosește datele școlii realiste, însușită la nivel de performanță, pentru a lustrui oglinda de unde ne vine imaginea sufletului omului modern. Talentul lui s-a maturizat și s-a împlinit în spațiul unde tradiția trece în inovație fără salturi în logica sentimentelor și fără explozii pătimașe în desfășurarea raționamentelor. Le-a combinat într-un amalgam al cărui secret îl deține.

A jucat teatru clasic și contemporan, eroi și mediocrități, intelectuali și băieți cu bască, personalități accentuate și purtători ai nimicului, a creat o lume independentă de el, fără sens și fără relief în absența lui. Nu o să închei cu insulta de a-l considera un artist sau un om modest: Victor Rebengiuc are orgoliul artistului împlinit, el știe pe ce lume e și cît valorează el în această lume, e cu totul străin de ipocrizia autodiminuării cautoare de laude. Mă gîndesc la zămbetul cu care va citi aceste rînduri.

Magdalena Boiangiu

cronica filmului

de Eugenia Vodă

Spectatorule, fratele meu!

AM MAI SCRIS, în această pagină, despre *Occident*. Depășind entuziasmul de la Cannes, într-o sală plină și hohotitoare, să vedem, "la rece" (și ce poate fi mai rece decât viziunea filmului, pe-ndelete, pe o casetă?) ce explică succesul acestui fenomen; pentru că *Occident* - poate întâlnirea cea mai fericită, din istoria filmului românesc, dintre un "film de debut" și marele public - e un fenomen, mai mult decât un simplu film, oricât de izbit.

S-o spunem de la bun început: *Occident* nu e "o capodoperă"; e "doar" un film bun, care se poate vedea cu plăcere, la noi și aiurea. El nu face apel la "publicul devotat filmului românesc", ci la marele public, pentru care mersul la cinema nu e cituși de puțin o obligație patriotică. Acestui public - străin și de ideea de solidarizare în jurul cinema-ului european - un film trebuie, pur și simplu, să-i placă. Chiar regizorul, Cristian Mungiu, remarcă undeva că, ani de zile, cineastului român i-a plăcut să facă alte filme decât i-ar fi plăcut publicului să vadă! *Occident* răspunde, cu brio, unui anumit orizont de așteptare, descifrabil mai mult de psihologi sau de sociologi decât de criticii de film.

De-a lungul anilor, filmul românesc a bătut cu predilecție două căi: calea filmului "de public" (de proastă calitate) sau calea filmului "de autor" (când, indiferent de rezultat, mai important decât filmul în sine e autorul în sine). Discursul strategic al acestui regizor la ora debutului pare să sune altfel; ceva gen: "Eu nu sînt important!, lăsați-mă pe mine, uitați-vă la film! N-am făcut filmul ca să arăt că sînt talentat, cine sînt eu și cum văd eu cinema-ul și viața! (a nu se înțelege că e de condamnat această cale!) Am vrut să fac o poveste care să vă inte-

reseze, să vă placă, să vă aparțină, și pe care, întâmplător, o povestesc eu!" Modestia înșelătoare și dezinvoltura aparentă ascund o desfășurare impresionantă de muncă, pricepere, talent, răbdare, forță, tenacitate - tot acel amalgam SF necesar unui om ca să reușească să ducă la bun sfârșit un film în România de azi. (Aici ar fi de adăugat, fie și într-o paranteză, faptul îmbucurător că în România de azi au apărut, iată, structuri de producție particulare - cum e și acest "Temple Film", aflat la primul lungmetraj -, capabile să producă filme de performanță, cu un profesionalism competitiv oriunde în lume.)

AȘADAR, Cristian Mungiu respinge, din start, condiția de cineast "nebul", sau de cineast "artist", sau de cineast provocator, sau de cineast indiferent (față de public), ca să se livreze unui alt țel: cineastul *complice*. Regizorul contează pe inteligența și pe complicitatea spectatorului, care e, invariabil, "fratele meu" ...; poate nu numai colonelului din film îi place Baudelaire - nume care "îi sună familiar" olandezului din film, mesagerul dolofan al Europei, iubitor de "reproduceri", însărcinat cu reciclarea cadrelor din armată (debutul discursului, în engleză "Țiganii sînt oameni, ca voi!"), și dispus să-l exporte pe copilul Costeșu, care se scuipă, cale de un film, cu un alt copil, scuipatul ca o perversă expresie a afecțiunii! Etc, etc... Scenariul, cum se spune, mustește

de viață, de gag-uri, de personaje memorabile. ("Mi-a luat două luni să scriu o primă variantă a scenariului și alte patru ca să-l rescriu integral, de două ori", declară regizorul, om de formație filologică, obsedat de scris, și cu o experiență de cîțiva ani în gazetărie.) Personajul principal al filmului e, "practic", *modul de a povesti*. Privit sub microscop, scenariul își relevă textura densă și alambicată (cele trei "episoade" care compun filmul se învîrt, de fiecare dată altfel, în jurul aceluiași povesti și personaje, pe care le recalibrează cu nerv, mereu surprinzător). Dar performanța cineastului e tocmai de a da senzația că scriitura sofisticată e una cit se poate de naturală, și că spectatorul e invitat să fie coautor; resortul secret al filmului e plăcerea privitorului de a combina piesele de puzzle și de a descoperi, în fluxul și refluxul unor "povești simple", jocul fastuos al Destinului și al destinelor... Destinul unei lumi condamnate la derizoriu, la kitsch, la tristețea plină de umor. Și destinele unor biete fături "în căutarea fericirii". O fericire niciodată "acum și aici", o fericire mereu altădată și mereu în altă parte, mereu "dincolo" (dincolo, adică în Occident, dar și dincolo, adică în lumea de dincolo - "confuzie" exploatată într-o secvență din film).

Cristian Mungiu mizează pe complicitatea spectatorului, și în exploatarea unei anumite stări: starea de *dezamăgire*, pe toate fronturile. Dezamăgirea celui marcat, cale de o viață, de

doă mituri, care s-au dovedit false: mitul Occidentului și mitul anului 2000. Filmul le pulverizează, cu o energie comică nu lipsită de o dulce nostalgie. Occidentul nu e un Eldorado, e mai curînd o nebuloasă neliniștitoare. Cit despre anul 2000! "Tu te-asteptai s-arate așa anul 2000?" (dar cine se aștepta?), o întreabă, amar, pe o bancă, un băiat pe o fată - ambii din generația crescută cu șlagărele "Noi în anul 2000" și "Am cravata mea, sînt pionier, și mă mîndresc cu ea, sînt pionier, o port cu mine-n gînd, zălog de legămint" ... "Îți dai seama că opt ani de zile am cîntat la școală chestia asta și niciodată n-am știut ce-i ala zălog!" (dar cine a știut?)...

UMORUL lui Mungiu e uneori blînd, alteori caustic, uneori plin de finețe, alteori în tușă groasă, uneori verbal, alteori (mult mai rar) pur vizual - dar întotdeauna *lucid*. Dacă regizorul *complice* își permite să cultive un orgoliu, acela e orgoliul lucidității. Căderea repetată a diferitelor cortine e hărăzită să demitizeze totul și să jumulească orice iluzie. "Semnul divin" devine, pe traseu, o simplă sticlă aruncată de un bețivan, care a pierdut în iarba "verighetelile de la bunelul!" Pînă și femeia gonflabilă, odată înțepată cu andreaaua, nu mai poate fi vulcanizată! ... Iubirile se risipesc în patru zări, toată lumea duce "o viață de c..." Și totuși! Pentru că regizorul nu are structură de "rău", gustul final al filmului e unul stenic:

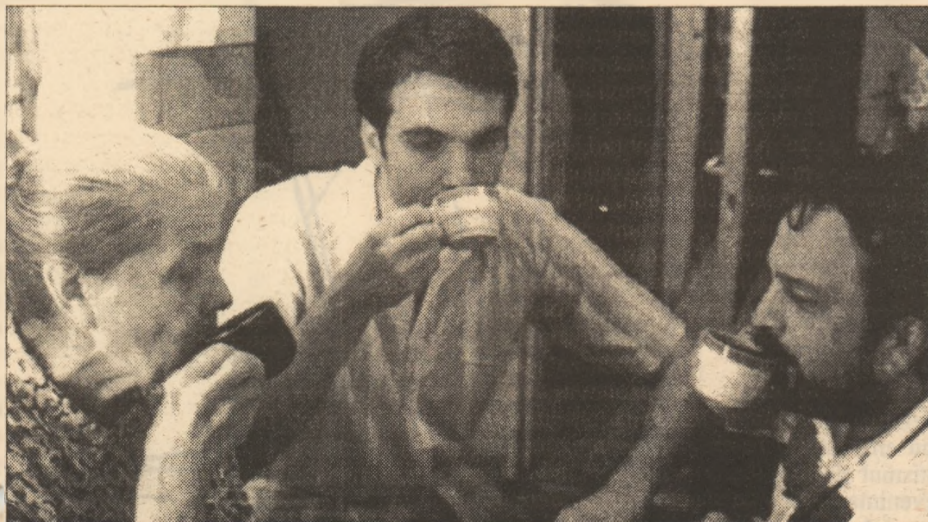
viața asta, așa păguboasă cum e, are ceva de carnalescă sâr-bătoare!

CONTABILIZÎND, ca la școală, "ce explică succesul *Occidentului*", ar fi de reținut, deci: tema, construcția, umorul. Și, îmbrăcînd totul, voința de autenticitate. Capitol vast, la care intră imaginea (Vivi Drăgan Vasile), scenografia (Eva Szantai), costumele (Ana Ioneci), sunetul (Andrei Pap); aflăm din caietul program că la coloana sonoră s-a lucrat cinci luni; un mic exemplu de piguleală, aparent imperceptibilă, dar esențială în direcția autenticității: "Pe aceeași secvență s-au montat nouă ambiante diferite, pe lîngă priza directă: vrăbii, circulație de oraș, joacă de copii, bătut de covoare, rumoare de cămin cu manea, roți de tren cu țigăle de locomotivă, cearșafuri bătute de vînt, claxoane de mașini și de biciclete și lătrat de ciini!"

De o autenticitate cuceritoare e întreaga distribuție, de la Alexandru Papadopol (un actor de film lansat, incredibil de spectaculos, în condițiile de restricție și jale ale cinematografului noastre din ultimii ani!), pînă la neprofesionistii plini de culoare, sau pînă la tinerii Tania Popa, Valeriu Andriută, Anca Androne, sau pînă la consacrații aflați într-o formă de zile mari (Dorel Vișan, Coca Bloos, Tora Vasilescu, Eugenia Bosânceanu), sau pînă la Ioan Gyuri Pascu, autentic prin definiție, aici cu un umor mai atașant ca oricînd!

E limpede că, într-o filmografie, formula de construcție a *Occidentului* (lungmetrajul ca o sumă de "respirații scurte", un șir de "matrioșe" dramatice, rotunde ca niște scurt-metraje) nu merge decât o dată. Ce va urma, nimeni nu poate ști.

Și totuși, am convingerea că, peste ani, *Occident* va fi omologat, în istoriile de film românesc, nu atît ca "un debut de excepție", cît ca startul unui cineast de cursă lungă. ■

La o cafea, cu sau fără zahăr, în *Occident* - Eugenia Bosânceanu, Alexandru Papadopol și Ioan Gyuri Pascu

În absența mirelui - Tania Popa și Tora Vasilescu

A ZECE ANI de la dispariția Margaretei Sterian, pe lângă manifestările oarecum uzuale pe care posteritatea artistei le-a consacrat deja – decernarea premiilor care-i poartă numele și organizarea unor expoziții, de această dată a unei remarcabile expoziții de ceramica și colaje textile – Muzeul Național de Artă a editat și o carte *Margareta Sterian*. Tomul masiv, de peste trei sute de pagini, este greu de încadrat într-o anumită categorie, și asta pentru că nu acoperă, în mod explicit, nici una dintre variantele obișnuite ale unei publicații de artă, el

cronică plastică

de Pavel Șușară

Cărți despre artiști

este foarte puțin prezentă în datele ei umane și istorice, chiar dacă epura bio-bibliografică, de altminteri foarte consistentă, și anumite trimiteri din studiul introductiv compun cu multă exactitate itinerariul unei vieți și

receptării critice”, fapt care deconspiră de la bun început intențiile de cercetare și forma de așezare într-o anumită perspectivă culturală. Conform acestor intenții, cartea se structurează riguros și simplu: studiului introductiv, dens în informație și extreme de nuanțat în interpretare, îi urmează o bogată antologie de texte despre..., după care vin la rând fișa bio-bibliografică și reproducerile. Deși par episoade oarecum izolate și de sine stătătoare – la rigoare oricare dintre aceste segmente poate fi privit în sine, fără nici o legătură cu celelalte –, există un anumit element care se regăsește în toate și obligă cititorul/privitorul la o lectură concentrică, anume parcursul cronologic, dimensiunea temporală. De la privirea exegetică din studiul introductiv până la textele antologate, la rezumatul bio-bibliografic și la seria de reproduceri, ideea de succesiune, de cronologie, este una esențială și în jurul ei se coagulează întregul discurs, indiferent de limbajul acestuia. Dar în afara unei istorii personale foarte concise, a unei istorii a imaginii la fel de riguroasă și ea, a unei ample istorii a receptării care, în esență, constituie chiar miza cărții, se naște o întregă lume colaterală care trimite direct către istoria mare, către istoria gustului și a mentalităților. Între textele lui Mihail Sebastian din 1930 și cel semnat de Lucian Regenberg în 2001 în *Mari doamne ale picturii moderne*, sau acela de astăzi al Marianei Vida, se întinde o listă impresionantă de semnături dintre care nu lipsesc nume celebre de istorici de artă și de scriitori, cum ar fi: Eugen Ionescu, Perpessicius, Ionel Jianu, Petru Comarnescu, Mihail Sebastian, Dan Botta, Nicolae Balotă, Nicolae Manolescu, Lucian Raicu, Dan Hăulică, Marin Sorescu, Eugen Simion, Miron Radu Paraschivescu și încă mulți alții.

Această panoramă vastă a unui timp în mișcare și a unei istorii în plină convulsie, construită din perspectiva strictă a receptării operei Margaretei Sterian, deși consemnează nenumărate unghiuri de privire și modificări de percepție, nu are, totuși, nimic din dramatismul și din discontinuitățile evenimentelor cuprinse între deceniul patru și anul 2000. Iar această continui-

tate adâncă înlăuntrul afitor discontinuități exterioare nu se datorează vreunei manipulari, ci unei ordini infailibile: aceea pe care o creație artistică sistematizată în operă o asigură prin propria sa natură.

ȘPRE deosebire de *Margareta Sterian*, al cărei statut nu poate fi identificat chiar dintr-o singură privire, *Ilfoveanu, Grife*, pune mai puține probleme de încadrare. Cartea este un album de etapă, o sistematizare a preocupărilor artistului din ultima perioadă și, implicit, o propunere de lectură din perspectiva autorului. Cu un sumar alcătuit din patru capitole mari – *Anabasis, Cîinele pământului, Erotika biblion și Exorcistul* – cărora li se mai adaugă peisajele din Rădești, desenele la Stefan Agopian și alte câteva categorii de desene, albumul este un adevărat spectacol manieristo-baroc, în pofida austerității extreme la care a ajuns expresia lui Ilfoveanu în lucrările lui mai recente. Conservând atât mitologia, cât și tipologia artei sale din ultimele două

Ilfoveanu, Grife, Editura Victor B Victor, București, 2002.

Pavel Șușară

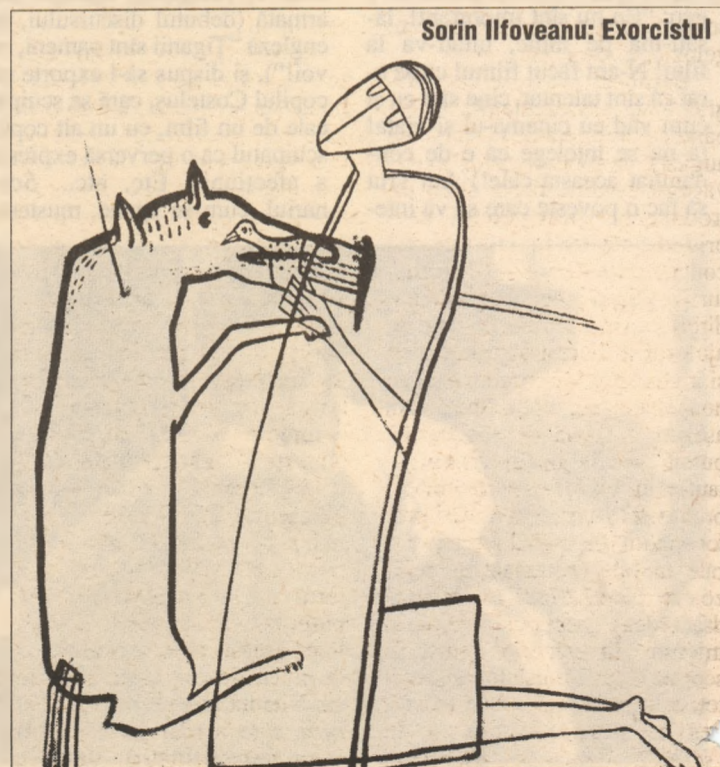

Margareta Sterian: Casă veche din Brăila

fiind, în același timp, câte puțin din fiecare. Mai întâi, nu e un album pentru că dimensiunea iconografică este foarte redusă, dar ideea de album rămâne, totuși, prezentă prin cele paisprezece reproduceri alese cu mare grijă, reproduceri care pot reconstitui parcursul a șaizeci de ani de creație, adică intervalul 1931 - 1991, ceea ce sugerează, în mod explicit, sensul unei evoluții și unitatea dinamică a unui stil inconfundabil. În al doilea rând, cartea nu poate fi socotită nici o monografie pentru că pictorița

istoria unei opere. Nici despre un catalog de etapă sau despre unul exhaustiv nu poate fi vorba, pentru că dimensiunea de inventar și aceea a descriției muzeografice lipsesc cu desăvârșire. Însă în pofida acestor aparente dificultăți de așezare a cărții într-un gen sau altul, statutul său este foarte clar, deși nu unul la fel de obișnuit: *Margareta Sterian* este o carte de istorie, dar nu una de istoria artei, în general, și nici de istorie a unei personalități, sau nu în mod explicit una de acest gen, ci de istorie a receptării operei. Mariana Vida, cea care a construit în ansamblu și în detaliu această carte, chiar își intitulează studiul introductiv „...fragmente dintr-un parcurs al

Margareta Sterian, Muzeul Național de Artă al României, București, 2002.

Sorin Ilfoveanu: Exorcistul

muzică

Jurnal berlinez (1):

Operă în piscină

ITEAM cu nostalgie în *România literară* incursiunile berlineze ale Ioanei

Pârvulescu: porneau din același punct – Grunewald, Wissenschaftskolleg – pe care-l frecventasem și eu cu ceva timp în urmă. Aflată acum în Berlin-Mitte, realizez că perspectiva culturală asupra metropolei europene se poate modifica ușor în funcție de locul din care privești și, nu mai încapă vorba, influențată de anturaj. Așa am ajuns să asist la scurta operă a lui Boris Blacher. *Die Flut* (după o năvelă de Guy de Maupassant), în piscina fostelor Băi orășanești de pe Oderberger Strasse, din Prenzlauer Berg. Indiferent de destinația viitoare a acestor băi (închise ca atare din anul 1986 și planificate a intra în reparații capitale în 2003), iată că au găzduit *Fluxul* lui Blacher, operă radiofonică a anului 1946, care se desfășoară în timp real (cca 40 de minute).

Am regretat, o dată în plus, faptul că lucrări (mai ales scenice) de Boris Blacher sunt necunoscute în România. Densă, expresivă, modernă în neoclasicismul său (de mijloc de secol 20), muzica însoțește o acțiune bazată pe psihologia a patru personaje: trei orășeni și un pescar. Așa să viziteze o epavă, sunt surprinși acolo de flux, iar frica de moarte distruge orice barieră socială, scoțând la iveală ură, gelozie, lăcomie etc.

Berlinezii au rezervat integral toate reprezentațiile (începând cu premiera de la sfârșit de august), atrași desigur de extravaganța locului, poate și de introducerea spectacolului propriu-zis: un teatru instrumental conceput de dirijor – Chatschatur Kanajan –, menit a ghida auditoriul prin cabinele de baie cu ajutorul a diverși instrumentiști și a efectelor lor coordonate (nu neapărat coerente). În fine, odată așezați în „sala de spectacol”, putem privi în jos (în bazinul faianțat în bleu) spre ansamblul orchestral sau putem urmări prin tot spațiul disponibil grupele corale mobile (antrenate de regi-zoarea Heidi Mottl în acțiunea dramatică), precum și soliștii, în mișcare. În cele din urmă, în scopul redării miezului acțiunii, toți aceștia vor coborî de asemenea pe scările de piscină, în „scenă”. Dincolo de latura excentrică a locului (pigmentată de un iz specific sau de viziunea

pereților coșcoviți), acustica se dovedește a fi excelentă (cum era de așteptat). Iar tinerii interpreți - de o pluralitate etnică perfect modernă – sunt, cu toții, profesioniști: un excelent cor de cameră alcătuit din coriști din alte diverse ansambluri berlineze, ansamblul instrumental *Mosaik* (înființat în 1997 de tineri studenți ai Universității de Arte)

și soliștii (baritonul Tobias Müller-Kopp, basul Genadius Bergolurko, tenorul Marcel-Benedikt Sindermann), dintre care se distinge clar protagonistul, soprana Lilia Milek, cu o calitate vocală și maleabilitate dramatică excepționale.

O astfel de ofertă pitorească se adaugă în Berlinul începutului de stagiune cărărilor tradiționale ale spectacolului muzical. Printre acestea, de departe cea mai fastuoasă te duce spre concertele săptămânale de la Filarmonică, dirijate de noul șef de orchestră, succesor al lui Furtwängler, Celibidache, Karajan și Abbado – Sir Simon Rattle. Sărbătorit de o reclamă agresivă (la concurență cu campania electorală din Germania, ce se apropie de sfârșit), cu panouri, postere în mărime naturală și chiar steaguri - toate anunțând „Welcome, Sir Simon” -, promovat de emisiuni Radio-Tv într-un ton duos-entuziast, dirijorul englez și-a intrat pentru cel puțin zece ani în atribuții. Dacă toată această acțiune managerială putea deveni la un moment dat iritantă (cel puțin pentru cineva care a trăit perioada cultului personalității), orice obiecție dispăre în fața incontestabilului geniu al muzicianului.

O primă serie de concerte dirijate de celebrul șef de orchestră din Birmingham cuprindea *Asyla* de Thomas Ades (englezul deja celebru la 31 de ani) și Simfonia a 5-a de Gustav Mahler. Concertele vor continua pe același principiu al combinării marii tradiții muzicale europene cu noua muzică engleză sau finlandeză, Rattle programând piese din repertoriul deja promovat și lansat de el cu mare succes la Birmingham. Am ascultat apoi *Gran Duo* pentru ansamblu de suflători de Magnus Lindberg (născut la Helsinki în 1958), încadrat de Simfonia nr.88 de Haydn și Simfonia în do major, nr. 8, de Schubert. Citind inițial afișul, m-am întrebat nedumerită cum e posibil să greșescă cei de la Berliner Philharmoniker indicând aceste coordonate ale simfoniei schubertiene: doar Simfonia nr. 8 este „Neterminată” în si minor, iar „Marea Simfonie” în do major are numărul 9. Ei bine, se pare că trebuie să ne obișnuim cu ideea că Schubert a scris de fapt doar 8 simfonii (și nu 9 ca Beethoven, Bruckner, Dvorjak sau Mahler...), dintre care penultima (a 7-a) a rămas „neterminată”. Programul de sală oferea lămuririle necesare. Din multiplele revizuri și cronologii ale manuscriselor schubertiene, s-a renunțat a se „număra” în șirul simfoniilor un fragment de simfonie în mi major și se preferă ordinea (cron)logică a 8 simfonii.

Să revin însă la Sir Simon: competența sa în orice fel de muzică este indiscutabilă. Cu un ansamblu performant ca orchestra berlineză, singur declara într-un interviu că travaliul interpretativ este și mai ușor și mai dificil, totodată. Nu problemele tehnice apar în prim-plan, ci acelea de conținut, pe care un interpret original își pune propria-i amprentă. Și așa au „sunat” Mahler, Haydn sau Schubert, cu surprinzătoare linii, nuanțe și accente muzicale pe care parcă le descopereai acum pentru prima dată; cu o susținere interioară impresionantă, cu verva ritmică și apetitul de a sublinia momentele „folclorice”; cu îngroșări de caractere muzicale – care nu cădeau nicicum în grotesc.

În plus, un critic muzical nota în *Berliner Zeitung* alte beneficii ale venirii lui Rattle la Filarmonică: garderoba gratis, programul de sală gratis...

Valentina Sandu-Dediu

Muzica cea de toate zilele

Maestrul la 75 de ani

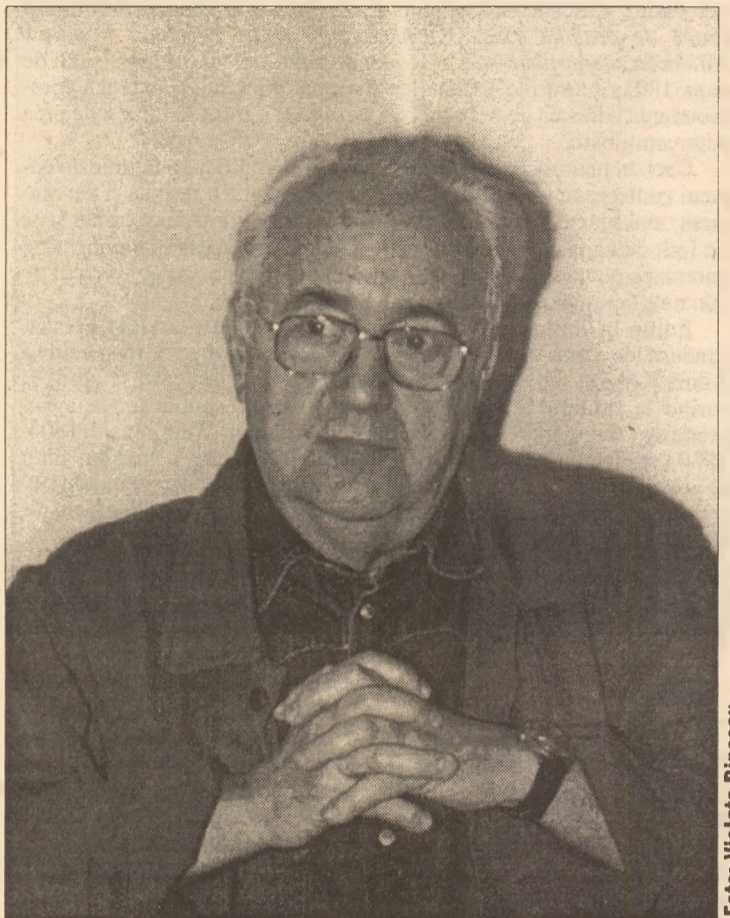

Foto: Violeta Dinescu

PROBABIL că încă suntem mefienți la aniversări și sărbătoriri. Supradozele de festivism primate în evul roșu ne-au lecuit, se pare pentru mult timp, de cultul temeneleor și al aplauzelor de circumstanță. A omite ori a ignora un eveniment ce ține de borna indicatoare a vieții, întâlnită la intervale regulate, în existența unei personalități proeminente este însă un fapt regretabil, chiar impardonabil, fie și numai pentru că a consemna (și subliminal!) o atare aniversare face parte, dacă nu din normele deontologice, cel puțin din zestrea de înțelepciune a presei noastre. Mai ales că înțelepciunea este printre puținele lucruri de preț pe care soarta nu ți le poate răpi. Ca, de altfel, și credința – unica posibilitate autentică de a lua în posesie propriul destin. Amândouă sunt arme rare, de o nesfârșită precizie, cu care Ștefan Niculescu a dobândit știința învingătorului fără învins, a cuceritorului fără pradă, ce se adapă din tradiția unui spațiu imens, pentru a îmbogăți un timp eroic.

Cândva, în studenția mea, Ștefan Niculescu mi-a recomandat să citesc *Manualul* lui Epic-

tet. Acolo am aflat că înțeleptul este „cel care se împacă în chip desăvârșit cu necesitatea”. Și tot Ștefan Niculescu a încercat să mă deprindă cu realitatea faptelor bune și rele, dar și a celor care nu sunt nici bune nici rele. Am mai învățat de la el ca prin credință - fie ea și în muzică - poți să-ți apropii orizontul a ceea ce nu sperii, având dovada a ceea ce nu se vede.

Mai târziu, descotorosind-mă întrucâtva de puseurile subiective ale juneții, mi-am dat seama cât îi datorează muzica românească acestui MAESTRU, ce s-a slujit, imperturbabil, de talent și rațiune, de vocație și instinct, așa cum se slujește matelotul de busolă, mânuind adevărul sacru al artei cu claritate și spirit de finețe, și îmbrățișând dintr-o unică perspectivă idei a căror înlănțuire formează un sistem pe cât de luminos, pe atât de greu în consecințe.

Astăzi știu că Ștefan Niculescu a împlinit trei sferturi de veac și că întreaga cultură românească ar fi fost mult mai săracă fără el. Fie ca muzica sa, deopotrivă terestră și cosmică, telurică și celestă, să ne deschidă și să ne îmbuneze sufletele. Iar noi să-i spunem, chiar și tardiv, „La mulți ani”, Maestre!

Liviu Dănceanu

Wilhelm Waiblinger

Viața, poezia și nebunia lui Hölderlin

- mărturie de epocă -

FRIEDRICH HÖLDERLIN (1770-1843), unul din marii poeți ai lumii, «se întunecă» la puțin timp după împlinirea vârstei de 32 de ani. Ce s-a întâmplat de fapt cu acest geniu german nu e definitiv clar nici astăzi, deși majoritatea specialiștilor înclină să creadă că poetul a suferit de o formă de schizofrenie.

«Cazul» Hölderlin i-a preocupat de-a lungul timpului pe istoricii și criticii literari, pe psihologi, sociologi și psihiatri. Puțini au avut însă acces la ansamblul textelor scrise de poet după înstrăinarea lui de lume. Și mai puțini cunosc amănuntele extraordinare ale tragicului său destin. Cercetătorul belgian Alain Préaux a adunat în volumul *Proza de cealaltă viață. Cronica unui geniu «nebu»*. Friedrich Hölderlin și apropiații săi, și a ordonat cronologic prozele poetului de după 1802, mărturiile prietenilor și vizitatorilor lui, o întreagă corespondență adresată de cei care l-au găzduit și ocrotit familiei sale prea puțin simțitoare.

Căci, în nenorocirea sa, Hölderlin a avut «noroc»: o familie de oameni cumsecade l-a luat în paza sa și a vegheat, cu respect și devotament, mai bine de treizeci și șase de ani, să nu-i lipsească nimic și să fie ferit de agresivitatea intolerantă a semenilor. Astfel, complicata și dureroasa poveste romantică a poetului s-a împletit cu un miracol de bunătate și înțelegere. Să fie o întimplare?

Ediția în limba română a volumului alcătuit de Alain Préaux, (tradusă de Irina Airinei, îngrijită de Hans Herbert Gruenwald și Adina Keneres, cu o prefață de Andrei Corbea) urmează să apară în curând la Editura Compania. Din acest volum, publicăm în avangardă fragmente din mărturia lui Wilhelm Waiblinger (1804-1830), student la Teologie la Seminarul de la Tübingen, scriitor, autor al primei biografii a lui Friedrich Hölderlin, lucrare rezultată din observații personale asupra poetului pe care l-a cunoscut îndeaproape. Textul a fost scris în iarna 1827-1828.

Ilustrațiile la text aparțin lui *Mircia Dumitrescu* și le-am preluat din volumele de opere ale lui Hölderlin, B.P.T., Ed. Minerva, 1977.

DE MULTĂ vreme mi-am pus în gând să împărtășesc lumii cîte ceva despre trecutul lui Hölderlin, despre viața lui de acum, sau mai degrabă viața lui înjumătățită de umbră, și mai ales despre îngrozitoarea legătură cu acest trecut; am fost îndemnat nu o dată la asta de prietenii muzei sale. Fiindcă am stat timp de cinci ani în preajma nefericitului, am învățat să-l cunosc mai bine ca oricine, să-i urmăresc ciudatul șir al ideilor, și chiar originea și cauzele nebuniei sale.

Mai mult decît alții, mi-am dat osteneala să-i îndur toanele, în vreme ce puținii dintre prietenii săi de odinioară care l-au vizitat în cei peste douăzeci de ani de singurătate nu au vrut să adaste decît cîteva clipe, fie pentru că au fost cuprinși de milă, fie pentru că vederea unei asemenea jalnice ruine a spiritului i-a zguduit profund, fie pentru că s-au mulțumit destul de repede cu gîndul că, oricum, nu s-ar putea vorbi firesc cu el și că n-ar merita să i se dea atenție stării psihice a acestui om rătăcit. În ceea ce mă privește, n-am considerat pierdută nici o oră închinată lui, i-am făcut vizite vreme de mai mulți ani fără încetare, l-am primit adeseori la mine, l-am luat cu mine la plimbare prin grădini și vii; i-am dat, în tot acest timp, foi de hirtie și i-am cercetat ultimele scrieri, i-am adus cărți, l-am lăsat să-mi citească din ele și l-am indemnă de nenumărate ori să cînte la pian și din gură.

Astfel, încetul cu încetul, m-am obișnuit cu el și nu am mai

resimțit groaza pe care o încercăm în apropierea unor asemenea spirite nefericite, așa cum, la rîndul lui, și el s-a obișnuit cu mine și și-a uitat rezerva care-l ține departe de orice persoană pe care nu o cunoaște bine [...].

Vom spune mai întîi cîte ceva despre viața sa publică dinainte, adăugînd și părerile noastre atunci cînd aflăm amănunte care ar putea lămuri soarta lui de mai tîrziu. Căci izvorul, temeiul și pricinile acesteia trebuie căutate în primii săi ani de viață și, într-o anumită măsură, în chiar organizarea spiritului său, de o tragică gingășie, și care sfîrșește prin a se autodistruge ca urmare a unui prea lung șir de dezamăgiri, de lovituri ale sorții și de împrejurări nefericite [...].

Delicatețea nespusă a alcătuirii acestui spirit tînar, natura sa nobilă, fină, atît de simțitoare, fantezia sa îndrăzneată, temerară, care încă din copilărie a fost legănată de visuri poetice, clădind treptat o lume pe care tînarul, cînd s-a mai copt, a fost nevoit să o recunoască cu mare amărăciune ca pură plămuire a imaginației sale, total și dureros opusă lumii reale, un simț foarte viu al muzicii și al poeziei – toate acestea aveau să se vădească în curînd la acest băiat și, se pare, vor fi fost hrănite, cultivate și dezvoltate prin educația delicată pe care au știut să i-o dea părinții [...].

UN SPIRIT limpede și o simțire neprihănită, chiar feciorelnică, i-au adus dragostea și respectul celor din jur pînă mai tîrziu, cînd a început să plămuiască din izvorul curat al ființei sale interioa-

re poezia căreia i s-a dăruit cu totul, chiar și atunci cînd repeta-te lovituri grele ale sorții i-au dus spiritul la ruină [...].

Dacă, după tinerețea-i fericită, acest tînar atît de înzestrat ar fi fost călăuzit pe un drum mai potrivit cu inclinațiile și dorințele lui, cu visurile sale și cu harul lui, mintea i-ar fi rămas limpede pentru totdeauna. Dar n-a fost să fie așa. Soarta nenorocită l-a dus pe Hölderlin într-un seminar care pregătea și forma tineri pentru studiul teologiei. Fusese destinat și silit de alții să se consacre teologiei, după cum el însuși mărturisea mai tîrziu, chiar în epoca sa de rătăcire. Acel lucru era în totală contradicție cu înclinația sa. I-ar fi plăcut să se dedice cu totul literaturii vechi, artelor frumoase, mai ales poeziei, dar și filosofiei și esteticii [...].

Se spune că Goethe nu-l avea la inimă. Pare să fie adevărat, fiindcă, ori de cîte ori încercam să-i vorbesc despre Goethe, se prefăcea că pur și simplu nu-l cunoaște, ceea ce arăta întotdeauna la el o pornire dușmănoasă. În schimb, își amintea de obicei de Schiller și de mulți alții [...].

L-a preocupat și filosofia, iar lucrările de început ale lui Schelling l-au impresionat puternic, se pare, căci mi-a vorbit apoi de Kant și de Schelling, dar într-un delir de vorbe de neînțeles [...].

Nu se știe de ce, dintr-odată, fără bani și fără lucruri, reapăru pe neașteptate în patrie. Domnul von Matthisson mi-a povestit odată că, pe cînd stătea liniștit în camera sa, ușa s-a deschis și a intrat un om pe care nu-l cunoștea. Era livid, costeliv, cu o privire goală și sălbatică, cu barba și părul lung, îmbrăcat ca un cerșetor.

Speriat, domnul von Matthisson se ridică în picioare, holbîndu-se la înspăimîntătoarea apariție care adăstă o vreme în tăcere, se apropie apoi de el, se aplecă peste masă, lăsînd să i se vadă hidoasele unghii netăiate, și murmură cu o voce surdă, de strigoi: «Hölderlin». Arătarea a dispărut în clipa următoare, iar domnul von Matthisson, buimăcit de această vizită, a avut nevoie de ceva timp ca să-și revină. Ajuns la Nürtingen, la mama lui, Hölderlin, cuprins de o furie nebună, o alungă pe aceasta din casă și pe toți cei care se aflau acolo.

RĂMASE o vreme la ea, avînd și momente de liniște și de luciditate, deși mereu cuprins de cea mai neagră melancolie. Încă o dată, pentru ultima oară, inima sa nefericită, tînjind după dragoste, se inflăcăra. A fost însă nevoie ca Hölderlin să fie smuls de lingă obiectul dragostei sale, iar o rudă a lui foarte apropiată a luat-o pe cea femeie în căsătorie. Aceasta a pus capăt la toate și Hölderlin a făcut din nou o criză de furie. Niciodată în viața lui nu a mai vrut să recunoască acea persoană, deși ea îi era adesea în preajmă. Hölderlin se încapățina să spună că nu avusese niciodată cîntea să o cunoască pe Maiestatea Sa [...].

Cînd intri în casa acestui nefericit, nu-ți vine să crezi că este locuința unui poet care hoinărea cu atîta plăcere împreună cu Platon de-a lungul Ilyssusului; dar casa nu e deloc urîtă, e locuința unui tîmplar înstărit, un om uimitor de învățat pentru starea lui, care poate să vorbească chiar despre Kant, Fichte, Schelling, Novalis, Tieck și alții. Întrebi de ca-

mera Domnului Bibliotecar – așa îi place să fie numit în continuare – și ajungi la o ușiță. Auzi vorbă în cameră și crezi că e lume înăuntru. Bunul tîmplar spune însă că poetul e singur și vorbește, zi și noapte, cu sine însuși. Șovăi, pregeți să bați la ușă, te cuprinde neliniștea. În cele din urmă ciocănești și... se aude un puternic: «Intră!» Deschizi ușa și zărești în mijlocul camerei o figură uscățivă care se înclină pînă la podea făcînd neîncetat plecaciuni și vădînd maniere care ar fi pline de grație dacă n-ar avea ceva spasmodic în ele. Îi admin profile, fruntea înaltă și grea de gînduri, ochii dragi stinși, însă nu lipsiți de suflet; vezi cum pustii-toarea boală psihică a lăsat urme pe obraz, pe gură, la nas, iar deasupra ochilor a săpat o cută dureroasă, și observi cu tristețe mișcare convulsivă care, pornind uneori de la față, îi cuprinde umerii miinile și degetele într-o tresărire necontrolată. Poartă o simplă vestă în buzunarele căreia îi place să-și infunde miinile. Cele cîteva cuvinte de bun găsit sînt în tîmpinate cu plecaciuni îndatoritoare și cu un potop de vorbe de neînțeles care-l năucesc pe străin. Dar, prevenitor cum a fost și curînd în mod formal mai este și acum Hölderlin simte nevoia să-i vorbească prieteneste oaspetelui său să-i pună o întrebare. Ceea ce face: se aud cîteva vorbe cu ros dar la care, de cele mai multe ori oaspetele nu poate răspunde. Hölderlin însuși nu așteaptă cîtuși puțin un răspuns, dimpotrivă, se tulbură dacă străinul se silește să-i urmărească gîndurile. De despre asta vom vorbi mai tîrziu cînd vom ajunge să relatăm propriile noastre întrevederi cu

Deocamdata, îi vom schița doar portretul exterior. Străinul va fi gratulat cu «Maiestatea Voastră», «Sfinția Voastră», «Preacinstite Părinte». De fapt, Hölderlin este foarte frământat; aceste vizite îi sînt neplăcute, iar după aceea este mereu mai tulburat decît înainte. Iată de ce m-am arătat întotdeauna reticent cînd alții m-au rugat să-i duc la el. Totuși, mi se părea că e mai bine așa decît să-i las să meargă singuri la el. Căci un oaspete care sosea pe neașteptate la poetul însingurat, rupt de lume, îl tulbura prea tare, iar străinul nu știa cum să se descurce. Foarte curînd, Hölderlin începea să mulțumească pentru vizită și să facă plecaciuni, iar oaspetele făcea bine să se retragă.

A IMENI nu stătea de altfel prea mult în preajma lui. Chiar și vechile sale cunoștințe găseau întrevăderea prea sinistru, prea apăsătoare, prea plicticoasă, prea lipsită de sens. Căci cu ele mai ales bibliotecarul se purta cel mai ciudat. Astfel, Friedrich Haug, epigramistul, care-l cunoștea de mult, se duse într-o zi la el. Și el fu primit cu «Maiestatea Voastră Regală» și numit «domnul baron von Haug». Deși vechiul său prieten l-a lămurit că nu fusese înobilat, Hölderlin nu a încetat să-l gratuleze cu acele titluri. Iar celor care îi sînt cu totul străini le adresează numai vorbe absolut fără rost.

Am vrut să vorbim mai întîi doar despre cum se înfățișează din exterior. În cele ce urmează vom intra în amănunte, ținînd firul povestirii.

La început scria mult, umplînd toate hîrțile care i se dădeau în mînă. Erau scrisori în pro-

ză sau în versuri libere, după stilul lui Pindar, adresate scumpei Diotima, sau și mai des, ode în versuri alcaice. Își însușise un stil cu totul neobișnuit. Conținutul privea evocarea trecutului, lupta cu Dumnezeu, preamărirea grecilor. Nu vom spune încă nimic despre înlanțuirea ideilor.

La începutul șederii sale în casa tîmplarului avea încă foarte multe accese de nebulie și de furie, așa încît gazda sa era nevoită să-și folosească forța pumnului pentru a se impune, lovînd în plin. Într-o zi, Hölderlin i-a alungat toate calfele din casă și s-a închis înăuntru. Se infuria și intra în convulsii de îndată ce zărea pe cineva de la clinică. Se plimba adesea prin împrejurimi și era luat în ris de oamenii necugetați care există peste tot și a căror bestialitate mergea pînă acolo încît își bateau joc de crunta rătăcire iertată de Dumnezeu a nenorocitului. Cînd își dădea seama de aceste batjocuri, Hölderlin se mînia într-atît, încît arunca după ei cu pietre și noroi, iar furia lui ținea ziua întreagă. Cu mare regret trebuie să arătăm că pînă și unii studenți se purtau uneori chiar ca niște fiare, ațîțindu-l și stîrnindu-i mînia. Să spunem doar că, dintre toate josniciile la care se dedă lumea în universitate, aceasta este, într-adevăr, cea mai scîrbavnică.

Adesea, soția tîmplarului sau unul din copii îl lua pe bietul om la cîmp sau la vie, unde el se așeza pe o piatră și aștepta pînă venea vremea să se întoarcă acasă. Trebuie spus că se purtau cu el cum te porți cu un copil pentru ca el să nu devină îndărătnic. Înaintea unei astfel de ieșiri, îl rugau să se spele și să se curățe, căci

are mîinile mai tot timpul murdare, fiindcă vreo jumătate din zi nu face altceva decît să smulgă iarba. Odată îmbrăcat, nu vrea s-o ia niciodată înainte. Își infundă palaria pe cap, dar și-o ridică ușor cînd întîlnește un copil de doi ani, doar dacă nu este prea adîncit în gînduri. Merită amintit și laudat faptul că localnicii care îl cunosc nu rid niciodată de el, ci îl lasă să treacă liniștit, zicîndu-și în sine lor: «Ah, cît de ager și de învățat a fost acest domn și acum cît e de smintit!» Nu i se mai îngăduie însă să iasă singur; de plimbat, se plimbă singur doar în curtea din fața casei.

A ÎNCEPUT se ducea uneori la minunatul domn Conz, care s-a stins din viață nu demult. Acest iubitor al literaturii antice, om vrednic și devotat, avea o grădină în fața Porții Hirschau din Tübingen unde, decenii de-a rîndul, în fiecare zi, se ducea să se plimbe o oră înainte de prînz. De-a lungul unui sfert de secol oamenii l-au tot văzut pe la ceasul acela, purtîndu-și trupul greoi și oprindu-se în fața porții unde paznicul trebuia de fiecare dată să-i aprindă pipa. Apoi scriitorul pășea mai departe calm, fără grabă, odihnindu-se cîteva ore în aer liber, în grădina căsuței sale. Pe vremea cînd Conz traducea din Eschil, Hölderlin, care era atunci încă în putere și inspirat, venea adesea pe la el. Își petrecea timpul culegînd flori și, cînd termina de

făcut un buchet zdravăn, rupea florile și vîra resturile în buzunar. Cîteodată, Conz îi dădea o carte. Într-o zi, mi-a povestit Conz, Hölderlin s-a aplecat peste umărul lui și a citit cîteva versuri din Eschil. Apoi, brusc, a strigat, rîzînd spasmodic: «Nu înțeleg asta! E în limba kamalateză.» Căci Hölderlin avea și ciudățenia de a crea cuvinte noi.

A CESTE vizite s-au rîrit pe măsură ce a slăbit în puteri și s-a închis în sine. Îmi era uneori greu să-l conving să mă însoțească într-o plimbare prin grădina lui Conz. Găsea tot felul de scuze; îmi spunea: «Nu am timp, Sfinția Voastră» - căci și eu eram blagoslovit cu toate titlurile imaginabile -, «Aștept o vizită»; sau

folosea o formulă din cele mai ciudate: «Porunciți-mi să rămîn.» Uneori însă, cînd vremea era frumoasă, cu cerul senin, reușeam să-l fac să se îmbrace și atunci ieșeam.

NTR-O ZI de primăvară, s-a bucurat nespun la vederea tufelor înflorite și a multimii de flori din jur. A lăudat cu multă iscusință frumusețea grădinii. Dar, în general, avea mîntea și mai rătăcită decît atunci cînd era singur cu mine. Conz se străduia să-i amintească lucruri din trecut, dar degeaba. Odată i-a zis: «Domnul consilier aulic Haug, de care cu siguranță vă amintiți, a scris de curînd un foarte frumos poem.» Iar Hölderlin, dus pe gînduri, ca de obicei, și neatent la ce i se spunea, a răspuns: «A făcut o poezie?» Conz a rîs din toată inima. Apoi ne-am întors acasă și, pe stradă, Hölderlin și-a luat rămas bun de la domnul Conz sărutîndu-i mîna cu o eleganță desăvîrșită.

Își petrece ziua în chipul cel mai simplu. Dimineața, mai ales vara, cînd este mult mai neliniștit și mai frământat decît de obicei, se trezește la răsăritul soarelui sau înainte și iese de îndată să se plimbe prin curtea casei. Această plimbare durează uneori patru sau cinci ore, pînă cînd obosește. Îi place să-și treacă vremea lovînd cu o batistă în ulucile gardului sau smulgînd iarba. Orice îi cade în mînă, fie și o bucată de fier sau de piele, vîră în buzunar. În tot acest timp, vorbește singur, își pune întrebări și-și răspunde, cînd da, cînd nu, uneori și da, și nu. Mai degrabă îi place să se contrazică.

Apoi intră în casă și umblă de colo-colo. I se servește masa în cameră; mîncîncă cu poftă, îi place și vinul, și bea cît i se dă. Cînd termină de mîncat, nu mai poate suferi nici o clipă veselă în cameră și o pune imediat pe culoar, în fața ușii. Vrea să aibă înăuntru numai ce este al lui, orice altceva e scos în fața ușii. Restul zilei și-l petrece vorbind singur și umblind în sus și-n jos prin odaie.

Ceea ce poate să-i umple zile întregi este *Hyperion*-ul lui. De sute de ori, cînd mă duceam să-l văd, îl auzeam deja de departe declamînd cu mult patos, iar *Hyperion* e mai tot timpul deschis pe masa de lucru. Mi-a citit adeseori din el. Nici nu termina bine un pasaj, că se pornea să exclame, cu gesturi largi: «O, ce frumos, ce frumos! Maiestatea Voastră!» Apoi relua lectura, ca să adauge pe neașteptate: «Vedeți, dragă domnule, o virgulă!» Adesea se întimpla să-mi citească fragmente din alte cărți pe care i le dădusem. Nu înțelegea însă nimic: era atît de imprăștiat, încît nu-și putea duce pînă la capăt nici propriile idei, darămite să le urmărească pe ale altuia. Totuși, cu

obișnuita-i curtenie, lăuda întotdeauna cartea nemăsurat de mult.

Printre cărțile lui se află ode de Klopstock, Gleim, Kronegk și alți poeți vechi de acest gen. Citește adesea ode de Klopstock - pe acestea le alege în primul rînd.

I-am spus în nenumărate rînduri că *Hyperion* fusese retipărit și că Uhlend și Schwab făceau o culegere din poeziile lui. Dar singurul răspuns pe care l-am primit vreodată a fost: «Sînteți foarte binevoitor, domnule von Waiblinger. Vă sînt foarte îndatorat. Sfinția Voastră!», însoțit de o adîncă plecaciune. Adeseori, cînd imi tăia cuvîntul atît de brusc, mă străduiam din răsputeri să-i storc un răspuns rațional, repetînd ideea iar și iar, de fiecare dată altfel, și renunțam doar atunci cînd începea să se agite și să-și piardă șirul, rostînd un val de vorbe fără rost.

În scurtă vreme tîmplarul s-a mirat că puteam avea o înrîurire atît de mare asupra lui Hölderlin, că el consimțea să mă însoțească de fiecare dată și că, în lipsa mea, vorbea atît de mult despre mine. Cel mai mult îl incinta frumoasa căsuță de vară în care locuiam, pe Osterberg, aceeași în care Wieland își compusese primele opere [...].

A ICI îl aduceam pe Hölderlin o dată pe săptămîna. Ajuns sus pe colină, după ce trecea pragul, Hölderlin se inclina de fiecare dată, mulțumindu-mi pentru favoare și bunăvoință. În orice situație rostește un potop de polițeturi, dînd oamenilor senzația că o face anume pentru a-i ține pe ceilalți la distanță. Dacă trebuie să cautăm un temei purtării sale, cred că acesta este. Dar poate că n-are rost să-i căutăm oricărui lucru o cauză mai profundă decît simpla ciudățenie și bizarerie a omului.

Hölderlin deschidea apoi ferestra, se așeza și lăuda priveștiștea în cuvinte destul de inteligibile. Îmi dădeam seama, fără doar și poate, că se simțea cel mai bine în aer liber. Vorbea singur mai puțin, ceea ce era pentru mine o dovadă că mîntea i se lumina; căci eram incredîntat că monologul acela nesfîrșit era doar urmarea unei rătăcirii a gîndului lui și a neputinței lui de a se concentra. Dar despre asta vom mai vorbi.

I-am adus lui Hölderlin tutun de prizat și de fumat, lucru care l-a bucurat mult. Cu o priză puteam să-l fac să se simtă foarte bine, iar cînd îi umpleam o pipă și i-o aprindeam, lăuda cu multă însuflețire tutunul și luleaua, arătîndu-se tare mulțumit. Apoi tăcea; cum se simțea atunci atît de bine și nu se făcea să-l tulbur, îl lăsam în pace și-mi luam ceva de citit.

În românește de
Irina Airinei

(continuare în pag. 28)

Hölderlin...

(urmare din pag. 27)

CEEA CE îl preocupa mult era dezastrul pan-teistă «Unul și Totul», scrisă cu majuscule grecești pe perete, deasupra mesei mele de lucru. Adesea vorbea singur îndelung, privind misterioasele semne pline de înțelesuri, și odată mi-a spus: «Am devenit acum ortodox, Sfinția Voastră! Nu, nu! Studiez al treilea volum al domnului Kant și sînt foarte interesat de noua filosofie.» L-am întrebat dacă își amintește de Schelling. Mi-a răspuns: «Da, își făcea studiile în același timp cu mine, Domnule Baron!» I-am spus că el locuiește acum la Erlangen, la care Hölderlin a răspuns: «Înainte era la München.» M-a întrebat dacă-i vorbisem deja lui Schelling, iar eu i-am spus că da. [...] Își amintea de Matthisson, Schiller, Zollikofer, Lavater, Heinse și de mulți alții dar, cum am mai spus, nu și de Goethe. Avea încă o memorie foarte bună și-și amintea de lucruri de demult. M-am mirat la un moment dat că își pusese pe perete portretul lui Friedrich cel Mare și l-am întrebat de ce. Mi-a spus: «M-ați mai întrebat, domnule baron» și, într-adevăr, mi-am amintit că-i pusese aceeași întrebare cu câteva luni înainte. Tot așa, îi recunoștea pe toți cei pe care îi văzuse deja. N-a uitat niciodată că sînt poet și m-a întrebat în nenumărate rânduri ce am scris și dacă am fost vrednic. Totodată, adăuga uneori: «Eu, domnul meu, nu mai port același nume, acum mă cheamă Killalusimeno. *Oui*, Maiestatea Voastră, spuneți așa, numiți-mă așa. N-o să mi se întîmple nimic!». L-am auzit spunînd adesea acest lucru. Ca și cum ar fi vrut să se aperse și să se liniștească pe el însuși, spunîndu-și mereu: «N-o să mi se întîmple nimic.»

Îi dădeam și foi de scris. Se așeza de îndată la masa de scris și

înșira cîteva versuri, chiar cu rimă, dar care, totuși, nu aveau nici un sens, mai ales ultimele, deși metrica era perfectă. Apoi se ridica și mi le dădea cu adînci plecăciuni. Odată a scris în josul lor: «Al vostru, presupus, Hölderlin».

Altădată i-am spus că seara se dă un concert. Mă întrebam dacă nu s-ar fi putut să-i dăruiesc și lui această desfătare. Dar n-am îndrăznit să încercăm. Poate că muzica îi lăsa o impresie prea puternică ori se isca neobrăzarea studenților. Pe scurt, am plecat împreună de la casuță. Hölderlin era adîncit în gînduri și nu rostea nici un cuvînt. Cînd am ajuns în oraș, s-a uitat la mine ca și cum atunci s-ar fi deșteptat și a spus: «Concert.» Fără doar și poate, la asta se gîndise tot timpul.

Muzica încă nu l-a părăsit de tot. Cîntă și acum la pian, dar într-un fel foarte ciudat. Cînd se așază la pian, nu se mai ridică zile în șir. Urmărește o idee de o simplitate copilărească, pe care o întoarce pe toate fețele, pînă la capăt, pînă la exasperare. La aceasta se adaugă o tresărire spasmodică, din pricina căreia trebuie uneori să atingă fulgerător clapele, și sunetul neplăcut datorat unghiilor prea lungi. Căci nu-i place deloc să i se taie unghiile – trebuie să folosești o grămadă de șiretlicuri ca să-l îndupleci, ca pe un copil încăpățînat și mofturos. După ce a cîntat o vreme și s-a înduioșat, se uită în gol, își înalță capul, pare rătăcit, abătut, și începe să cînte din gură. Nu mi-am putut da seama niciodată în ce limbă cîntă, dar era atît de pătimăș, încît îți punea într-adevăr nervii la încercare. Cîntul său era trist și melancolic, amintind de bunul tenor de altădată.

UBEȘTE mult copiii. Dar ei se tem și fug de el. Moartea îl înspăimîntă peste măsură. De altfel, e foarte temător. Nervii săi îngrozitor de zdruncinați îl fac atît de sperios. Tresare la cel mai mic zgomot. Cînd e agitat, furios sau doar necăjit, îi tremură fața, face mișcări bruște, își răsucește degetele spasmodic, de parcă n-ar avea încheieturi, apoi se întimplă să strige foarte tare sau să-și țină singur discursuri furioase. Atunci trebuie lăsat în voia lui pînă îi trece furia; altfel, își ia musafirul de braț și-l dă afară. Cînd își pierde cu totul controlul, se întinde în pat, unde zace ziua-ntreagă.

Odată i-a venit brusc ideea să se ducă la Frankfurt. Atunci i s-au luat cizmele, ceea ce l-a mîhnit foarte tare pe domnul bibliotecar, care a stat cinci zile în pat. ■

Scrisoare din Italia

Studii românești la Udine

DE ÎN 1986, de cînd a început să funcționeze Catedra de limbă și literatură română (încredințată celui care scrie aceste rânduri, acum profesor emerit) și pînă astăzi, cînd prof. Teresa Ferro, o distinsă românistă (it. *romenista*) o conduce cu competență, secondată de lector Celestina Fanella, studiile privind limba, cultura și istoria românilor au cunoscut o dezvoltare deosebită.

De mai multă vreme, Universitatea din Udine, prin Departamentul de limbi germanice și romanice (director: prof. Maria Amelia d' Aronco) și prin Catedra de limbă și literatură română, a organizat întîlniri (*convegni*) științifice cu profesori și cercetători din Universitățile din România. Cu mijloace modeste, dar cu participarea entuziastă a autorităților locale (Provincia Udine, Consorțiul Universitar condus de prof. G. Frau), au avut loc pînă acum nu mai puțin de trei asemenea congrese de românistă. Un merit deosebit îl are și Asociația Italiană a Româniștilor (AIR), condusă, acum, de profesorii Marco Cugno (Torino) și Bruno Mazzoni (Pisa).

Au participat, nu o dată, universitari din Timișoara (Cornel Ungureanu, Smaranda Vultur, Adriana Babeți, Vasile Frățilă, Liviu Ciocărlie), din București (Sanda Reinheimer-Râpeanu), din Oradea (I. Hogeș) și alții. Numele celor care au luat cuvîntul în reuniunile științifice nu are, bineînțeles, prea multă însemnătate. Trebuie însă subliniat că, afară de aceștia, au beneficiat de burse de studiu la Universitatea din Udine o serie de cadre didactice universitare dornice de a-și completa studiile de românistă, italianistică, științe politice, în Italia, profitînd de o lege a statului italian anume creată pentru intelectualii din țările din Est.

Putem însă afirma – fără exagerare sau eroare – că Udine, Provincia Udine și mai ales Universitatea au fost extrem de generos deschise către România. Să nu uităm: Universitatea din Udine a fost cea dintîi Universitate italiană care a încheiat o convenție cu Universitatea de Vest din Timișoara. Regretatul profesor Eugen Todoran a avut această inițiativă, pe care Rectorul (de atunci) Marsio Strassoldo di Graffenberg a pus-o în aplicare.

Toate aceste preliminarii au rolul de a sublinia o ultimă întîlnire colegială dintre româniști din Europa, care, între 11-14

septembrie 2002, s-au reunit – tot în Udine! – în cadrul unui colocviu sub titlul *România și România: limba și cultura română cu fața spre Occident*. Din păcate, lucrările au fost umbrite de dispariția marelui lingvist E. Coseriu, care urma să vorbească primul.

De astă dată, participarea a fost foarte largă. Au luat parte personalități de seamă ale culturii și ale lingvisticii românești: prof. Sanda Reinheimer-Râpeanu, prof. Rodica Zafiu, prof. Florica Dimitrescu – București, prof. Ileana Oancea – Timișoara, prof. Șerban Turcuș – Cluj-Napoca, prof. Cristian Luca – Galați, precum și directorul Institutului de Lingvistică "Iorgu Iordan", Marius Sala, membru al

ală - dar și chestiuni de istorie și de actualitate politică. Discuțiile, extrem de vii, au confirmat însemnătatea acestor întîlniri de studii și de cunoaștere reciprocă. De asemeni, în cadrul intervențiilor s-au făcut unele propuneri pentru teme de dezbătut în ulterioarele colocvii, ca cel de la Palatul Florio din această toamnă.

Fără îndoială, energica organizatoare directă a acestui *convegno*, prof. Teresa Ferro, merită, pentru entuziasmul și străduințele sale, laude și mulțumiri. Dar, mai mult decît toți și toate, constatarea că, după șaisprezece ani de cînd a fost introdusă predarea limbii și literaturii române la Universitatea din Udine absolvenți ai acestor cursuri, prieteni iubitori ai culturii românești și ai României au prezentat la colocviu unele rezultate ale cercetărilor lor personale în românistă, au devenit traducători cunoscuți și recunoscuți – este fără îndoială o realizare însemnată pentru că ceea ce a fost într-adevăr o îmbucurătoare noutate față de întîlnirile științifice precedente a fost prezența la lucrări a foștilor studenți ai cursurilor Catedrei de limbă și literatură română. Unii dintre ei predau astăzi, ca lectori asociați de limbă italiană în Universitățile din România (Alessandro Zuliani la Oradea, Daniele Pantaleone la Timișoara), alții au devenit colaboratori ai Catedrei și traducători (Laura Miani, Adriana Job, Raffaella Tuan). Comunicările prezentate de tinerii româniști italieni din Udine s-au ocupat în special de opera lui Mircea Eliade. Laura Miani, doctor la Universitatea din Timișoara, a descifrat mecanismele lingvistice ale lui M. Eliade în construcția universului său fantastic. Alt fost elev al Catedrei udineze, Luca Bernardis, a întreprins o originală comparație între *Jurnalul* lui Mircea Eliade și volumul *Dragostea nu moare* a celebrei *Maitreyi* (Dagupta): povestea relației lor de dragoste reflectată literar în *Maitreyi* și realitatea pe care o acreditează, după ani și ani, veritabila eroina a romanului.

În Italia, ca și în România, va trebui să se țină seama de existența unui grup de tineri cercetători care constituie școala de românistă din Udine. Ei au numele mai sus menționate și, de bună seamă, despre ei vom auzi, în curînd, vești care ne vor da speranțe în perspectivele românisticii italiene. De la ei se așteaptă realizări demne de tradiția studiilor românești din Italia.

Alexandru Niculescu

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL
 Str. Republicii 22, Sector 2, București
 Tel: +40 21 252 99 99 Fax: +40 21 252 99 99
 www.prior.ro

Prima metodă de învățare bazată pe tehnica recunoașterii vocale

Tell me More
 The Complete Method
 Headset included

ENGLISH

SPEECH RECOGNITION
1-BEGINNER

Ofertă promoțională:
 Pachet 3 niveluri preț 1 998 000 lei

Vizitați librăria virtuală www.ebookshop.ro!

Stalinismul cotidian

● Purtind lungul titlu *Stalinismul de zi cu zi. Viața obișnuită în timpuri excepționale: Rusia sovietică în anii '30*, cartea cercetătoarei americane Sheila Fitzpatrick descrie viața de toate zilele a oamenilor ce încercau să reziste terorii și penuriei. O viață sufocată și sufocantă, între opresiune și delatțiune, servitute și șmecherii descumărare, supravegheată de poliția politică și mereu primejduită. Bazată pe mărturii, rapoarte oficiale și documente din arhivele deschise de curând, reconstituirea pune în lumină existențe supuse arbitrarului unei birocrății atotputernice, transformarea individualităților într-o turmă obedientă, dar și faptul că, în chiar cei mai negri ani de minciună și neîncredere, s-a păstrat subteran o anume libertate de opinie, forța de a ride, capacitatea de fraternizare.

Unul și gata

● Laureatul Nobel 1994, Kenzaburo Oe, a declarat că, după ce va sfârși romanul la care lucrează acum, va mai scrie unul, cu titlul *Copii de două sute de ani*, care va fi, în principiu, ultima sa carte, căci are de gând să renunțe la scris.

Sumbra Louisiana

● Pentru a-și salva crescătoria de stridii, familia Petitjean își oferă fiica, în chip de plată, creditorului. Tinăra femeie își razbuna onoarea asasinându-l pe bărbatul nedorit, ceea ce duce la conflicte singeroase între cele două familii. Plecând de la o temă clasică, John Binghamet transpune în romanul său de debut *Oyster* (Ed. Ecco) o tragedie greacă în Louisiana anilor 1950. Forța romanului – scrie "The Washington Post" – stă în atmosfera lui, în descrierea vieții de pe brațele secundare ale fluviului Mississippi, unde petrolul și averea contează mai mult decât justiția. Singurul reproș ce se poate face acestui debut remarcabil e lipsa de profunzime a personajelor.

Louie

● Alain Gerber este un mare iubitor al jazz-ului și un cunoscător avizat al muzicienilor de gen. Biografia romanțată a legendarului Louis Armstrong, *Louie*, apărută la Ed. Fayard sub semnătura lui, este povestirea la persoana I a unei vieți "ca un roman", personajul titular fiind cel ce-și amintește copilăria săracă, fără tată dar cu prea mulți "tați vitregi", de "școala străzii" care l-a dus la o casă de corecție pentru copiii de

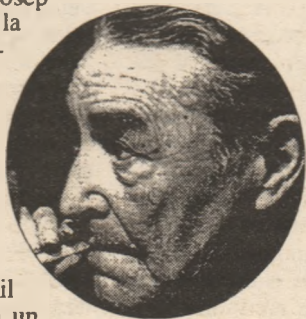
culoare, de talentul înăscut pentru muzică, în care își găsește drumul spre fericire și glorie. Povestea vieții lui Armstrong este cea a unei vocații ce-l ghidează, în ciuda tuturor piedicilor, și a unui suflet mare, dăruit semenilor. Cartea lui Alain Gerber – scrie "Magazine littéraire" din septembrie – reușește să te facă să uiți că nu Louie e cel ce-și povestește viața, iar multele referiri muzicale sînt un regal pentru cei ce iubesc jazz-ul.

Alien Script

● Walter Mosley e scriitorul preferat al lui Bill Clinton, care și-a declarat public entuziasmul pentru romanul lui, *Diavolul cu rochie albastră*. Deși gusturile fostului președinte nu sînt un certificat de valoare, iar declarația că dintre toți scriitorii contemporani americani preferatul lui e un autor de culoare ține și de corectitudinea politică, Mosley e un autor de best-sellers apreciat și de critica literară și mediatizat de ziare. De curind, el a declarat în "The Washington Post" că, avînd idei multe și puțin timp, folosește un sistem propriu de a și le nota, fără a folosi cuvinte. Această metodă rapidă botezată Alien Script a fost inventată de el încă din copilărie, cînd nu știa să scrie și să citească și desena forme neregulate pentru a compune povești cu prințese și capcâni. Cu timpul și-a perfecționat aceste ideograme personale, cu ajutorul cărora își fixează frînturi de dialoguri și idei ce-i servesc la scrierea romanelor.

Autocenzură

● Scriitorul catalan Josep Pla (1897-1981) a suprimat la redactarea definitivă a *Caietului cenușiu*, bazat pe jurnalul ținut de el în studenție, în anii 1918-19, toate referințele la sex și alcool, căutînd să convingă prin această autocenzură că e un personaj românesc pozitiv. Caietele originale, ce vor fi publicate în facsimil la Ed. Destino, relevă însă un om chinuit de indoilei, care reacționa la angoase cu cinism și își căuta refugiul în alcool și prin bordeluri – scrie "La Vanguardia".

Amos Oz și soluțiile de pace

● În timpul Festivalului Internațional al Cărții de la Edinburgh, cel mai cunoscut scriitor israelian, Amos Oz, i-a criticat deopotrivă și pe liderii israelieni și pe cei palestinieni. El a reproșat guvernului din țara lui că rămîne surd la protestele vehemente ale stîngii israeliene, care e favorabilă unor compromisuri în vederea restabilirii păcii în zonă. "Mi-am exprimat furia în articolele și eseurile mele. Dar pot eu să strig zi și noapte, asta nu schimbă nimic. În plus, am fost invitat la o cafea de prim-ministru – toți scriitorii noștri au trecut pe acolo –, mi-a spus că mă admiră mult, dar nu e de acord cu ideile mele politice. De aceea aș prefera să nu mă mai admire". Cît despre palestinieni, conducătorii lor sînt "nuli, fanatici și suferă de miopie politică". Amos Oz e incredințat că Israelul și Palestina vor sfîrși prin a deveni două state independente. Capitala lor va fi Ierusalimul împărțit în două. "Colonistii evrei vor trebui să părăsească teritoriile ocupate, iar palestinienii nu vor mai avea ce căuta în Israel. Va fi ca o casă locuită de două familii separate. E dureros de simplu. Fiîndcă nu pot trăi cu o singură familie, ei vor trebui să se accepte ca vecini" – a spus romancierul, ale cărui opinii au fost reproduse în "The Guardian".

Exemplul scandinav

● Literatura pentru copii și adolescenți e în mod special sprijinită de stat în țările scandinave, unde se încurajează deprinderea lecturii încă din copilărie. Astfel, în Suedia, bibliotecile beneficiază de un fond anual de aproape trei milioane de euro pentru achiziții, iar în Norvegia, 1550 de exemplare din fiecare nouă carte pentru copii și adolescenți sînt cumpărate automat de bibliotecă (sistem care datează din 1978). Și în Danemarca, aproape jumătate din cărțile de ficțiune aparute anual se adresează elevilor, iar autorii acestor opere sînt bine recompensați. Ideea este că deprinderea pasiunii pentru lectură la vîrste fragede se perpetuează toată viața, deci copiii trebuie atrași cu volume pe înțelesul lor, nemoralizatoare.

Noua carte a lui Llosa

● După masivul roman *Sărbătoarea Țapului* (tradus prompt și la noi, de Luminița Voina-Răuț și Mariana Sipoș, la Editura Allfa, și apărut în condiții grafice excepționale, ceea ce-i ridică prețul la 350.000 de lei!), roman ce are ca figură centrală pe dictatorul dominican Rafael Leonidas Trujillo, Mario Vargas Llosa a scos un nou volum la Editura Alfaguara. *El paraíso en la otra esquina* (Paradisul la celălalt colț al străzii) retracează biografiile Florei Tristan (în imagine) și a lui Paul Gauguin, două personalități care au o pasiune comună: utopia. Flora Tristan (1803-1844)

și-a dedicat viața luptei pentru drepturile femeilor și a fost influențată de socialismul utopic, iar Paul Gauguin (1848-1903) a căutat paradisul terestru în Oceania.

Uriașa

● Celebru în Mexic, pictorul și sculptorul José Luis Cuevas e obsedat de tema femeii uriașe. Conaționalul său Carlos Fuentes a publicat de curind în "El País" un eseu consacrat "urieișelor" lui Cuevas, care pentru el încarnează o divinitate a creației și fertilității, aparținînd tradiției metise mexicane și deopotrivă artei universale. Statuile monumentale reprezentînd femei gigantice – Mama Terra de care depinde și abundența, și foamea – reunesc culturile mediteraneene și cea mexicană, miturile, istoriile, mutațiile, bucuriile și durerile, dînd orașului modern Mexico, asfixiat de poluare și aglomerație, un simbol al perenității. După opinia lui Fuentes, sculptorul Cuevas e genial.

Centenar Karl Popper

● Cu ocazia centenarului nașterii lui Karl Popper, filosoful austriac naturalizat în Marea Britanie (unde a fost recompensat pentru opera lui care a marcat gîndirea secolului XX cu titlul de *sir*), Editura Routledge a decis să reediteze într-un singur volum masiv, de 900 de pagini, cartea care i-a adus renume mondial, *The Open Society and its Enemies*. Redactată în timpul exilului lui Popper în Noua Zeelandă, în 1942-43, lucrarea a fost la început respinsă de mai mulți editori anglo-saxoni.

Apărută în cele din urmă în 1945, s-a tradus în multe limbi, cu un impact enorm, mai ales asupra mișcărilor disidente din țările blocului comunist. George Soros s-a inspirat de la Popper cînd a creat celebra "Fundatie pentru o societate deschisă", ce a finanțat proiecte benefice în țările Europei Centrale și de Est. Nu din întâmplare ediția tipărită cu ocazia centenarului este prefațată de președintele ceh Václav Havel și de istoricul de artă britanic, Ernst Gombrich – scrie "Financial Times".

post-restant

de
Constanța Buzea

MULTUMIM pentru aprecieri și urări. Nu neapărat numai, dar și din această pricină, cu siguranță, meseria de bază își pune amprenta suverana asupra stilului, temele predilecte sunt acelea ce ținesc o învățatură, buna nebunie ce însoțește ca un inger creația lipsește de printre rânduri. A învăța *mestesugul creației*, fără supărare, este un mic mare fals care a circulat dar nu s-a impus decât printre veleitari. Copilului talentat, micului creator autentic, uneori, sau de cele mai multe ori, din păcate, i se dă peste degete spre cumintire și timorare când într-un cenaclu școlar el îndrăznește să transcrie o nebunie, o șotie, o invenție a lui, o sintagmă anapoda. Deci, stimată doamnă profesoară, să avem grijă, îndrumările date de noi să aibă în vedere libertatea orgolioasă în bine, deschiderea spre *altceva* și *altfel* a aceluia ce vor popula viitorul cu gustul lor, și cu dezgustul lor, de ce nu? *Câmpia rodește* păru că începe glorios, imaginea de început umplându-mă de nădejdea cea mai vie. Dar pe parcurs se citește, ca într-o ciudată alfabetizare a actului creator, versuri despre un uriaș efort fizic, despre energii care se consumă frenetic ca pentru scopuri industrial-agrare: "Pe ogorul împânzit de furnici/ tot ară și-asudă/ penița tremurătoare și udă./ se poticnește./ o ia de la-nceput./ pornește de la apus la răsărit/ să semene-n brazdă/ sămânța rotundă, albastră./ Tâmpla zvâcnește./ vâpaia s-aprinde-n artere./ căci poartă sub frunte/ mulți cai-putere". Depart de mine gândul de a vă ofili buna-credință și entuziasmul didactic vizibil în mărturisiri și poezii. Uneori copiii noștri scriu mai mult decât citesc, și din această pricină ortografia

lor suferă și creațiile lor sunt demne de plâns. Handicapul este deja adânc. Primim la redacție sute și sute de scrisori în care ni se cer *indicații*, ce să facă și cum să facă să devină scriitori. Minteă mă duce, în disperare de cauză, la un paradox și spun fără să mă indoiesc că am dreptate: ca să devină scriitor, un copil, un tânăr, un adult cu atât mai mult, trebuie să aibă talent în primul rând, și apoi, zic eu riscând să vă uimesc, să se abțină cât mai mult cu puțință de la a scrie și a se apăra de pericolul scrisului prost prin lectură bună. Să încerce, citind pe alese, un exercițiu de uitare de sine, de generoasă admirație și bucurie în fața autorilor mari și a cărților lor. Micul egoist semianalfabet care se visează autor, orgoliul lui nesatisfăcut vreodată, visul lui contrazis brutal de exigențele lumii artistice, se va transforma într-un adult *cu probleme*, care nu va înțelege diferența dintre un artist și un veleitar, pârându-i se că lumea are ceva cu el personal, umilindu-l cu indiferență și răutatea ei. În realitate, știți bine, stimată doamnă profesoară, este vorba de cu totul altceva. Repet mulțumirile pentru aprecieri și urări, căci suntem într-un același gând bun. (Ileana Voiculescu, București) ✉ Cu *Vibrator rusc* și *Se poate?* n-am înțeles ce intenționați, ce dorință angelic-demonică v-a mânat către adresa revistei noastre. Ne-am rușinat de indiscrețiile din *Vibrator* și de frustrările înșirate în celălalt text, dacă ne-ați avut cumva în vedere, dacă v-am greșit și noi cu ceva, alături de restul lumii nemulțumitoare. Versificați ușor, dar ceea ce scrieți dvs. nu are nimic de a face cu poezia. Dar exersând, versificând, pe fondul unei negre nemulțumiri, nu s-ar mira nimeni într-o zi să dați marea lovitură a vieții scriind cu adevărat și serios. (Culai Laicu, Călărași) ■

A TVR 1 o nouă echipă de prezentare a buletinului meteo: un comandant de navă aeriană, o stewardesă și un copil. A *tour de rôle*. Fără sare și piper, protagoniștii. Ideea ne scapă: ce legătură, în afara altitudinii la care zboară unii și se formează altele, să fie între piloți și fenomenele meteo? ● O extraordinară întâlnire cu țigani, în emisiunea d-lui Mircea Dinescu. Inimitabila știință a poetului-moderator de a fi acasă oriunde și de a vorbi pe înțelesul tuturor fără efort. ● Pregătirea psihologică pentru un meci de fotbal pare să fi devenit mai importantă cât meciul. Înaintea derbiului Rapid-Dinamo, ambele tabere s-au întrecut în declarații penibile. Agresive și prostești. Antrenori, lideri de club, jucători, toți se angrenează în această bătălie fără sens, lipsită de fair-play și, în definitiv, ridicolă, căci meciul care urmează dezmente de regulă toate declarațiile. Psihologic vorbind, dacă tot e la mijloc un soi de preparare psihologică, e complet greșit să-ți batjocorești adversarul înainte de meci. Dacă îl bați, rezultă că l-ai bătut pe unul slab și n-ai nici un merit; dacă te bate, rezultă că ai apreciat anapoda valoarea sau că ai fost un biet lăudăros. Mult mai inteligent este să-ți lauzi adversarii. Ieși bine și dacă pierzi, și dacă învingi. Ca să nu mai spun că, văzându-i pe alde Borcea, Halagian, Andone, Florin Marin, Pinalti dind la nesfârșit vina înfringerii pe erori de arbitraj, mă apucă ameteala. Fiți băbați, domnilor, și recunoașteți că v-a bătut unul mai bun; data viitoare, veți fi dv. cei care bat și în drept să li se recunoască superioritatea. Văietăturile

Domnule Director,

DINTRE numeroasele aventuri pe care le-am descris în cartea mea *America ogarului cenușiu*, apărută în 1977, lipsea una – poate cea mai aventuroasă dintre toate: felul cum, împreună cu Ana Blandiana, am reușit să plecăm în Statele Unite, după ce viza ne fusese blocată timp de mai multe luni. Am reușit să explicit acest lucru abia în prefața primei ediții necenzurate a cărții, în anul 2000: pe scurt, profitasem, indirect, de protecția pe care, invitat odată cu noi la International Writing Program din Iowa City, o obținuse numai pentru sine de la Nicolae Ceaușescu un tânăr scriitor, membru în Biroul Politic U.T.C. și fost susținător al "tezelor din iulie". Plecarea acestuia ne-a deschis în

cronica tv

Ratingul are sex

de babă fără dinți transformă un spectacol între bravi într-un concert de bocete. ● Printre grațiile nebăgării de seamă a posturilor t.v., se strecoară, e drept, rar, și cite un film bunice. Și dacă tot sintem la sport, iată simbătă, 28, HBO a programat la o oră de vîrf, filmul american *Titanii*, inspirat dintr-un fapt real: o echipă școlară de fotbal american creată de un antrenor negru (formidabil, în rol, Denzel Washington) *împotriva* prejudecăților rasiale ale localnicilor. Reușita nu e doar de ordin sportiv, ci și social. Brusco

comunitate oarecare din statul Virginia se trezește din coșmarurile ei rasiale și acceptă că albi și negrii pot forma laolaltă o echipă. Filmul e povestea emoționantă a depășirii prejudecăților într-o lume obligată să trăiască după standarde moderne. Admirabil filmat, spectacolul nașterii unei solidarități este, pe alocuri, memorabil. ● Din ultima săptămînă a lui septembrie, anunțînd probabil grila de toamnă, *Jurnalul* de pe RVR 1 s-a mutat de la ora 20 la ora 19. Nu cred că este o idee bună. Telefilul care sint urmarea mai multe jurnale, începînd cu *Focus* de pe Prima la ora 18, continuînd cu *PRO* și *Antena* la 19 (butonînd, ca să vadă ce oferă fiecare) și încheind cu *TVR 1* la 20. Acum, la ora 19, are de ales între trei jurnale. Greu, foarte greu, mai ales că niciunul nu e strălucit. ● Un șoc a fost știrea că s-a renunțat la jucarea în noaptea a derbiului etapei a 6-a de la fotbal, ca să nu concureze *Surprize, surprize*. Mai exact, pe dos: ca să nu fie concurat. Studiul pieței le-a arătat celor de la *TVR 1* că Andreea Marin aduce mai mulți telespectatori decît Gică Popescu și Schumacher la un loc. Din păcate, alternativa nu e cine știe ce îmbucurătoare. Dacă ar fi fost la mijloc o emisiune culturală, ar fi fost altceva. Așa, e vorba doar de o victorie a doamnelor asupra domnilor: mai numeroase, doamnele au învins. *Ratingul* este și o chestiune de sex.

Telefil

precizare

cele din urmă calea și nouă, grație insistențelor universității americane, după precedentul creat.

Am avut grija să nu divulg numele colegului, din grija de a nu abuza de amănunte pe care le socoteam intime. Iată că paginile memorialistice publicate de Petru Popescu în "România literară", nr. 37/2002, sub titlul *Fiica Faraonului*, mă dezleagă de discreție, ba chiar mă obligă să reacționez, deoarece fostul coleg de bursă povestește total diferit acest episod comun al vieților noastre. După ce descrie pe bună dreptate atmosfera insuportabilă a așteptării vizelor, Petru Popescu afirmă cu dezinvoltură: "Rusan și Blandiana își primiseră pașapoartele. Eu nu. Fără explicație".

Înțeleg că o astfel de răstur-

nare a faptelor poate fi un argument pentru autodefinirea apropiatului familiei domnitoare ca "scriitor dizident", dar trebuie să repet ceea ce am spus și în prefața *Americii ogarului cenușiu*, căci altfel aș putea apărea eu în postura de mincinos: Blandiana și cu mine am ajuns la Iowa City abia în seara de Crăciun, în vreme ce colegul nostru ajunsese încă de la începutul lunii septembrie, 1973.

Sper ca restul amintirilor narate să fie mai puțin inexacte. Cu atât mai mult cu cât, spre deosebire de operele de ficțiune, amintirile se scriu și pentru istorie. Când te mai și grăbești să le publici, trebuie să-ți iei răspunderea de a suporta și memoria contemporanilor.

Romulus Rusan

București, septembrie 2002

voci din public

Stimate
D-le Profesor Manolescu,

MĂ TEM că în editorialul "Pe înțelesul celor care citesc", din numărul 37 pe anul curent, s-a strecurat, în fuga scrisului, o eroare. Neacșu din Câmpulung nu putea fi boier brașovean. Pentru simplul fapt că era muscelan, iar în Transilvania rangurile erau nobiliare, nu boierești. Oricum, mă surprinde faptul că acest inestimabil document nu a fost exploatat și în sens național. Prima scriere românească este scrisă de un român din Muntenia, unui burgher sas din Brașov. De unde deducția logică, lingua franca din Brașov și prin extensie în tot Ardealul, era limba română, ci nu germana sau maghiara.

Vă mulțumesc pentru atenție și sper ca "România literară" să rămâna la fel de atractivă și interesantă.

Gheorghe Joe Neguț

N. R.: Evident e vorba de o scăpare de condei, cum se zice. Adresantul este brașovean, nu expeditorul. Observația dv. cu privire la limba în care comunicau un român din Muntenia și un sas din Ardeal la începutul secolului al XVI-lea este foarte interesantă. Vă mulțumesc. (N. M.)

*
* *

Dragă Nicolae Manolescu,

AM CITIT cu interes, în ultimul număr al *României literare* (38/2002), intervențiile referitoare la limbă și ortografie. Situația care s-a creat este, într-adevar, schizoidă (nu e singură!), numai că schizofrenia deplinsă de E. Simion este exogenă, crea-

tă de incompetența sau dezertarea morală (la care a fost și el complice) ale unei academii nereformate și, tocmai de aceea, lipsite cronic de autoritate! Ucazul compensator pe care înțeleg că-l pregătește parlamentul, caucionat, culmea, și de lingviști respectabili (d-na Matilda Caragiu) nu va rezolva nimic, va spori doar gradul de intervenționism administrativ în cultură, după care s-ar părea că mulți (inclusiv Uniunea Scriitorilor) tind din nou. Infantilismul nostru ortografic e, sigur, regretabil. Eu unul aș fi dispus să scriu cu *i/â* din *orice*, numai să am garanția că închidem problema asta pentru cel puțin câteva sute de ani, timp în care, poate, cultura română ar izbuti să se maturizeze!

Referitor la cele publicate în *RL* fac doar câteva observații strict necesare:

1. În editorialul tău (cu care, de altfel, sint de acord): bine ar fi fost să spui că *sint* (strămoșul lui *sînt*) e pers. a 3-a plural a subiectivului prezent al lui *esse*, nu doar "persoana a treia a verbului";

2. Dl prof. dr. doc. Eugen Tanase (judicios altminteri) nu știe regula simplă a accentuării cuvintelor spaniole, și anume:

cuvintele terminate în vocală și în consoanele *n* și *s* se accentuează pe penultima silabă; cele terminate în celelalte consoane, pe ultima silabă, excepțiile marcându-se prin accent ascuțit; iar nu, cum afirmă domnia-sa, "pe ultima silabă în cuvintele terminate în consoană și pe antepenultima în cele terminate în vocală" (!);

3. Dl George Radu uită că și limbile slave sînt europene și că în aria lor numeralul cunoaște acorduri în gen și chiar caz. Or, vrem, nu vrem, numeralul nostru cardinal nu e istoricește străin de influența slavă!

4. Articolul "pro *â* din *a*" al d-lui Alex. Ștefănescu, mai patetic chiar decît reclama pe care i-o făcea în alt număr *Renault*-ului, e, din păcate, irelevant lingvistic. Nefericitul de *i* din *i* și bătălia din jurul lui sînt mai vechi decît comunismul românesc (care ne-a smintit atît de rău!)

Cu bune gânduri și salutări,
Sorin Mărculescu

Mulțumim poetului și traducătorului S. M. Îl așteptăm și cu poezii pentru pagina 8 sau cu traduceri pentru paginile 26-29. (Red.)

la microscop

de
Cristian Teodorescu

Statuie din bani publici

NU ÎNȚELEG supărarea premierului că presa n-a căzut pe spate la constatarea că o promisiune aruncată la una dintre discuțiile sale săptămânale cu prefectii, cea despre cornul și laptele din școli, a fost respectată. Dl Năstase a promis multe altele, de care a uitat. Fiind vorba de o promisiune respectată, firește că presa a vrut să constate cum stau lucrurile la fața locului. Așa s-a putut afla că ideea generoasă a premierului, e adevărat că pe bani publici, a devenit sursă de câștig pentru diverse reprezentanți ai partidului de guvernămînt. Sau că, pe ici, pe colo, programul a fost la început un eșec.

Una peste alta, ideea dlui Năstase e bună în acest moment de criză, chiar dacă a pornit de la o improvizatie. Căci altfel nu se explică de ce un program național de o asemenea amploare a uitat că laptele are nevoie de frigider și că în școlile patriei frigiderul lipsesc. Nu era, poate, treaba premierului să vadă cum se aplică în detaliu ideea sa, dar cineva din guvern ar fi trebuit s-o facă. Nu să ne trezim că din aceiași puțini bani publici școlile vor fi dotate cu frigider pentru a nu se alege praful de ideea premierului, dîndu-se copiilor lapte stricat.

Într-o țară în care se plătesc din bani publici tot soiul de studii de fezabilitate de care nimeni nu are nevoie, nu s-a putut găsi un evaluator al costurilor probabile pe care le implică de fapt operațiunea "cornul și laptele".

E presa de vină că guvernul nu-și ia în serios pînă la capăt și în amănunt propriile sale promisiuni? Nu cred!

Nu cred nici că presa avea motive să laude acest program. Cornul și laptele maschează de fapt un eșec al partidului de guvernămînt. Acela că n-a putut ridica nivelul de trai, astfel încît părinții care își trimit copiii la școală să le poată da un pachetel cu mîncare sau bani să-și cumpere măcar un corn. Mi s-a părut

de-a dreptul insultător că premierul a putut afirma că e mai sigur să li se ofere copiilor la școală darul guvernamental, decît să li se dea părinților mai mulți bani în acest scop. În țări cu cetățeni mai sensibili o asemenea gafă l-ar fi costat pe dl Năstase o imediată scădere în sondajele de opinie. Nici dacă ar fi scos bani din buzunar pentru acest program, primul ministru nu ar fi avut dreptul moral de a da de înțeles că guvernul e un părinte mai bun decît părinții copiilor care primesc la școală o cană cu lapte și un corn.

În felul asta ajungem mîine, poimîine să le cerem copiilor să-și toarne părinții de singe mai bunului părinte care e guvernul. Sau îi invităm de pe acum pe copii să-și privească părinții cu dispreț fiindcă n-au bani să le dea ce primesc de la *tata Năstase*!

Mai firesc era dacă premierul ar fi spus cîștit că a ajuns la ideea ca elevii să primească această gustare la școală, deoarece știe că există multe familii care nu dispun de bani nici măcar pentru această cheltuială zilnică. Trezind sub tăcere motivul real al acestei filotemii guvernamentale, premierul se mai și așteaptă ca presa să-i ridice statuie fiindcă în România se trăiește atît de prost, încît s-a găsit soluția hrănirii copiilor la școală.

Presa l-a scutit pe dl Năstase de asemenea concluzii. Nu i-a făcut nici proces de intenție pentru acest gest de mîrînimie bugetară care a fost motivat de premierul însuși considerînd sîrăcia un viciu al părinților, nu o problemă a guvernului.

Dar dacă, potrivit primului ministru, presa caută pete în soare, fiindcă monitorizează aplicarea unui program de criză și îi semnalează defectiunile, mă tem că dl Năstase a ajuns să-i considere pe ziaristi drept un fel de anexe ale Ministerului Informațiilor Publice.

Din nefericire, parțial are dreptate. ■

POLIROM

NOUTĂȚI
octombrie 2002

Gabriela Melinescu
Jurnal suedez II (1984-1989)

Cristian Bădiliță
Manual de anticristologie
Studii, dosar biblic, traduceri și comentarii

Salman Rushdie
Ultimul suspin al Maurului

Daniil Harms
Mi se spune capucin

În pregătire:
Boris Pasternak Sub înaltă protecție
George Orwell O mie nouă sute optzeci și patru

Reduceri de 30%

Pentru oferta săptămînii în site-ul www.polirom.ro ▶ Agenda

Nota redacției

ATRAGEM atenția celor care ne scriu că nu publicăm texte nesemnate. Ori semnate doar pe jumătate. Cine dorește să exprime un punct de vedere trebuie să-și asume răspunderea lui. Cine nu... Este cazul cuiva care ne trimite o scrisoare în josul căreia citim *Ciprian M., 26 de ani, sociolog*. Chiar dacă se referă la un articol apărut acum aproape un an și jumătate, chiar dacă nu oferă nici un argument pentru afirmațiile d-sale (doar: cartea e mediocră, comentariul m-a dezamăgit), am fi publicat-o dacă era semnată.

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (0232)214100, (0232)214111, (0232)217440
București, Bd. I. C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (021)3138976, Timișoara, Tel.: 0722/546765
E-mail: calos@polirom.ro

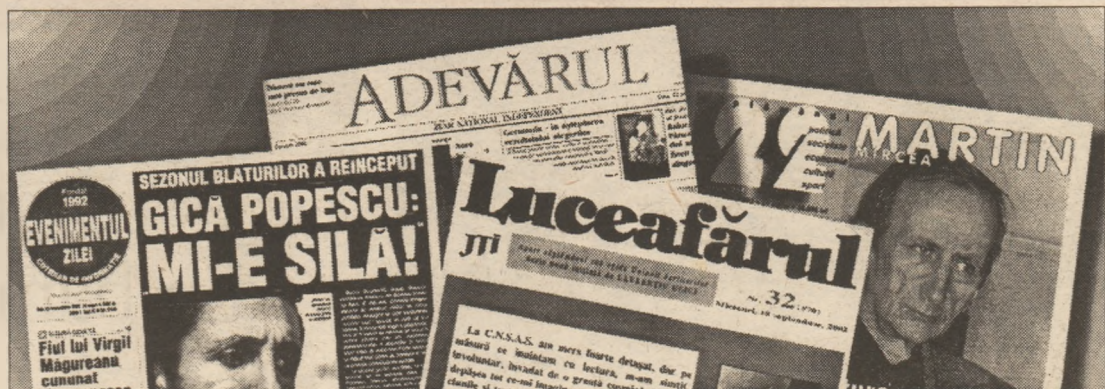
www.polirom.ro

Buzura și Semprun

DOUĂ lucruri absolut remarcabile în *LUCEAFĂRUL* (nr. 32). Mai întâi, un interviu al dnei Mariana Criș cu dl Augustin Buzura. Îl regasim pe autorul *Blocnotesului* din anii dictaturii, "furious", în sensul bun dispus să așeze punctele pe *i*, nemenațin nici o susceptibilitate și neluându-și nici o măsură de precauție. Printre "victimele" pamfletarului se numără și dl Paul Goma: "A fost suficient ca generalul Pleșița să-l prindă de barbă, ca după numai patru zile să revină la sentimente mai bune față de secretarul general al partidului. Scrisoarea prin care-i cere îndurare lui Ceaușescu este model de lașitate și turnătorie. A divulgat numele tuturor celor care l-au ajutat cu bani, a trecut în dreptul fiecăruia suma primită, cu precizia unui contabil, deși Ceaușescu nu avea de unde să știe și nici nu-l interesa acest lucru, el dorea doar scuzele în urma cărora să-i poată da slujbă și casă". În alt capitol al interviului, dl Buzura se referă la Fundația Culturală Română, amenințată cu transformarea. Problema principală o reprezintă, după dl Buzura, precaritatea fondurilor și dezinteresul oficial față de imaginea culturii române în afară, nicidecum numele instituției. Că va fi Institutul Român, e neimportant, dar că nu se cheltuiesc bani pentru cultură, e grav: "Noi nu mai putem trimite ambasadelor nici macar o hartă sau o broșură despre România - diplomații au ajuns să facă xeroxuri după xeroxuri - vreme în care parlamentarii noștri se întrec în a-și schimba televizoarele și mașinile sau a bate lumea în zadar". (În paranteză fie zis, nici revistele culturale nu mai ajung la ambasadere, consulatelor sau instituțiile românești de cultură din străinătate: politica înțeleaptă a Ministerului Informațiilor de sub mîna dlui Dincu a tăiat toate subvențiile!) În fine, dl Buzura se referă la dosarul său de la CNSAS, pe care l-a văzut și în care a numărat "56 (cincizeci și șase) de turnători, colegi, prieteni, oameni de carte, al căror scris, în ciuda pseudonimelor, l-am recunoscut cu ușurință". Îngrozitoare e ura ce se desprinde, nu din rapoartele ofițerilor, ci din turnătoriile colegilor: "Nici un text al securiștilor nu se ridică la înălțimea urii și ticăloșiilor colegilor mei". Al doilea lucru din *Luceafărul* este un scurt fragment din Jorge Semprun, recent vizitator al României cu ocazia *Zilelor literaturii*, comentat de dna Mariana Sipoș. Spa-

revista revistelor

niol care a scris în franceză, emigrant sub Franco, dar trăind clandestin un deceniu în Spania franchistă, membru al Rezistenței franceze, internat la Buchenwald, ministru apoi în Spania după moartea dictatorului, autor de romane și scenarii de film (cine a uitat *Z* de Costa Gavras?), Semprun relatează o ședință a Comitetului Executiv al P.C. Spaniol (făcea parte din Comitet, va fi exclus apoi din partid) și o alocuțiune a celebrei Passionaria în care era el însuși pus la zid. Teribile amintiri, teribile documente morale! Aceste lucruri se cuvin cunoscute. Are dreptate dl Buzura: generațiile noi nu-și pot ignora părinții fără riscul de a nu însemna ele înseși nimic.

Scapino ilegal

IN *ADEVĂRUL* din 23 septembrie au fost publicate fragmente dintr-o scrisoare pe care cunoscutul regizor Al. Dabija a adresat-o la fel de cunoscutului actor Horațiu Mălăele. Am primit și noi *e-mailul* cu pricina. Dl Dabija îi amintește actorului că au lucrat împreună, unul ca regizor, celălalt ca actor, la un spectacol după Molière la Teatrul Nottara. Serie dl Dabija: "De foarte mulți ani publicul de șuse de prin diferite colțuri ale țării este fericit cu o producție numită fraudulos *Scapino*, incropită din fragmente ale spectacolului *Scapino* de la Teatrul Nottara [...]. Scandalos și trist este faptul că această variantă a spectacolului de pe vremuri, la care am prestat regia artistică, apare acum în *Săptămîna Mălăele* de la Teatrul de Comedie. Cum ar veni, în seria de opere complete. Cam lată, Horațiu dragă!" Dl Mălăele a recunoscut implicat ilegalitatea, schimbînd *Scapino* din *Săptămîna* care-i poartă numele cu un monolog. Dar, deși culpabil, nu s-a abținut de la un comentariu rautăcios: "Întotdeauna la petreceri există un prost care strică cheful". Ca să vezi! La talentul dlui Mălăele,

puțină cultură n-ar fi stricat: ilegalitatea comisă ține de acea pseudocultură care ne-a făcut, în toți anii *Cintării României*, să ignorăm drepturile de autor, că amestecăm operele și genurile. Semnificativ este și faptul că presa, care a primit scrisoarea (adresată citorva zeci de ziare), n-a reacționat. Ce subiect o mai fi și asta! Mai mult, directorul *EVENTIMENTULUI ZILEI* (din 23 sept.) îi aduce actorului o laudă uriașă ignorînd banala abateră deontologică. Nici un cuvîntel, apoi, în interviul acordat cotidianului de dl Mălăele. Să fie limpede: n-avem nimic cu actorul, nu-i negăm nici valoarea, nici dreptul de a-și sărbători aniversarea! Avem ce avem cu *Scapino* ilegal. ❖ În revista 22 de la finele lui septembrie (nr. 654), un important studiu semnat de dl Mircea Martin: *Cultura română între comunism și naționalism*. Cultura română dintre 1948 și 1989: etapele deznationalizării și ale renaționalizării din epoca Dej, respectiv Ceaușescu. De citit cu atenție.

România confundată cu Franța

DUPĂ intîlnirea de la Snagov a capilor spioniilor din țările membre și candidate la NATO, zia-tele centrale au înțeles diferit mesajul referitor la România. *ROMÂNIA LIBERĂ* titrează explicit: "*NATO nu dorește în serviciile secrete românești ofițeri de Securitate care au făcut poliție politică*"; *ADEVĂRUL* e de părere că "*Foștii securiști pot fi păstrați în SRI, dar nu în posturi de comandă*"; *ZIUA* afirmă că "*NATO ne cere să scăpăm de securiștii implicați în represiu-n*". Asta în vreme ce *INDEPENDENT* trage concluzia: "*NATO acceptă profesionaliștii Securității*". Interesant pentru cititorul de ziare care are răbdarea să treacă de la un ziar la altul e

fiecare dintre aceste titluri se susține. ❖ În *Independent* descoperim știrea că Zoe Dumitrescu-Bușulenga s-a călugărit. N-am verificat dacă așa e, dar un ziar de informație nu poate recurge la licențe de imagine de tip *ACADEMIA CAȚAVENCU*, înfățișînd pe Zoe Dumitrescu-Bușulenga în strai de călugăriță și explicînd cititorilor săi că imaginea cu pricina e un colaj al ziarului. ❖ Tot uriașul scandal provocat de faptul că România a semnat un acord bilateral cu Statele Unite privitor la Curtea Penală Internațională s-a fișit. Uniunea Europeană îngăduie, începînd de săptămîna trecută, ca țările membre să încheie acorduri asemănătoare aceluia încheiat de România cu Statele Unite, fără a li se reproșa lipsa de loialitate sau, cazul României, că n-a ținut seamă de Uniunea Europeană. Diplomația autohtonă a înregistrat cu acest prilej un succes remarcabil, înregistrat ca atare de zia-tele centrale. ❖ Într-un sondaj de opinie realizat de IMAS și citat de mai toate zia-tele din București, CVTudor și partidul său au început să scadă, ceea ce, potrivit opiniei experților, ar dovedi că CVT a întins prea mult coarda. Oricum însă, după ce PSD a afirmat prin gura ministrului Informațiilor Vasile Dincu și prin gura lui Viorel Hrebenciuc că CVTudor trebuie izolat politic și că PSD are o strategie pentru contracararea lui CVT, premierul Năstase a declarat că PSD n-are nici un fel de strategie de izolare a lui Vadim Tudor. Dar după ce s-a mai gîndit puțin premierul a admis că e nevoie de o strategie de combatere a extremismului. Iar extremismul de cine e reprezentat? se întrebă Cronicarul. ❖ În anumite împrejurări se pare că România poate fi confundată cu Franța. Așa au crezut, cel puțin 11 transgugi indieni păcăliți de călăuzele care i-au preluat de la Moscova și i-au transportat, noaptea, pină pe malul Prutului, unde i-au pus într-o barcă spu-

nîndu-le că pe malul celălalt e Franța (Știre din *Adevărul*). ❖ Doi parlamentari ai PSD au venit cu o inițiativă legislativă de maximă importanță. Potrivit inițiatorilor, România ar trebui să serbeze ziua NATO, ca sărbătoare națională, înțelegînd prin asta o zi de odihnă pentru populație și pași militari și alte manifestări sărbătorești pentru a marca ziua cu pricina, după cum au relatat mai toate zia-tele centrale pornind de la un anunț Mediafax. Mai lipsește ziua Uniunii Europene și în același calendar al sărbătorilor integratoare, n-ar fi rău dacă România ar începe să serbeze și ziua Grupului celor șapte. Cine știe... ❖ Directorul ziarului *CRONICA ROMÂNĂ*, Mircea Micu, își dă cu părerea cine anume din redacția *României literare* a atras atenția asupra murdăriei la care s-a dat ziarul pe care îl conduce reproducînd declarații pentru miliție ale unor martori ai ultimelor ore de viață ale lui Marin Preda. Dincolo de faptul că în loc să ceară scuze, Mircea Micu stăruie în justificarea acestei murdării, el încearcă să ghicească cine e autorul notei semnate de Cronicar. Cu acest prilej Mircea Micu lansează un jet personal de insanitație la adresa ipoteticilor autori ai notei care îl incriminează. Titlul cu care Mircea Micu se justifică spune multe: "Un pîrț literar". Nu-l putem împiedica pe Mircea Micu să-și exprime opiniile pe căile pe care le are mai la îndemînă.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației "România literară" pe adresa Fundației "România literară", București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. 251100975019501 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile postale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 212.79.86.
Tel./Fax: 212.79.81. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente în 2002: 3 luni - 130.000 lei; 6 luni - 260.000 lei;
1 an - 520.000 lei. ISSN 1220-6318

Imprimat la
Tipografia Ana

32 pag. - 10.000 lei
La redacție: 8.000 lei